EEN ZWARTE BLADZIJDE IN DE GESCHIEDENIS VAN MURCIA

Wetenswaardigheden Over De Gehuchten En Dorpen Langs De Vreemde Route Van De Twee Vermiste Nederlanders In De Spaanse Deelstaat Murcia

Govert Westerveld

GOVERT WESTERVELD

Een zwarte bladzijde in de geschiedenis van Murcia

Wetenswaardigheden over de gehuchten en dorpen langs de vreemde route van de twee vermiste Nederlanders in de Spaanse deelstaat Murcia

GOVERT WESTERVELD

Een zwarte bladzijde in de geschiedenis van Murcia

Wetenswaardigheden over de gehuchten en dorpen langs de vreemde route van de twee vermiste Nederlanders in de Spaanse deelstaat Murcia

---

Een zwarte bladzijde in de geschiedenis van Murcia.
Wetenswaardigheden over de gehuchten en dorpen langs de vreemde route van de twee vermiste Nederlanders in de Spaanse deelstaat Murcia.

(©) Govert Westerveld
Academia de Estudios Humanísticos de Blanca

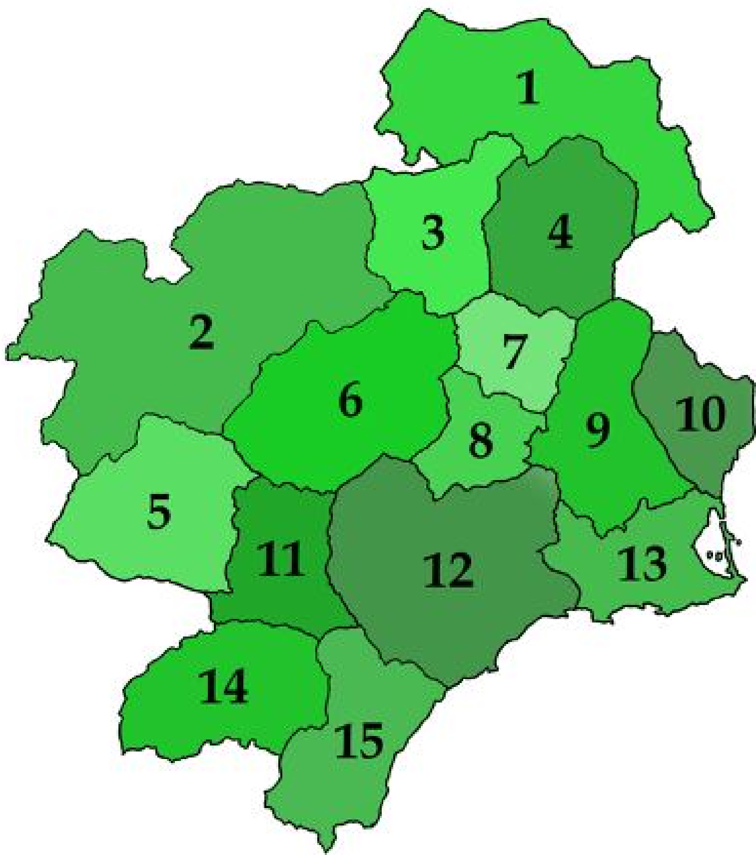
Bubok Editors: ISBN: None
KDP Amazon
ISBN: 978-1-796-41834-7 (soft cover)
Imprint: Independently published

DEDICATIE

Oh God! Hoe mooi is het waterrad dat draait
als een hemelbol,
hoewel er geen ster in zit!
Enige handen hebben haar op de rivier geplaatst
verordend, dat het de zielen zal verblijden
terwijl zij op pijnlijke wijze werkte.
Het lijkt een geketende vrije man, of beter,
een gevangene die vrij marcheert.
Als het water in haar stijgt en dan naar beneden gaat,
lijkt het op een wolk die zijn voorziening treft van de
zeeën en vervolgens het water verdeelt.
De ogen houden van haar
omdat de tuinderijen haar gasten zijn,
en zij als een koninklijke wijnschenkster
die niet drinkt.

Ibn Abbar

Namen van de districten in de deelstaat Murcia

1-Corredor de Almansa

2-Sierra de Segura

3-Campos de Hellín

4-Altiplano

5-Huéscar

6-Noroeste

7-Valle de Ricote

8-Río Mula

9-Huerta de Murcia

10-Vega Baja del Segura/Baix Segura

11-Los Vélez

12-Guadalentín

13-Campo de Cartagena

14-Valle de Almanzora

15-Levante Almeriense

Voorwoord

Na mijn verblijf van twee jaar in Duitsland om Duits te kunnen leren waagde ik in april 1969 de stap om naar Spanje te gaan om daar Spaans te leren. Ik had alles goed voorbereid en zou daar in een klein dorpje met de naam Blanca van ongeveer 5000 inwoners gaan wonen. Het dorpje zelf lag in de provincie Murcia en was één van de zes dorpjes dat tot de beroemde Ricote Valley behoorde.

Ricote is een fictief personage, die wordt genoemd door Miguel de Cervantes in de roman Don Quichot. Aan het einde van het boek, in de bijlage, geef ik een gedeelte van de hoofdstukken weer waar Ricote en zijn dochter Ana Félix worden genoemd. Op die manier komt men te weten hoe het drama was van de verdrijving van de Moren van de Ricote Vallei die katholiek gedoopt waren en toch het land uitmoesten in 1613.

Na eerste jaren aanvankelijk in een pharmaceutisch laboratorium gewerkt te hebben werd ik in 1978 uitgenodigd om aandeelhouder en Export Manager te worden van Zoster S.A., een bedrijf gespecialiceerd in natuurlijke extracten. Daar kreeg ik 17 partners, waaronder twee ex-recteurs van de Universiteit van Murcia, Prof. Dr. Francisco Sabater García (1976-1980) en Prof. Dr. José Antonio Lozano Teruel (1980-1984). Op die manier kwam ik in aanraking met de universiteit van Murcia en vervolgens bracht Prof. Lozano Teruel mij in kontakt met Prof. Dr. Juan Torres Fontes in de jaren tachtig. Deze laatste stond toen bekend als de beste geschiedenis onderzoeker van Murcia. Eén en ander had tot gevolg dat gedurende twintig jaar ik wekelijks bij Don Juan aan tafel zat om de geschiedenis van Murcia en andere onderwerpen door te nemen.

Op een gegeven moment stortte ik mij volledig op de geschiedenis van Blanca, een dorp dat tot de Ricote Vallei behoort. Don Juan had er enorm plezier in mij te helpen en bracht me in kontakt met andere geschiedenisprofessoren die me eventueel zouden kunnen helpen met verdere dokumenten. In 1997 kwam mijn eerste boek van 900

bladzijden uit met een voorwoord van Don Juan. Toen ik aan de burgemeester van Blanca mijn boek overhandigde kon hij zijn ogen niet geloven dat een Nederlander in staat was hem het eerse geschiedenisboek van zijn dorp te tonen. Hij was zeer verrast met dit feit.

Ik had ergens al eens gehoord dat vele Moren van de Ricote vallei na de verdrijving 1613 vijf of tien jaar daarna weer naar hun geboorteplaats terugkeerde en dat zoiets na te pluizen was via de doop en trouwregisters van de kerk. Op die manier stelde ik mij in 1996 in verbinding met de priester van Blanca en had het geluk dat deze registers niet vernield of verbrand waren door de Spaanse burgeroorlog. De priester gaf alle vorm van hulp en toevallig was er ook een jonge student die bereid was om de doop- en trouwregisters te translittereren. Na veel notarieel onderzoek gedurende vijf jaar in het streekaarchief van Murcia met behulp van een andere vriend was ik in staat de testamenten af te stemmen op de kerkregisters in Blanca. Dit had tot gevolg dat ik een nieuw boek van 1004 bladzijden kon produceren waaruit bleek dat vele moriscos (Katholiek gedoopte Moren) uit Blanca weer naar hun dorp terugkeerden of elders gingen wonen in de andere dorpen van de Ricote Vallei. Op die manier kon ik ook vaststellen dat mijn vrouw uit Blanca ook een morisken stamboom heeft dat begint in 1580.

De beste morisken-kenner was toentertijd Prof. Dr. Francisco Márquez Villanueva van de Harvard University en deze na bestudering van mijn boek was bereid een voorwoord te schrijven. Op die manier kreeg Murcia in 2001 het eerste boek in Spanje waaruit men via allerlei stambomen kon opmaken dat vele morisken terugkwamen. Daarna kwam het morisken onderzoek op de universiteit van Murcia in een stroomversnelling alsmede de bestudering van de Ricote vallei.

Dankzij deze studies kon ik opmaken dat de provincie Murcia veel morisken en Joods bloed heeft. In de provincies Alicante, Valencia en Castellón kwamen de morisken niet terug en derhalve het karakter van deze inwoners kan anders zijn.

De morisken in Murcia waren in de 17e eeuw zeer onderdanig. Eén en ander had toen ook te maken met de inquisitie. Dat vleierige en onderdanige gedoe kom ik hier nog steeds tegen, maar dat alles heeft volgens mij te maken met de geschiedenis van dit volk door de eeuwen heen. Ik zie dan ook dat het karakter van de Murciaanse mannen en vrouwen anders is als het karakter van de mensen die in de provincies meer naar het noorden wonen, zoals Alicante, Valencia, Castellón, Albacete, enz.

Daar komt nog bij dat ik als enige buitenlander in Spanje benoemd werd in 2002 als één van de twee oficiele kroniekschrijvers van het dorp Blanca. Deze eretitel heb ik te danken aan het feit dat ik deze twee boeken schreef tussen 1997 en 2001. Ik houd me dus vanaf 1995 bezig met de geschiedenis van de Moren en heb veel onderzoek gepleegd in plaatselijke en provinciale archieven. Ik weet derhalve van de Spaanse en locale geschiedenis iets meer af als de doorsnee Spanjaard.

Toen ik dan ook dat afschuwelijke verhaal las over de verdwijning van dez twee Nederlands zei ik meteen tegen mijn vrouw dat daar nooit geen mensen uit Murcia iets mee te maken konden hebben, want die hebben dat karakter niet. Helaas weten de mensen uit het buitenland weinig van de geschiedenis van Murcia af en door deze affaire kwam het gehucht La Hurona en de deelstaat Murcia in een kwaad daglicht te staan.

Zo af en toe ga ik alleen naar La Hurona toe en als ik daar dan heen ga rijd ik altijd met mijn wagen naar het landhuis “la casa colorá”, parkeer mijn wagen daar en loop naar het gekleurde huis toe. In gedachten verzonken begeef ik me dan in alle eerbied achter het huis en volg de weg alwaar ik in alle stilte de mooie natuur aanschouw van het woeste landschap niet-begrijpend dat het leven op andere momenten zo wreed kon zijn.

Na vijf minuten gepeins waarin ik de geest de vrije loop geef en mijn verbeelding zijn gang laat gaan voel ik me een gelukkiger mens, want ik ben er nog. Het heeft een zeer possitief effect op mijn

verbeeldingskracht en creativiteit, want deze plaats geeft me de ruimte om situaties van verschillende kanten te bekijken.

Spanje is natuurlijk een heel ander land als Nederland en als buitenlander moet men wel aan veel dingen gaan wennen. Hier is de aanwezige bureaucratie verschrikkelijk en af en toe krijg ik de indruk dat men een gewoon een universiteit opleiding nodig heeft om alles te kunnen begrijpen. Men neemt het nog niet zo nauw met de afval, alhoewel daar wel verandering in komt vanwege de school en allerlei nieuwe akties die op touw gezet worden. Spanje is natuurlijk een land met vele vrije en feestdagen en zoiets heb ik altijd prettig gevonden. De dieren worden hier nog niet zo goed behandeld als in Nederland, maar daar komt ook verandering door nieuwe wetten, waardoor nu verschillende hondeneigenaars nu vastzitten vanwege mishandeling.

De Spanjaarden in Murcia hebben nog iets overgehouden van de Arabische mentaliteit, want men heeft totaal geen haast bij het eten en er zijn vele gangen. Het voedsel is van een uitmuntende kwaliteit in het restaurant, maar ook thuis. Tijdens het eten spreekt men over alles behalve zaken, die gewoonlijk aan het eind van de maaltijd besproken worden tijdens het genot van een koffie.

Hoewel de Spanjaarden in feite van alles eten zijn er toch produkten ten opzichte van Nederland die ze niet lekker vinden zoals drop, saté, boerenkool met worst, hutspot, pindakaas, ontbijtkoek, taai-taai, scherp gekruide maaltijden. Men geeft de voorkeur aan heel weinig chili en peper. Als men in Spanje op reis is mag men iet vergeten dat de winkels vaak tussen 2 en 5 uur gesloten zijn. Dat hangt natuurlijk ook weer van het dorp af, maar het is altijd heel verstandig stokbrood bij de hand te hebben en dat men water uit een fles kan serveren. De Spanjaarden geven de voorkeur aan goede genummerde wijnen. Natuurlijk vinden ze taart en vers ijs heerlijk, maar in veel gevallen worden die in Spanje verkocht tegen heel hoge prijzen. Af en toe vragen ze zulke hoge prijzen in de touristenstreken dat ik eerst een prijs vraag alvorens te bestellen. Ze kijken me dan heel vreemd aan, maar daar trek ik me weinig van aan. De klant is immers koning!

Het weer in het zuiden van Spanje is vrijwel altijd goed, alhoewel men rekening moet houden met verschillende regenperioden en wateroverlast. Het weer daarentegen in het noorden kan net zoals in Nederland behoorlijk koud zijn en daar moet men dan ook rekening mee houden. Het verkeer kan af en toe behoorlijk gevaarlijk zijn, want er zijn maar heel weinig mensen die nog voor een stopbord echt stoppen. Iedereen heeft haast bij het autorijden en het verdient wel aanbeveling steeds de knipperlichten te gebruiken, want vele bestuurders willen inhalen op de rotondes en slaan dan rechts af, terwijl de andere bestuurder recht door willen gaan. De Spanjaarden zijn een luidruchtig volk en bij het begin denk je dat ze ruzie hebben, maar dat is helemaal niet het geval. Ze mogen elkaar graag met grappen in de maling nemen en het zijn derhalve echte levens-genieters. Zoiets komt vooral tot uiting bij een voetbalwedstrijd.

De siesta wordt nog steeds toegepast in de kleine dorpen, maar komt in de grote steden steeds minder voor. De gezondheidszorg is in Spanje in vele gevallen beter als in Nederland. Aan de andere kant hebben ze hier nog respect voor de oudere generatie. Zij zullen hun opa´s en oma´s nooit snel wegstoppen in bejaardetehuizen. De Spaanse fierheid en trots komt vaak tot uiting en de mensen zijn meestal heel hulpvaardig, geduldig en lief. En zo kan het gebeuren dat er plotseling twee automobilisten op de weg stoppen om even snel een praatje te maken. Hoewel ze beiden ruimte hebben om even snel te parkeren doen ze dat niet. Ze geven er de voorkeur aan om hun zaken op deze manier even door te nemen. Na 3 of 4 minuten gaan ze dan weer verder. Het heeft geen zin om te gaan toeteren, want ze laten je gewoon wachten. Dus op deze manier word je gewoon geleerd dat men geduldig moet zijn.

Ze gaan ook met de hele familie met vakantie. In feite hoort dat eigenlijk ook zo te zijn. Oude vader en moeder wonen thuis, vaak met kinderen en kleinkinderen. Het familieleven is hier heel intens en het is een zegen dat Spanje geen generatie kloof kent. Sterker nog, kinderen en ouderen hebben hier een streepje voor. Daar kunnen andere volken zeker wat van leren.

Door de moord op deze twee Nederlanders kreeg de deelstaat Murcia een zwarte bladzijde in zijn geschiedenis. Alhoewel Murcia daar niets aan kon doen is het heel moeilijk om aan een schaamtegevoel te ontlopen en de bedoeling van dit boek is dan ook meerdere informatie over de deelstaat en het vroegere koninkrijk Murcia te geven, zodat men tot de conclusie kan komen dat deze provincie nog een onontgonnen rustig gebied is met zeer aantrekkelijke mogelijkheden voor toerisme en met uiterst gastvrije en vredevolle inwoners. De dorpen en gehuchten die ik voor dit boek gekozen heb zijn in het merendeel die plaatsen die te maken hadden met de laatste rit van deze twee Nederlanders. Uiteraard kan daarin het dorp Blanca niet ontbreken waar ik ondertussen 50 jaar woon. In de dorpen en gehuchten heb ik het over hun snelwegverbindingen, geschiedenis, de bezienswaardigheden, de gastronomie en festiviteiten.

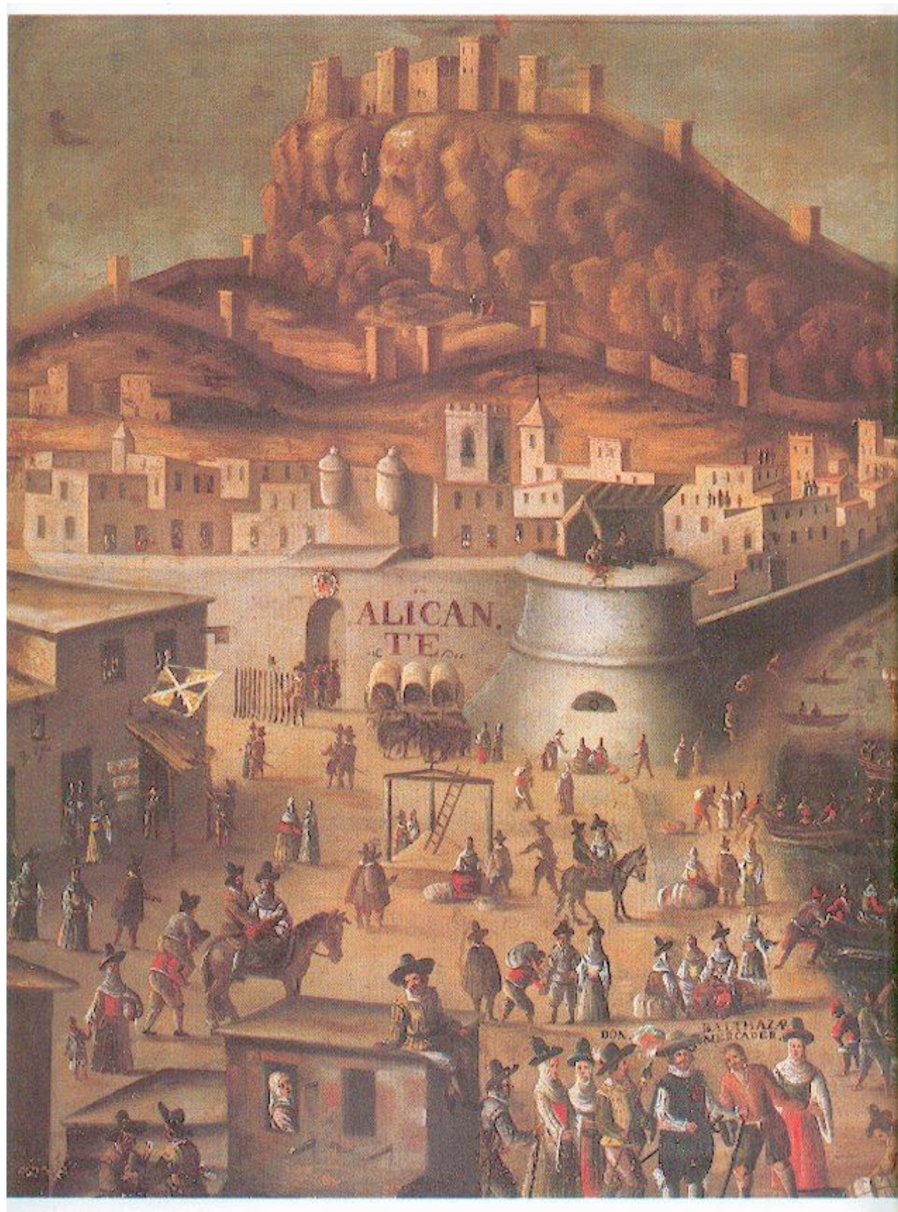
Op de voorpagina van het boek treft men het Hotel Meson del Moro aan dat aan de oude snelweg ligt van Madrid. Om daar te komen moet men de snelweg van Murcia-Madrid verlaten bij de afslag naar Abarán toe. Richting Abarán komt men bij een rotonde en viaduct waar men rechts afslaat richting Cieza en na ongeveer 100 meter ziet men dan links dit hotel waar men slapen kan alvorens de rit te volgen richting La Hurona en de andere dorpen. In dit hotel is het dagelijks menu goedkoop. Een dagelijks menu (menu diario) door de week kost nu in 2019 ongeveer 10 euros inclusief een consumptie die uit bier of wijn kan bestaan en aan het eind van het eten hoort daar ook een dessert en koffie bij. Uiteraard kunnen deze prijzen veranderen en als U daar van ook bij vermeldt dat Piedad, de vrouw van de Nederlander, U gestuurd heeft dan komt alles wel tot een goed einde.

Zoals gezegd kan men vanuit dit Hotel de volgende gehuchten en dorpen bezoeken: Sanjoy, El Rellano, La Hurona, Fenazar, Fortuna, Cobatillas, Santomera, El Raal, en tenslotte Alquerías. Dat alles kan men in één dag doen. Uiteraard is het beter daar 2 of 3 dagen rustig voor te nemen, maar als men niet bekend is met de streek, restaurants en hotels is het beter om naar de basis van Abarán terug te keren en vandaar nog een dag te nemen. Dat zal behoorlijk in de kosten schelen. In dit hotel kwamen dan ook steeds de profesoren uit Belgiën en

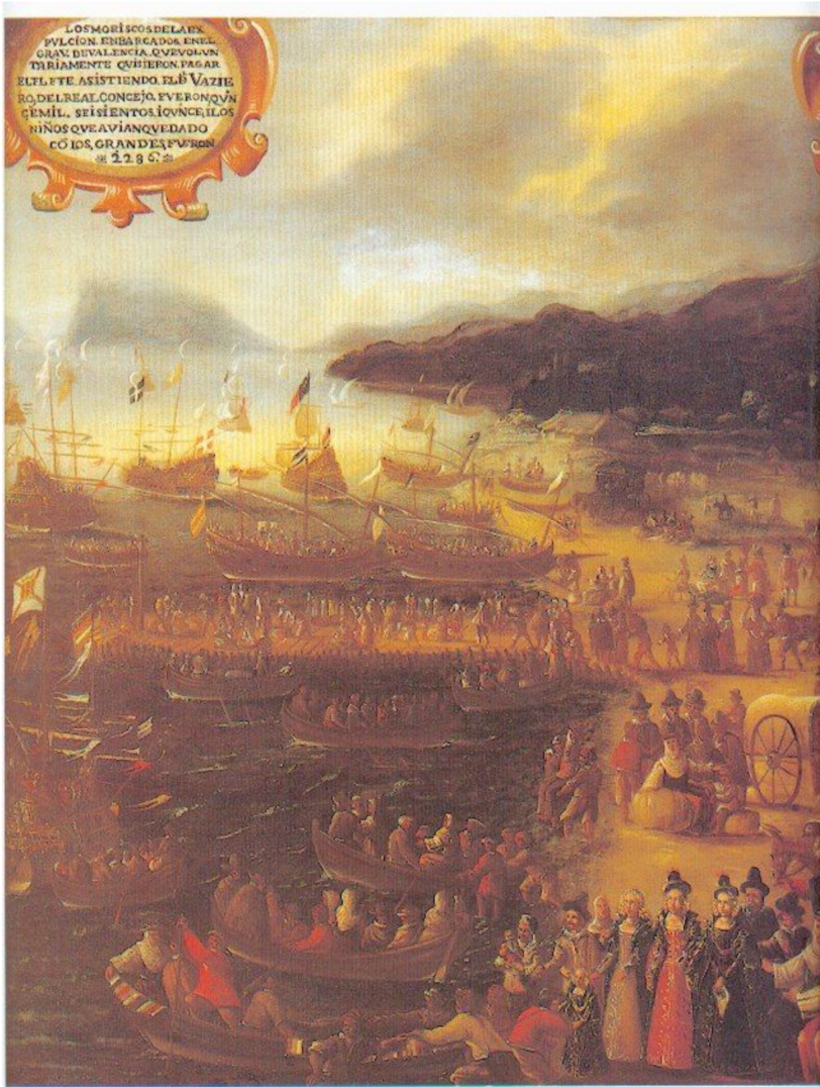
Frankrijk om de Ricote Vallei te bestuderen. De Ricote Vallei werd beroemd in het jaar 1613 toen de allerlaatste moren daar verdreven werden en naar de haven van Cartagena moesten lopen om aldaar ingescheept te worden. De beroemde schrijver Miguel de Cervantes Saavedra heeft er het één en ander over geschreven en deze teksten, vertaald in het Nederlands, kan de lezer aan het eind van het boek volgen.

DANKZEGGING
Grote dank ben ik verschuldigd aan mijn vriend en vroegere partner in Zoster S.A., Prof. Dr. José Antonio Lozano Teruel, voorzitter van de Raad van Bestuur van de plaatselijke krant "La Verdad" te Murcia, die mij toestemming gaf diverse publikaties en fotos te publiceren over de moord op deze twee Nederlanders. Het meeste daarvan is echter voor een toekomstig boek bestemd.

Vele foto's heb ik verkegen door de medewerking van vele andere personen, te veel om op te noemen. Mijn gewaardeerde dank gaat ook naar hun uit. Hopenlijk komen nu eens wat meer Nederlanders naar dit onontgonnen vakantiegebied, waar men nog steeds de Arabische mentaliteit aantreft.

Verdrijving van de morisken in 1609 in de haven van Alicante
Fragment van het schilderij van Pere Oromig en Franciso Peralta, 1612-1613.
Auteur: Juan García Rosell. Het origineel is van: (La Colección Artística de la Caja de Ahorros de Valencia, Castellón y Alicante, Bancaja)

Fragment van het schilderij van Pere Oromíg, 1613. Verbanning van de morisken in 1609 in de haven Grau van Valencia. Auteur: Juan García Rosell. Het origineel is van: (La Colección Artística de la Caja de Ahorros de Valencia, Castellón y Alicante, Bancaja).

INHOUD:

1 TWEE NEDERLANDERS ZOEK

Op 19 mei, 2013 werden de mensen uit de provincie Murcia plotseling wakker geschud. De politie zocht naar twee vermiste Nederlanders, die het laatste gezien waren in de stad Murcia.

Dat was een vreemde toestand in deze regionale streek Murcia, waar de mensen buitengewoon gastvrij en echte levensgenieters zijn. Hoe was zoiets nu mogelijk in een streek waar bijna nooit iets gebeurde. Men raakte het spoor bijster op maandag 13 mei toen deze Nederlanders s'middags het hotel Churra in Murcia verlieten.

Ze hadden die dag daarop, dinsdag 14 mei, een bezoek moeten brengen aan een dokter in Murcia, maar de Nederlanders brachten geen bezoek aan de dokter en het koppel kwam ook niet in Nederland opdagen op woensdag 15 mei. De familie in Nederland vond het maar een vreemde zaak en begonnen ongerust te worden en stelden zich toen in verbinding met de politie om de verdwijning van het stel aan te geven. Vanaf dat moment werd het speurwerk gedaan door het politiekantoor van San Andres in Murcia.

Op zaterdag 25 mei ging schrijver dezes via de wegen in Beniel, Fortuna en Fenazar naar het dorp Blanca dat zo'n 35 km van de stad Murcia afligt. Op zondag 26 mei wijdde de plaatselijke krant "La Verdad" een hele bladzijde aan de vermissing van deze Nederlanders. De verdwijning van deze mensen was één van de grootste misterieuse vermissingen van de laatste jaren. De mensen in de provincie Murcia zijn van Arabische en Berber afkomst. Het zijn echte levensgenieters en niemand maakt het leven zuur van een ander. Integendeel, zij zijn altijd bereid een ander te helpen en om zoiets te begrijpen moeten we echt 400 jaar terug gaan. Toen werden de moren hier uit het land verdreven, maar dat alles had te maken met de Nederlandse Republiek.

Maandag morgen, 27 mei werden de mensen in de fruitwinkel van Beniel opgeschrikt door alarmerende berichten die te maken hadden

met een citrusboomgaard in het dorp Alquerías. Niemand begreep er iets van hoe zoiets nu mogelijk was in Murcia. Ikzelf was ook in de winkel en keek daar ook heel vreemd van op. Beniel is een dorp, waar ik vele jaren heb gewoond totdat ik verplicht op het strand moest gaan wonen vanwege de allergie van mijn Spaanse vrouw. De kontakten met onze vrienden in Beniel verliezen we niet, want we gaan regelmatig naar dat dorp toe. En in Blanca staan we ingeschreven, alwaar we een eigen woning hebben en we zitten daar dan ook regelmatig.

Dorpsplein van Beniel in 2000
Foto (©) Govert Westerveld

Ikzelf was jarenlang aandeelhouder van een groot bedrijf in het dorp Zeneta waar natuurlijke extrakten gemaakt werden op wereldniveau, en waarvan ik de meesten daarvan in het buitenland verkocht. Derhalve ken ik de mentaliteit van deze vredelievende mensen en hun gewoonten.

Jarenlang waren mijn Spaanse vrouw en ik bevriend met de plaatselijke burgemeester die een groot olijvenolie bedrijf heeft en in de jaren dat hij aan de macht was draaide het dorp uitstekend. Toen een andere politieke partij aan de macht kwam ging het dorp economisch flink achteruit, hetgeen voor mij aanleiding was een biografie over deze burgemeester van Beniel te schrijven. Gedurende twee jaar lang zat ik elke week bij hem aan tafel en toen het boek eindelijk af was, gaf ik het als titel[1]: "Een voorbeeld voor Spanje: José Manzano Aldeguer, burgemeester van Beniel (Murcia) 1983-2001". Zeneta ligt 5 km van Alquerías en Beniel af, dus die streek ken ik erg goed en kan daar een woordje over meepraten.

Op een iets later tijdstip lazen we ook in de krant dat niet alleen het dorp Alquerías, maar ook het gehucht La Hurona te maken had met de verdwijning van deze twee Nederlanders. Beide plaatsen heb ik verschillende malen bezocht en zo af en toe sta ik stil bij het vakantiehuis in La Hurona. Dan luister ik naar de stemmen van de natuur en ben heel stil om ruimte te geven aan de Geest. Dat beschouw ik als een eerbetoon aan deze twee Nederlanders.

Het vroegere koningrijk Murcia, met de naam Tudmir in de Arabische tijd, kwam door deze gebeurtenissen in een kwaad daglicht te staan. De bedoeling van dit boek is nu om de lezer een beter beeld te kunnen geven van deze nog grote onbekende provincie, waar ik al bijna 50 jaar woon.

---

[1] **WESTERVELD, Govert** (2011). Un ejemplo para España: José Manzano Aldeguer, Alcalde de Beniel (Murcia) 1983-2001.

2 HET DORP BLANCA

Blanca is een gemeente in de Spaanse provincie Murcia in de regio Murcia en bevindt zich in de Vega Alta del Segura. Het grenst ten noorden met de gemeente Abaran, ten zuiden met de gemeenten Ulea en Ojos, ten oosten met de gemeenten Molina de Segura en Fortuna, en ten westen met de gemeente Ricote. Het heeft een oppervlakte van 87,7 km. De hoogte bedraagt 233 meter en Blanca telt 6.489 inwoners volgens het INE in 2011.

2.1 Snelweg verbindingen

De belangrijkste communicatieweg, in de buurt van Blanca, is de snelweg a A-30 (Albacete-Murcia). Momenteel is men bezig met de snelweg A-33, tussen Fuente la Fuente la Higuera, waardoor de verbinding met Valencia zal verbeteren. Vanuit Murcia, is Blanca toegankelijk via de A-30, Exit 111 richting Blanca, doch niet via richting Blanca treinstation dat zeker 8 km vanaf Blanca ligt. Vanuit Madrid, door de afslag 110 van de A-30 of N-301. Vanuit Valencia, door de intersectie van de A-33 tot A-30, of via de N-344.

2.2 Geschiedenis

Door gebrek aan documentatie kan men niet vaststellen of er vroegtijdig nederzettingen waren op het grondgebied van Blanca, alhoewel de nabijheid van de rivier Segura en het goedaardige klimaat van dit gebied het een ideale plek voor de vestiging van een bevolking maakte. Als onderdeel van de Ricote-vallei, hoewel zonder directe sporen van hun aanwezigheid in het dorp, vermoedt men de aanwezigheid van latere beschavingen vanwege de nabijgelegen Iberische nederzettingen (Bolbax in Cieza), en (Cabeza del Tio Pio in Archena) en Romaanse nederzettingen (Salto de la Novia in Ojos).

Derhalve moeten we naar het jaar 713 gaan, om met de komst van de Arabische verovering, een mogelijke stabiele menselijke aanwezigheid in de stad Blanca te kunnen vinden. De eerste bewijzen zijn de overblijfselen van een vroegere toren uit de XI-eeuw en het kasteel, dat dateert uit de XIIe eeuw. Toentertijd was Blanca bekend onder de naam "Negra", dat zwart betekent.

Het kasteel van Blanca
Foto: (©) Govert Westerveld

Waarschijnlijk kwam dat door de kleur van de berg waar het kasteel zich bevindt en waar de allereerste bevolking zich vestigde. Dit fort werd gebouwd door de eerste koning van Murcia, Mohammed ibn Mardanis, bekend als "Koning Wolf", tussen de jaren 1155 en 1171. Deze jaren vielen samen met twee grote razzia van de Almohaden, en ook met de hoogtijdagen van het Koninkrijk (de economie van Murcia bereikte een "boom" met de ontwikkeling van de landbouw-granen, wijnstokken en olijf- en exporthandel van metaalglans aardewerk aan Italiaanse republieken.

De handel vond plaats met de officiële munteenheid, de gouden dinar, gemaakt door het eigen valutahuis Madina Mursiyya - Murcia). De bouw van het kasteel van Blanca was bedoeld om de Vega Alta en de Vallei van Ricote onder controle te houden en om de veiligheid van het Koninkrijk te verhogen.

De historische wensen deel uit te maken van de Moorse Ricote Vallei is terug te vinden in 1228, in een opstand onder leiding van Ibn Hud uit Ricote tegen de Almohaden. Helaas na zijn dood, tien jaar later, zou alleen maar anarchie en wetteloosheid regeren in het Koninkrijk van Murcia. Het gevolg was dat de toenmalige moslimregering zo gedwongen werd om de Alcaraz Pact te ondertekenen met Castilië in 1243, met de eis zich als een protectoraat aan de Kroon te onderwerpen. Op die manier zouden dan de moslim bezittingen en tradities gerespecteerd worden in ruil voor trouw aan de Castiliaanse koning. Eenmaal Alfonso X op de Castiliaanse troon en na het breken van een aantal bepalingen van het Verdrag, kwam de moslim bevolking in opstand tussen 1264 en 1266. Na de opstand afgeslagen te hebben kreeg de Ricotevallei bevolking de bevoegdheid van de stad Murcia en wordt opgenomen in het grondgebied van de stad.

Door de dood van de oudste zoon en Castiliaanse erfgenaam, Fernando de la Cerda, begint de strijd voor troonopvolging van Castilië tussen de kinderen van Fernando, de Infante de la Cerda, en de oom, zoon van Alfonso X, de Infante Don Sancho. De toekomstige Sancho IV, beloofde, in een document van 25 maart 1281, aan de Orde van Sint Jacob, ze te belonen met donatie van de Ricotevallei, waaronder Negra (Blanca), als ze hem zouden helpen in de strijd voor de kroon. Dit is de eerste keer dat de naam Negra in een document voorkomt: "... dat alleen God me op tijd brengt om te regeren en U de Ricotevallei met Negra en met Abaran en met Ojos en met de Puerto de la Losilla met alle landerijen....". Na zijn proclamatie als koning, in Sevilla op 19 november 1285, voldoet hij aan zijn belofte en verleende de Orde van Sint Jacob de Ricote voor de verstrekte hulp: de Ricotevallei, hun boerderijen, dorpen en plaatsen.

Het zou geen duurzame vrede worden in de vallei, want James II van Aragon, viel het Koninkrijk van Murcia binnen, in 1296, als vergoeding voor zijn verleende hulp aan de andere partij, dat wil zeggen aan de Infantes de la Cerda, in de strijd om de opvolging van de troon tegen zijn oom. Tijdens deze bezetting werden Negra en zijn kasteel overhandigd aan de adviseur Bernardo de Sarria, niettegenstaande het feit dat de commandant van de Orde Sint Jacob van Ricote het bezit claimt. Na de vrede krijgt John Osores, de commandant van de Orde van Sint Jacob, het kasteel van Blanca terug op 19 november, 1304.

Panorama van Blanca vanuit het kasteel
Foto: (©) Govert Westerveld

De laatste keer dat Negra in een document voorkomt is in 1315. De overgang van Negra naar Blanca geschiede waarschijnlijk tussen 1353 en 1362 door de invloed van Blanca de Borbón, koningin van Castilië, die in de steek gelaten werd door koning Pedro I en verdedigd werd door Don Frederik, Grote Meester van de Orde van Sint Jacob en Sancho Sanchez de Moscoso, commandant van Ricote.[2] Jaren later,

juist in 1382, verschijnt voor het eerst de naam Blanca in een document, waarin de Gouverneur van het Koninkrijk Murcia, Martin Alonso de Valdivieso, middels Graaf de Carrión aan het bestuur van Murcia vraagt een Moor van Blanca vrij te laten, die op verzoek van een Jood werd aangehouden in Elche. De overheersing van Blanca en de rest van de Vallei van Ricote door de Orde van Sint Jacob zou duren tot de negentiende eeuw. Om de opbrengst van hun land te verbeteren, tijdens de eerste jaren van deze overheersing, bekeerde men de moslims van deze plaatsen tot het christendom en, in de eenwording van de koninklijke landtoekenning van Ricote aan de Orde, plande men de productieve en militaire acties van de rest van de vallei.

Dit belette niet dat de Moorse bevolking beïnvloed werd door de militaire instabiliteit in het midden van de vijftiende eeuw. Dat was er de oorzaak van dat de bevolking van Blanca hun dorp verliet en met de troepen van de koning van Granada naar deze stad marcheerde, nadat deze troepen het Koninkrijk Murcia binnen hadden gevallen. Na de eisen van fiscale voordelen die ingewilligd werden keerden ze weer terug naar Blanca, maar dat was maar van korte duur. Na een bloedige plundering in Cieza in 1477 door de koninklijke troepen van Granada vertrok de bevolking van Blanca opnieuw naar Granada. Ze zouden weer terugkeren in 1492 na de verovering van het Koninkrijk Granada.

Met het beleid van de katholieke koningen Ferdinand en Isabella, en de verdrijving van de Joden ging men door met het bekeren tot het christendom dat nu ook verplicht werd voor alle moslims. Dat was het moment dat de moren gedoopt werden en nu als moriscos beschouwd werden. Onder invloed van deze overheersing werden in 1507 de oude moskees omgebouwd tot kerken.

De moslimbevolking, na haar bekering tot het christendom, verwachtte zich te ontdoen van de fiscale druk, waaraan ze waren onderworpen door de ontrouw aan de kerk. Zij verwachtte nu de totstandkoming van bepaalde rechten. Maar toen dat niet het geval was, was de frustratie erg groot en het gevolg was een gewelddadige opstand van de Moorse bevolking in de hele vallei in 1517. Die opstand werd niet alleen

afgeslagen, doch er volgde ook een onderdrukking een jaar later. Gedurende de zestiende eeuw, was er een belangrijke toename van de bevolking van de dorpen, met name van de dorpen dicht bij de rivier Segura. Dat leidde ertoe dat Blanca op 10 augustus 1591 van Filips II het voorrecht van "villazgo" kon kopen, waardoor het dorp de bevoegdheid kreeg om zelf een burgemeester en raadsleden te kiezen voor het zelfbestuur, hetgeen aan de bewoners de lieve som van 2400 dukaten kostte.

De boom en de bevolkingstoename zou het tegenovergestelde worden in de daarop volgende eeuw. De verdrijving van de Moren, vanwege een in 1613 door Filips III afgevaardigde wet, liet Blanca's landbouwgronden in ruïne achter vanwege de gedwongen uittocht van de bewoners, waardoor de populatie van het dorp naar 300 mensen slonk. Maar 10-15 jaar daarna kwam 45% van de bewoners terug naar hun land. Miguel de Cervantes Saavedra schreef uitgebreid over deze Morenvallei middels de figuur van "El Morisco Ricote". Veel auteurs dachten dat "El Morisco Ricote" uit Esquivias (Toledo) of uit de provincie Albacete kwam, maar één van de officiële kroniekschrijvers van de gemeente Blanca, toonde aan dat hij uit de Ricote-vallei kwam, hetgeen in 2010 door de Morisco expert prof. Francisco Marques Villanueva (Harvard University) bevestigd werd.

Reeds in de Gouden Eeuw van Murcia, de achttiende eeuw, begint Blanca zich te herstellen van het verlies van de bevolking, en gaat van 700 personen in 1713 naar 1378 personen toe in de Floridablanca Census van 1786. Het herstel kwam grotendeels dankzij de opbrengst van haar vruchtbare fruitboomgaarden en de verhuur van grasland aan de rondtrekkende vee nomaden. In het begin van deze eeuw werd de kerk, gewijd aan St. Johannes de Evangelist, herbouwd door de broers Lucas en Antonio de la Lastra, steenhouwers, van wie de tweede stierf in dit dorp in 1696.

Na de Onafhankelijkheidsoorlog (1808-1814), werd het privilege van het dorp geratificeerd door koning Fernando VII in 1819. Negen jaar later werd het Koninkrijk Murcia getroffen door een epidemie van gele koorts, en Blanca werd door het kapittel van de kathedraal van Murcia

gekozen als een toevluchtsoord tegen de ziekte, want volgens de traditie werd Blanca niet getroffen door deze ziekte. Door tussenkomst van San Roque, en nadat de bewoners zich tot hem gewend hadden met een gebed werd San Roque benoemd als beschermheilige van het dorp.

San Roque, patroonheilige van Blanca

Eenmaal bevrijd van de controle door de Orde van Sint Jacob, in 1851, en na de revolutionaire gebeurtenissen en het herstel van de monarchie van Canovas del Castillo in de persoon van Alfonso XII, kon Blanca beter het hoofd bieden aan de komst van deze nieuwe eeuw en was beter voorbereid dan sommige van de nabijgelegen dorpen. In 1856 finaliseerde men de bouw van een nieuwe brug over de rivier Segura. In 1869, voltooit men de landweg die het dorp met het treinstation zou verbinden. In 1894 werd de straatverlichting geïnstalleerd. Ook in 1894, was Blanca het slachtoffer van enkele helling instortingen en verschillende gebouwen werden daardoor vernietigd, waaronder het

ziekenhuisgebouw en het gebouw dat onderdak verleende aan de armen. Dit had tot gevolg dat het landschap volledig veranderde, hetgeen reden was voor de bouw van nieuwe huizen en straten.

In de twintigste eeuw, verliepen de turbulente politieke en maatschappelijke perioden in het dorp op dezelfde manier als in de rest van de regio. De Tweede Republiek werd uitgeroepen in 1931. In de verkiezingen van 1933, wisten de conservatieve partijen, gegroepeerd in de Spaanse Confederatie van Autonome Rechten (CEDA), de verkiezingen te winnen. Het antwoord van links liet niet op zich wachten en meteen stimuleerde men de organisatie van vakbonden en maatschappelijke organisaties. In 1934, werd een algemene staking in Murcia uitgeroepen met gewelddadige demonstraties in vele locaties. Men moest toen in het naburige Cieza naar een staat van oorlog afkondigen en in het dorp Alguazas waren er verschillende doden. De verkiezingen van 1936, die werden gewonnen door een coalitie van linkse partijen opgeroepen als het Volksfront, veroorzaakte hevige confrontaties in de hele regio. Deze situatie was het voorspel van een burgeroorlog die ten slotte uitbrak op 17 juli van dat jaar door de opstand van een deel van het leger. Net als in de rest van het land, in deze jaren was er sporadisch een sociale crisis. De meeste tastbare verwezenlijking kwam tot uiting in de aanvallen op kloosters en kerken. In het geval van Blanca, het klooster La Milagrosa en de Parochie van St. Johannes de Evangelist. Als gevolg van dit geweld, raakte Blanca een aanzienlijke hoeveelheid van religieuze kunst kwijt, vooral religieuze voorstellingen (Christus gebonden aan de kolom" - Salzillo stijl en auteurschap van sánchez Tapia, een van de belangrijkste en gewaardeerde meesterwerken, werd gelukkig gered). Ondanks het kiezen van de republiek, had de regio Murcia weinig te maken met militaire acties, met uitzondering van sporadische beschietingen van de havens van Cartagena en Aguilas. In maart 1939 bezetten de nationale troepen Blanca en de rest van de regio.

Vanuit demografisch oogpunt de twintigste eeuw is een tijd van stagnatie geweest voor Blanca. Een eeuw eerder had men 6000 inwoners, die vandaag de dag hetzelfde cijfer blijven geven. Op dit moment is de immigratie essentieel om dit bevolkingsaantal te

behouden en te verhogen. Dit is niet verwonderlijk, omdat de economie van het dorp in het begin van de eeuw volledig gebaseerd was op landbouw, esparto en houtverkoop. Het espartogras is geleidelijk aan verdwenen met de opkomst van synthetische vezels. Als bijgaande omstandigheid is nog te noemen de sluiting van de conservenfabrieken in de jaren zeventig en het opgeven van de houtactiviteiten. Op die manier worden de jonge inwoners gedwongen hun werk elders te vinden, want praktisch niemand wil meer in de landbouw werken. Alleen de landbouw, momenteel gewijd aan fruit en druiven, kreeg een belangrijke impuls door de wateroverdracht van de Tajo-Segura. Maar de inwoners van Blanca geven zich niet gewonnen door tegenspoed. Zij strijden samen om toekomstige tijden het hoofd te bieden in een opmerkelijke poging om hun dorp te laten groeien en het aan anderen bekend te maken door culturele programma's, traditionele feesten en internationale kunstenaars.

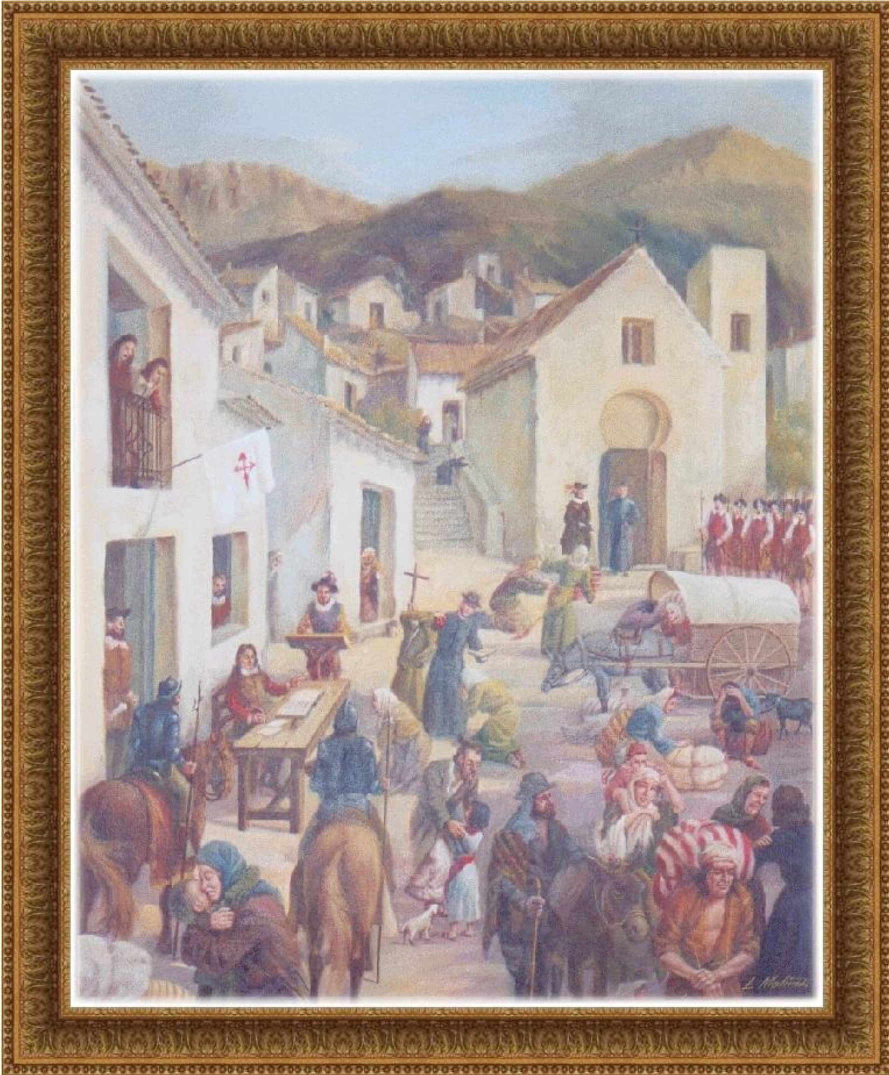
2.2.1 De verdrijving van de moren

Dat begon al in 1606. In april 1607 werd een staakt-het-vuren uitgeroepen, nadat Jacob van Heemskerck in de Slag bij Gibraltar was gesneuveld. Spanje eiste van de Republiek dat de handel op Zuid-Amerika zou worden opgegeven, de geplande West-Indische Compagnie mocht niet tot stand komen. Aartshertog Albrecht van Oostenrijk slaagde erin op 31 januari 1609 een bestand te sluiten met de opstandelingen, waarvoor hij zogenaamd Ambrosio Spinola naar Rotterdam had gestuurd. In feite, de man die dat alles in geheim met Spinola regelde was de Spaanse koning Felipe III, die Spinola verzocht de zaak diplomatisch te laten regelen door Albrecht van Oostenrijk. In werkelijkheid had Spinola de echte instructies rechtstreeks van de Spaanse koning al gekregen. Deze onderhandelingen vonden plaats op de locatie van de Rotterdamse admiraliteit. Bij het daarop volgend vredesoverleg in Antwerpen werd besloten de strijd tijdelijk te staken. Het bestand ging officieel in op 9 april 1609. Hiermee begon de rol van de Republiek als een feitelijk erkende onafhankelijke mogendheid.

Het grote gezichtsverlies van de Spaans koning werd goed gemaakt door een speciale wet die de verdrijving in 1609 van de Moren op Spaanse bodem voorschreef. In het geval van vele plaatsen in de provincie Murcia was dat een oneerlijke toestand, want vele Moren hadden zich aldaar als Christen laten dopen in 1501 vóór de nieuwe wet van 1502 die het verplicht dopen van de Moren voorschreef[2]. Op die manier raakte in 1609 het oude koningsrijk Aragon, waaronder de provincie Valencia valt, al zijn Moorse inwoners kwijt. In 1610 was Castilië aan de beurt, maar de inwoners van de provincie Murcia konden de boot afhouden via allerlei procedures met Madrid.

---

[2] **WESTERVELD, Govert** (1997). Historia de Blanca, lugar más islamizado de la región murciana, años 711-1700". ISBN 84-923151-0-5 - 900 bladzijden. Voorwoord van Prof. Juan Torres Fontes – Universiteit van Murcia.

Registratie voor verbanning van de Moren in Blanca, 1613.
Kunstschilder: Luis Molina.

In het geval van Blanca dat in de Ricote Vallei van de provincie Murcia ligt en waarvan de bevolking 98% uit Moren bestond, kon dat uitgesteld worden tot 13 december 1613. Op die datum moesten vele inwoners naar de haven van Cartagena lopen om aldaar verscheept te

worden. Vele anderen waren al eerder uit het dorp weggegaan naar andere plaatsen. Zij verdomden het om zich te laten registreren als Moriscos en zochten hun heil in de vlucht.

Blanca behoorde tot de Moorse Riqut (Ricote) streek

Op die manier raakte Blanca en vele andere dorpen van de provincie Murcia zeker 75% van hun Moorse bevolking kwijt. Deze Moren waren echter Christenen van geloof en spraken praktisch geen Arabisch meer en konden zich derhalve niet aanpassen in andere landen. Vele wilden daarom terugkeren naar hun geboorteplaats dat steeds verhinderd werd door de autoriteiten. Daar kwam in 1624 met de nieuwe koning Felipe IV een eind aan en zo zien we dat velen Moren van Blanca terugkomen naar hun dorp en anderen zich in nabij gelegen dorpen vestigden. Wat het ook zijn moge, het dorp raakte wel op die manier 50% van zijn bevolking kwijt. Ik heb hier Blanca maar als een voorbeeld genomen, maar dit alles geldt natuurlijk ook voor de andere plaatsen in de provincie Murcia.

In die tijd hielpen de Moren elkaar allemaal, want het was steeds een strijd tussen de Katholieke Christenen en de Moren. Kwam er dus een

Moor van Granada in de Ricote Vallei van de provincie Murcia terecht dan kon hij rekenen op volledige gastvrijheid en geschenken. Hij kreeg dan het beste eten voorgezet en het beste vertrek van zijn gastheer om daar te slapen. Omgekeerd was dat ook het geval. Indien een Moor van de Ricote Vallei naar Granada of andere Morenplaatsen in Valencia zou vertrekken, dan kon hij daar ook rekenen op de grootste gastvrijheid en geschenken. Deze gewoonten zijn nog steeds te voelen in de kleine dorpjes van de Ricote vallei. Hier krijgen de gasten het beste eten voorgeschoteld en de gastheer doet er alles aan om de gasten het verblijf zo aantrekkelijk mogelijk te houden.

Aangezien zeker 50% van de verdreven Moren weer naar de provincie Murcia terugkwamen tussen de jaren 1624-1630 had dat tot gevolg dat bij voorbeeld in 1654 de bevolking van Blanca van de Ricote Vallei nog steeds 80% aan Moors bloed had[3]. De Moorse bevolking mengden zich wel met de nieuwe inwoners, maar dat ging allemaal heel langzaam. Op die manier bleven de Moorse gewoonten behouden, alhoewel alle Moren sinds 1502 katholiek geworden waren.

Dit alles schrijf ik nu ik tientallen jaren tussen deze mensen geleefd heb en daardoor kan ik veel over hun geschiedenis vertellen. De mensen in de provincie Murcia zijn allemaal van Moorse afkomst en hun mentaliteit is erg vredenslievend. Ik heb dan ook nooit geloofd dat mensen uit Murcia in staat zouden kunnen zijn om verschrikkelijke misdrijven te begaan.

---

[3] **WESTERVELD, Govert** (2001). Blanca, "El Ricote" de Don Quijote: expulsión y regreso de los moriscos del último enclave islámico más grande de España, años 1613-1654". ISBN 84-923151-1-3. 1004 Bladzijden. Voorwoord van Prof. Dr. Francisco Márquez Villanueva – Harvard University – USA.

Moren van Blanca op weg naar de haven van Cartagena, 1613.
Kunstschilder: Luis Molina.

De situatie van de Moren die gevestigd waren in de provincies Alicante en Valencië daar was de situatie heel anders. De meeste moren werden verbannen en keerden nooit meer terug naar hun dorpen. Hun plaats werd ingenomen door de Catalanen en hun mentaliteit is derhalve anders.

2.3 Bezienswaardigheden

- St. Johannes de Evangelische kerk van de XVIe eeuw
- Arabisch kasteel van de XIIe eeuw
- Peña Negra (zwarte vulkanische rots waarop het oude dorp ligt)
- Museum en Art Center van Blanca (MUCAB). Een Internationaal architectonisch bezienswaardigheid
- Kerk St. Johannes de Evangelist van de achttiende eeuw
- Stichting Pedro Cano
- Hermitage van Saint Roch (barok)
- Interpretation Centrum van Water en Licht
- Hermitage van Sint Peter
- Reuzenwaterrad "Núñez Miguelico"
- Craftsman Huis Workshop "Centrum Negra". Op een toplocatie aan de rand van het Moorse kasteel, er zijn cursussen in schilderen.
- Landhuis "La Favorita"
- Wandelpaden langs de rivier.

2.4 Gastronomie

De gastronomie van de gemeente Blanca heeft een breed scala aan gerechten, variërend van de eenvoudigste stoofschotels, maar niet minder sappig, tot de meest uitgewerkte schotels zoals de *gachas* (een soort havermoutpap) in bijna alle variëteiten. Natuurlijk kunnen we de typische plantaardige hapjes van de Murciaanse tuin ook niet vergeten of de verscheidenheid aan heerlijke desserts en fruit.

Tortilla (Spaanse omelet), *Gachasmigas* (broodkruimels met vis of vlees), *gachas* (havermoutpap) en *asado de cordero* (geroosterd lamsvlees) zijn de meest representatieve gerechten van Blanca, samen met *atascaburras* (kabeljauw en knoflook), *encebollado* (visgerecht), *empedrao en sartén* (boongerecht) en *alubias con orejones* (bonen met gedroogde tomaten). Ook nemen de *conejo al ajo cabañil* (konijn met knoflooksaus) en de *zarangollo* een voorname plaats in, in de keuken van Blanca.

De typische Spaanse *Tortilla* in een bar
Foto (©) Govert Westerveld

Wat betreft het gebak is het assortiment van typische zoetigheden in Blanca breed genoeg, zoals de *mantecados manchegos* (koekjes op basis van varkensvet), *almendra* (amandel), de *cordiales de almendra* (amandelkoekjes), de *crespillos* (broodkoekjes), Calatrava taart en de verschillende soorten cakes. Een andere eenvoudige lekkernij zijn de torrijas (wentelteefjes) die tijdens de Heilige Week in maart of april elk jaar genuttigd worden.

Calatrava taart gemaakt van oud brood
Foto (©) Govert Westerveld

2.4.1 Invloed van de Mohammedaanse keuken

Het lijdt geen twijfel dat de Murciaanse keuken nog steeds sterk beïnvloed wordt door zijn geschiedenis. Door de langdurige bezetting van de mohammedanen in Murcia kent deze keuken vele Arabische en

Berber invloeden. Deze periode heeft een verscheidenheid aan culinaire technieken en ingrediënten teweeg gebracht.

Het eerste Mohammedaanse manuscript dat vandaag de dag nog bestaat, is de *Fuḍālat-al-Hiwan Fi Tayyibat al-Ta'am Wa-l-Alwan,* geschreven tussen 1243-1328 door de in Murcia geboren Ibn Razin al Tugibi wiens volledige naam is *Abū l-Hasan 'Alī ibn Muḥammad ibn Abī l-Qāsim ibn Muḥammad ibn Abī Bakr ibn Razīn al-Tuyīğbī al-Andalusí.* Dit werk was in feite een compilatie van eerdere werken die daarna zijn aangepast door andere koks.

Een ander manuscript, *Kitāb al-tabīj fi l-Magrib wa-l-Andalus fi 'asr al-muwahhudin li-mu'allif mayhul* (Verhandeling over koken uit de Maghreb en Al-Andalus tijdens de Almohad-periode door een anonieme auteur), komt uit dezelfde periode maar is een anoniem werk.

Het is dus van belang te erkennen dat deze werken deel uitmaken van een eeuwenoude traditie van middeleeuwse Arabische kookmanuscripten die dateren uit de tiende eeuw toen Bagdad bekend stond als één van de bloeiende culturele hoofdsteden van de wereld. Het gebruik van pasta in vele vormen (couscous, fideos [fijne soepnoedels], aletrías [engelenhaar noedels] is van fundamenteel belang voor de islamitische Spaanse keuken, maar vandaag de dag weinig mensen associëren pasta met dit deel van het Spaanse culturele erfgoed dat terug te vinden is in het eerst genoemde boek.

Als we dan ook nog bedenken dat Blanca in 1610 voor zeker 98% bestond uit moslims dan wordt het ons nog duidelijker dat vele keukengerechten in dit dorp – maar ook in de andere dorpen en steden van de deelstaat Murcia – nog steeds met Mohammedaanse invloeden te maken hebben. Immers, vele Murciaanse moslims kwamen na verloop van tijd weer terug in de dorpen van de deelstaat Murcia na de verdrijving van de moslims in 1610-13. Dat was niet het geval met de moslims uit andere deelstaten zoals Valencia en Castilla. De meesten daarvan werden voorgoed verbannen.

2.4.2 Broodkruimels met sardines

Met broodkruimels (*Gachasmigas*) kan men veel varianten maken, en uiteindelijk zijn ze slechts een mengeling van bloem en water in verschillende verhoudingen en afhankelijk daarvan kun je verschillende consistenties verkrijgen:

De *gachasmigas*, bij dezelfde verhoudingen in gewicht van bloem en water blijven ze als kleine balletjes achter zoals op de foto, de achternaam van "kruimels" komt van hen overeen met de kruimels gemaakt met oud brood.

Broodkruimels met sardines
Met dank aan: https://angelincocinalossabados.wordpress.com

De zachte pap, gebruik het dubbele van water dan dat van bloem en de textuur is dat van een crème.

De tortilla pap, gebruik het dubbele van meel dan dat van water, en zoals de naam aangeeft de textuur is die van een omelet (van aardappelen).

De *gachasmigas* hebben te maken met de regen. Op regenachtige dagen kon je niet in de tuin werken en de mannen bleven dan thuis, en omdat er niet verdiend werd, kon men ook niets uitgeven en waren ze genoodzaakt tot een goedkope maaltijd. Het is een eenvoudig gerecht, maar het vereist soms wat fysieke inspanning, daarom hielpen de mannen altijd bij het bereiden van deze maaltijd.

Ingrediënten voor 6 personen:

1 kg tarwemeel.

(Het beste meel voor de *gachasmigas* is de harde tarwemeel, dat verkregen wordt als bijproduct van de griesmeelproductie. Het is een bloem met een hoog glutengehalte en het heeft een lichtgele kleur, maar elk tarwemeel hiervoor gebruikt worden).

6 gerookte sardines,
1/2 kg spek, in kleine blokjes gesneden.
6 gedroogde Spaanse ñora paprika's
150 ml olijfolie.
Zout.
1 liter water
Optioneel: Eventueel met elke soort worst dat eerder gebakken is.
Optioneel: ook zachte of gedroogde knoflook en plakjes groene paprika of andere groenten, welken eerder gebakken zijn.

Bereiding:

Bak het spek in overvloedige olijfolie tot het geroosterd is en zet het apart. Bak in dezelfde olie de sardines en de Spaanse ñoras in tweeën gesneden, tot het goed geroosterd is en zet ze apart. Doe hetzelfde met elke andere ingrediënten die men wil toevoegen. En reserveer ook de gebruikte olie die juist alle smaken van de ingrediënten behoudt. Neem een grote diepe koekenpan en bak de ingrediënten met weinig olijfolie. Beweeg de olie over de gehele koekenpan zodat alles goed nat is, dus ook de wanden van de koekenpan. Op die manier voorkomt met de klontering van de bloem. Voeg dan 1 liter water toe in de koekenpan en zet het op het vuur. Voeg zout naar smaak toe en laat de koekenpan op het vuur staan totdat het water kookt.

Als het water eenmaal kookt dan het vuur een beetje verminderen, en voegt men de bloem aan de koekenpan toe. Deze stap is erg belangrijk; bedek het gehele oppervlak van de koekenpan met bloem totdat het water volledig bedekt is, en laat de bloem gaan soppen gedurende een minuut. Daarna maken we met een roerspaan een kruis in het meel zodat het water doorbreekt en bovenop het meel komt. Als dat eenmaal zover is begint men het meel en water te bewegen. Men roert dan krachtig om het water en meel te mengen.

Na een paar minuten maakt men met de roerspaan een gat in de massa om de bodem van de pan te zien en voegt men een deel van de olie toe die eerder gebruikt werd om de verschillende ingrediënten te bakken. Men beweegt dan met de roerspaan deze eerder gebruikte olie over de gehele bodem van de koekenpan en vervolgt met het roeren van het mengsel. Met de roerspaan zorgt men ervoor dat eventuele kleine deegballen klein gesneden worden. Na verloop van enkele minuten kan men opnieuw wat gebruikte olie toevoegen en gaat men door met het roeren en snijden van de kleine deegballen waarbij ook de wanden van de koekenpan niet vergeten mag worden.

Als eenmaal de deegballen zich niet meer aan de wanden of bodem van de koekenpan vastzetten, kan men zeggen dat ze gesneden zijn en

dat het ergste van de bereiding voorbij is. Men kan dan het vuur hoger zetten en we zien dan dat bij het roeren de deegballen of kruimels steeds kleiner worden. Men kan ze dan meer of minder roosteren en dat is weer een kwestie van de smaak die men hebben wil. Het best is om dit maar eens uit te proberen.

Broodkruimels met sardines
Met dank aan: https://angelincocinalossabados.wordpress.com

Alhoewel alles weg heeft van een ingewikkeld proces, valt dat alles wel mee. Het gehele proces neemt 10 minuten in beslag als men de juiste juiste water- en bloemverhouding heeft toegepast.

Als het proces bijna aan het einde is dan voegt men het spek en de Spaanse ñoras toe en roert men alles om dit goed te mengen met de massa en het spek een beetje te verwarmen. Zodra alles klaar is, legt men de sardines op de koekenpan en kan men de maaltijd serveren. Vroeger werden de *gachasmigas* gemaakt van oud brood en op die manier gooide men niets weg.

2.4.3 Gebraden lamsvlees

Gebraden lamsvlees (Asado de cordero) is een ander gerecht in Blanca. Vroeger in de dorpen, was het normaal om de braadslee naar de oven van de bakkerij te brengen, waar het dan met de overgebleven sintels van het broodbakken werd gebraden. Hieruit wordt het duidelijk dat het braden op een laag vuurtje moest worden gebeuren. Zoiets nam zeker een minimum van een paar uur in beslag en het is dus geen improvisatie-gerecht. Thuis gebruikte mijn schoonmoeder witte wijn, dat een goede smaak aan het geheel geeft.

Ingrediënten voor 2 personen:
2 lamsbouten of 2 schouders van zuiglammeren (Ongeveer 1,5 kg)
300 cc witte wijn
3 middelgrote aardappelen
2 takjes gedroogde tijm
Extra vierge olijfolie, zout en versgemalen zwarte peper

Bereiding:
Giet een scheutje extra virgen olijfolie op de braadslee en doe er dan vervolgens de volgende ingrediënten in:
-twee lamsbouten, aan beiden kanten met zout en peper bestrooid
-takjes tijm
-een glas wijn
-een glas water

Gebraden lamsvlees
Met dank aan: https://angelincocinalossabados.wordpress.com

Plaats de braadslee in de oven, vooraf voorverwarmd, en bak ongeveer 40 minuten op 170° C, en zet de oven op temperatuur, zowel boven als beneden. Snijd de aardappelen in dunne plakjes, bakkerij type, en reserveer. Voeg na 40 minuten de aardappelen toe in de braadslee en draai de lambsbout om.

Vervolgens bakt men nog eens 60 minuten, ongeveer in dezelfde bakomstandigheden, tot men ziet dat het vlees gaar is en de aardappels goed doorbakken zijn. Open in deze tijd om de 15 of 20 minuten de oven en lepel wat van het braadnat in de braadslee over het vlees. De braadslee mag niet zonder braadnat zijn, want dan verbrandt het vlees en de aardappelen. Voeg indien nodig een beetje water bij (dit hangt af van de braadslee die men gebruikt), uiteindelijk moet de braadslee heel weinig vloeistof bevatten maar ook niet helemaal droog zijn. In sommige huizen worden er nog meer ingrediënten toegevoegd zoals

tomaten, uiten, knoflook, pijnboompitten en peterselie. Anderen, in plaats van een glas water geven de voorkeur aan een glas bier.

2.4.4 Rijst en bonen

Rijst en bonen (arroz y alubias) is een typische stoofpot gerecht in Blanca, waarvan ik veronderstel dat in elk huis de familietraditie wordt voortgezet. Ik heb het talloze keren gegeten in Blanca bij mijn schoonmoeder en die had het recept weer van haar moeder. Thuis houdt iedereen van dit gerecht, want dit is een waterig rijstgerecht dat vooral in de winter vaak graag gegeten wordt.

Rijst en bonen
Met dank aan: Figura http://www.puestoma2tazas.com

Ingrediënten voor 4 personen:

4 handjes vol rijst
2 handjes vol bonen
1 ui
2 rijpe tomaten of tomaten klaar om te bakken
1 bos jonge knoflook
2 of 3 artisjokken
1 rode peper
1 handje vol gehakte sperziebonen
Zoete paprika, zout en saffraan

Rijst en bonen
Met dank aan: Figura http://www.puestoma2tazas.com

Bereiding:
De bonen zijn de avond tevoren in de week gezet.

Kook de bonen in de supersnelle kookpan ongeveer 20 minuten of bijna een uur (tot ze gaar zijn) in de normale pan. Sauteer de ui in zeer kleine stukjes gesneden en als het bruin gebakken is voeg dan een beetje geraspte tomaat uit blik toe of 2 verse geraspte en gerijpte tomaten en maak van beide een saus. Bak apart in grote stukken de rode paprika, de gesneden sperziebonen, de gehakte verse knoflook en de in vieren gesneden artisjokken en voeg alles bij de gekookte bonen met de tomatensaus. Voeg saffraan, paprikapoeder en zout toe en kook het 5-10 minuten. Voeg de rijst toe en kook nog eens 15 minuten. Daarna laat men het nog eens 5 minuten rusten. Hier in Blanca eten we het met een flinke straal citroensap.

2.4.5 Picantosa

Dit is één van de pikante tapa's in het Ricote dal. In het dorp Abarán noemt men het rin-ran, maar in Blanca, dat slechts 5 km verwijderd is, noemt men het Picantosa. De basis van dit gerecht zijn gedroogde kabeljauw en ñoras, die perfect combineren om een zeer smakelijk en voedzaam aperitief te geven. In Blanca voegt men ook wat Chilipeper of Cayena toe om een iets wat hete smaak te verkrijgen.

Picantosa in een bar van Blanca
Foto (©) Govert Westerveld

Ingrediënten:
300 gram gedroogde kabeljauw
3 zongedroogte ronde paprika bells
Een grote ui
Olijfolie

Bereiding:
Ontzout de kabeljauw onder de kraan. Zet een koekepan op het vuur en toast de kabeljauw goed. Verkruimel de kabeljauw en zijn huid grondig, terwijl men voorzichtig de graten verwijdert. In dezelfde pan of in de oven roostert men de paprika bells tot ze zijn opgeblazen. Op die manier worden de paprika bells broos en kunnen we dezen zonder problemen afbrokkelen. Snij en hak de ui fijn. Meng alle ingrediënten die hier genoemd zijn en voeg olijfolie toe.

Alvorens deze tapa te consumeren is het beter om een paar uur te wachten, zodat de smaken zich vermengen en de sappen van de ui de picantosa doordrengt. Men neemt vaak deze tapa op een sneedje brood onder het genot van een biertje of wijntje. Eventueel kan men ook wat druppels zitroensap uit een halve citroen persen bovenop de picantosa.

Picantosa op een sneedje brood
Foto (©) Govert Westerveld

2.5 Festiviteiten

2.5.1 Goede week:

Net als in de andere steden in de regio, wanneer de vastentijd begint dan eindigen alle broederschappen en passion genootschappen hun laatste voorbereidingen voor evenementen en parades vol hartstocht en sentimentaliteit.

Op dit moment zijn er acht broederschappen in Blanca, waarvan de oudsten zijn: de Onvervalste en meest Illustere Broederschap van Onze Vader, Jezus van Nazareth, de Broederschap van St. Johannes de Evangelist, de Onvervalste Congregatie van de Heilige Harten van Jezus en Maria en de Broederschap van Servite van onze Lieve Vrouw van de Maagd van Smarten.

Broederschap van Onze Vader, Jezus van Nazareth
Foto: (©) Govert Westerveld

En anderen van latere oprichting zijn: de Broederschap van La Veronica, de Broederschap van St. Peter, de Broederschap van St.

Maria Magdalena. De jongste Broederschap is die van de Broederschap van het gebed in de tuin. Voor het eerst liep met het beeld van de Maagd van verdriet gedurende de processie op Goede Vrijdag in 1986, en drie jaar later stichtte men de Broederschap. Vermeldingswaard is de traditie in Blanca van het bod op de Beelden, waaruit het sterke religieuze gevoel van de mensen van Blanca naar voren komt. Men betaalt om op zijn schouders het zware gewicht van de gekozen beelden te mogen dragen.

2.5.2 Kermis in augustus:

In augustus viert Blanca zijn zomerfeesten en opnieuw ter ere van Blanca's patroonheilige, San Roque. Hier verandert het decor, de eierkoek door de stieren, want het stierenrennen is officieel verklaard als van regionaal toeristisch belang en zeker de meest belangrijke dag voor heel Blanca.

Blanca's stierenrennen is een traditie die men al meer dan driehonderd jaar viert en is een unicum in de regio Murcia. Tijdens de ochtend, de sfeer die heerst over het gehele traject van de route is een grenzeloze vreugde, waarin het dansen en optochten van bands, iedereen aanmoedigen om feest te vieren en waarbij iedereen welkom is. De kermis wordt altijd gehouden vóór 15 augustus. Het leven en de tradities van het dorp zijn goed beschreven door een andere kroniekschrijver van het dorp, Ángel Ríos Martínez.

2.5.3 Lentefeesten:

Blanca in lentetijd, na de Goede week beginnen de feesten een week lang, die gewijd zijn aan de beschermheilige Sint Roque. Het meest karakteristieke evenement is wel de kroning van de Koningin van het dorp, en de bedevaart.

De bedevaart bestaat uit het dragen van de beschermheilige Sint Roque op de schouders van de mensen. De route is vanaf de kerk, in het centrum van het dorp, tot de eigen hermitage gewijd aan deze patroon. Daar brengt men daar dan de dag door en in de late middag brengt men de beschermheilige weer terug naar de kerk in Blanca, waar Sint Roque met vreugde en vuurpijlen wordt ontvangen.

2.5.4 Winter Feesten:

Blanca met Kerstfeest, waar men kan genieten van diverse monumentale kerststallen. Een van de belangrijkste monumentale kerststallen is te vinden in de expositiezaal van Cajamurcia. Een ander belangrijke particuliere kerststal vindt men bij het treinstation van Blanca, dat acht km van het dorp Blanca afligt.

Lentefeesten in Blanca
Foto (©) Govert Westerveld

3 HET LAATSTE MORISKENDORP

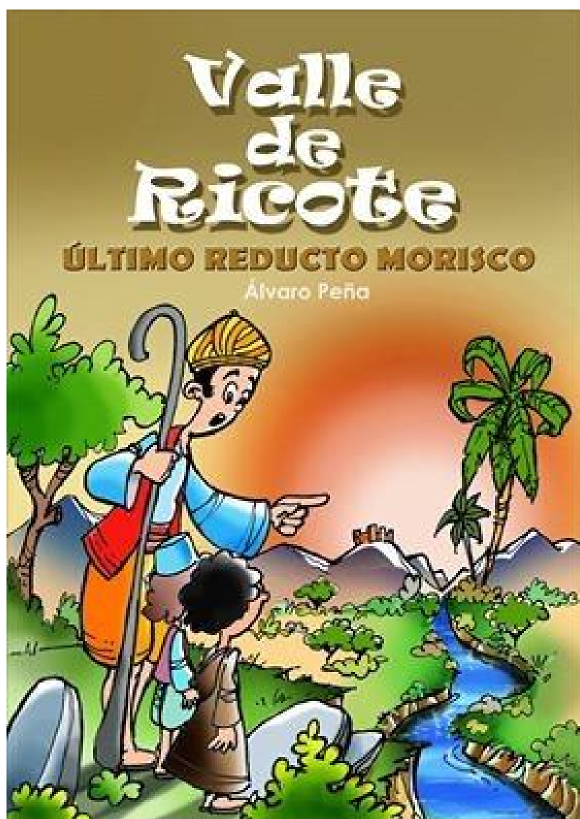
Blanca was het allerlaatste en belangrijkste Moriskendorp in Spanje in 1613. De morisken moesten allemaal het land uit in 1609. De inwoners van Blanca uit de Ricote Vallei wisten dat uit te stellen tot 1613. Begin December 1613 kwam de droevige mededeling dat de Morisken van de Ricote Vallei ook het land uit moesten. Op 13 december, 1613, was het uiteindelijk zover. 50% van de bevolking liep te voet naar de haven van Cartagena om daar verscheept te worden. Een ander groot gedeelte van de 1000 inwoners had zich in de hoge bergen teruggetrokken of was naar andere dorpen gevlucht. Na 10 - 15 jaar kwamen velen weer terug. Uiteindelijk kon 45% van de vroegere inwoners van Blanca en de Ricote Vallei blijven. Deze bewoners mengden zich in de loop der tijd met de Christenen en vandaag de dag is Blanca één van de vroomste dorpen in de provincie Murcia. Op youtube heb ik een filmje gezet die de oude Moriskenbuurt toont, met de kronkelige kleine straatjes die naar het kasteel toelopen en de hele oude woningen van eeuwen terug.

Vanaf 1997 tot 2005 heb ik twee dikke boekwerken in het Spaans geschreven van elk 1000 bladzijden, over de geschiedenis van Blanca. Het eerste boek van 1997 behandelt de algemene geschiedenis van Blanca vanaf de 8e tot de 17e eeuw en het tweede boekwerk van 2005 behandelt uitvoerig de verdrijving van de Morisken van Blanca tussen de jaren 1609 en 1614, met vele stambomen. In een ander Spaans boek van 2007 behandel ik de Morisk Ricote uitvoerig, die Cervantes beschrijft in zijn boek van Don Quixote. Dit boek werd gepubliceerd door Cervantes in 1615. Hier neem ik als hypothese op dat de Morisk Ricote daadwerkelijk uit de Ricote Vallei stammen en niet uit de geboorteplaats van Cervantes, hetgeen door alle Historici beweerd werd. Ondertussen is mijn hypothese in 2010 bevestigd door Professor Francisco Marques Villanueva van de Harvard University. Tenslotte neemt mijn proefschrift van 2008 ook zo'n 500 bladzijden in beslag en behandelt deze de Ricote Vallei in de 14e eeuw uitvoerig.

Cervantes, de Morisco Ricote en zijn dochter Ana Felix
Tekening van Álvaro Peña

De geschiedenis van Blanca kunnen we kortweg als volgt samenstellen. Na het binnenvallen van de Moren in Spanje in het jaar 711, vestigen zij zich nog in dezelfde eeuw in de Ricote Vallei, alwaar we later zes dorpen hadden. De huidige namen van deze dorpen zijn: Abaran, Blanca, Ojos, Ricote, Ulea en Villanueva. Het dorp Blanca was in de 17e eeuw het belangrijkste dorp van de Ricote Vallei[4].

Tekening van Álvaro Peña

---

4 **WESTERVELD, Govert** (2007). Miguel de Cervantes Saavedra, Ana Felix y el morisco Ricote del Valle de Ricote en "Don Quijote II" del año 1615 (capítulos 54, 55, 63, 64 y 65. Gewijd aan Prof.Francisco Márquez Villanueva van de Harvard University. 384 bladzijden. ISBN: 10:84-923151-5-6

De eerste keer dat Blanca voorkwam in een document, is in het jaar 1281 toen Sancho, de zoon van Koning Alfonso de Wijze, aan de Orden van Santiago dit dorp als donatie aanbood. De naam van Blanca was toen Negra, in het Nederlands vertaald als zwart.

De naam van de eerste burgemeester, die in de documenten voorkomt in 1303, is die van García Bizcarra, als bevelhebber van het kasteel in Negra tijdens de oorlog tussen Todmir (de vroegere provincienaam van Murcia) en Valencia. Deze oorlog woedde tussen 1296 en 1304 en het kasteel in Negra nam toentertijd een belangrijke plaats in.

De laatste keer dat de naam Negra voorkomt in een document, is in het jaar 1315 en de eerste keer dat we de naam Blanca, in het Nederlands wit, tegenkomen is in het jaar 1383. Niemand weet wanneer die verandering van naam plaatsvond, maar in mijn proefschrift van 2008 tracht ik te bewijzen dat de naam Blanca afstamt van Koningin Blanca van Bourbon, die in 1353 trouwde met de Spaanse Koning Pedro de Wrede.

Deze liet zijn vrouw al na drie dagen in de steek en leefde liever samen met zijn geliefde María de Padilla. Zijn stiefbroer Fadrique kwam in de burgeroorlog op voor Koningin Blanca van Bourbon, als Meester van de Orden van Santiago, maar in 1358 liet Pedro de Wrede hem in Sevilla vermoorden. Ook werd de commandant van Ricote omgebracht die samen met Fadrique streed voor de rechten van Koningin Blanca de Bourbon. Tussen 1354 en 1358 bezocht Fadrique de Ricote Vallei af en toe en alles heeft er weg van dat de naam Negra toen veranderde in die van Blanca, als eerbetoon aan Koningin Blanca de Bourbon, voor wie de Orden de Santiago jarenlang streed.

In 1501 bekeerden de moslims van Blanca zich tot het katholieke geloof en werden op die manier nieuwe Christenen genoemd. In 1505 werd de moskee van Blanca omgebouwd tot een katholieke kerk en werd er een officiële priester aangesteld om de nieuwe christenen het katholieke geloof bij te brengen.

Dat gebeurde niet op de juiste manier, want jaren daarna zien we in 1562 dat er zeker 20 nieuwe christenen van Blanca de gevangenis in moesten, waarvan er na allerlei processen twee levend verbrand werden. De meeste andere nieuwe christenen raakten volledig hun bezittingen kwijt, als aanbetaling voor de diverse inquisitie processen. Om herhaling te voorkomen, werd er omstreeks 1565 een katholieke priester uit Abaran aangesteld die ook uit een moslimfamilie kwam en Arabisch sprak. In 1567 werd er door Philips de Tweede een nieuwe wet afgekondigd. Vanaf nu mocht men geen Arabisch meer spreken, was het verboden zich anders te kleden en moest men bovendien afstand doen van bijvoorbeeld de islamitische tradities bij trouwerijen. Dit leidde spoedig tot een oorlog tussen de Morisken uit het koninkrijk Granada en Philips de Tweede, waarbij zeker 60.000 Morisken om het leven kwamen. De daaropvolgende vrede was maar van korte duur, want op 9 april 1609 (dezelfde dag waarop, niet onbelangrijk gezien de vereiste manschappen, het Twaalfjarige Bestand met de Nederlanden werd getekend op initiatief van de Koninklijke Raad) werd er tevens beslist dat alle Morisken het land uit moesten. De massale deportatie van de gedoopte moslims had betrekking op 3 procent van de totale Spaanse bevolking; 250.000 tot 300.000 mensen van de in totaal 8 à 9 miljoen.

Elk koninkrijk moest er individueel op toezien dat de deportatie geregeld werd. Als eerst begon men in Valencia, op 22 augustus 1609. Daarna volgde Aragon, op 29 mei 1610, en Castilië in de loop van hetzelfde jaar. Het gehele proces heeft in totaal circa vijf jaren geduurd, van 1609 tot 1614. Vrij ontredderd kwamen de Morisken in hun nieuwe thuishavens aan. Het betrof Noord-Afrika, Frankrijk, Italië en ook het Ottomaanse Rijk. Sommigen ervoeren het overigens als een religieuze bevrijding en ondervonden in de islamitische landen enerzijds broederschap, anderzijds echter grote aanpassingsmoeilijkheden en ze kwamen zelfs in aanraking met vijandigheden.

De bewoners van de dorpen in de Ricote Vallei protesteerden hevig en wisten de verdrijving uit te stellen tot 1613. Blanca was toen met 1000 inwoners, vandaag de dag 6000, het belangrijkste dorp in de Ricote Vallei. Alhoewel ze eerder dan 1502 gedoopt waren en recht hadden

op de titel van nieuwe christenen, werden ze plotseling ook in 1613 onrechtmatig als Morisken betiteld. Dit grote onrecht had tot gevolg dat begin December van 1613 Madrid bekendmaakte dat ook de Morisken van de Ricote Vallei het land uit moesten. Dit leidde tot huiverige situaties, waarbij de bewoners van Blanca zich wenend tot de katholieke bisschop in Murcia wendde, om verdrijving te voorkomen. Ondanks alle goede wil van de katholieke kerk in Murcia, die opkwam voor de bewoners van de Ricote vallei, ging de deportatie toch door. De reden die werd gegeven voor deze deportatie was, vreemd genoeg, op basis van de nationale veiligheid.

Op 13 december, 1613, was het uiteindelijk zover. 50% van de bevolking van de Ricote Vallei, waaronder Blanca, liep te voet naar de haven van Cartagena om daar verscheept te worden. Een gedeelte van de 1000 inwoners had zich in de hoge bergen teruggetrokken of was naar andere dorpen gevlucht. De verscheping vond uiteindelijk plaats in januari 1614. In de drie weken dat de bewoners van Blanca en hun kinderen in Cartagena vertoefden, gelukte het aan verschillende inwoners hun dochters te laten trouwen met christenen, om zodoende deportatie te voorkomen. Op die manier zien we zo'n 20 huwelijken tussen de dochters van de nieuwe christenen van Blanca en mannelijke christenen van andere streken. Alleen de vrouwen waren bereid op die manier te trouwen. Ik heb geen enkele mannelijke nieuwe christen kunnen vinden die met een vrouwelijke christen wilde trouwen. Dat lag echt niet in de aard van deze vroegere Moren van Blanca, waarvan enkelen zelfs nog 2 of 3 Moorse vrouwen hadden tot aan 1580.

Dankzij de doop- en trouwregisters van de 16e en 17e eeuw kon ik vaststellen dat vele nieuwe christenen van Blanca 10 - 15 jaar daarna weer terugkwamen. Uiteindelijk konden 45% van de vroegere inwoners in Blanca en de Ricote Vallei blijven. Het feit dat we in Blanca vrijwel nog alle doop-, trouw- en overlijdensregisters hebben, kan men als iets uniek beschouwen.

Many Moriscoes buried their gold before they left.
Drawing of Álvaro Peña

Als gevolg van de Spaanse burgeroorlog (1936 - 1939) zijn namelijk vele registers vernietigd of eenvoudigweg/simpelweg verbrand. In de

loop der tijd mengde de vroegere Moorse bevolking zich langzaam met de christenen.

Camino antiguo hacia la entrada del castillo
Foto (©) Govert Westerveld

Tegen de berghelling zien we twee grote zuilen die als ingang van het Morenkasteel dienden. We merken verder op dat het niet gemakkelijk was om in die ingang te komen, hetgeen nodig was om de ingang te beschermen tegen mogelijke vijanden. Op de berghelling zien we verder, als we goed kijken, twee oude paden die gebruikt werden door de Moren om naar boven te wandelen. Water was er niet in het kasteel en dus moest men water uit de rivier halen en dat naar het kasteel toebrengen. Het kasteel was dus gebouwd op een strategisch punt, om het zo goed mogelijk te kunnen beschermen tegen toekomstige indringers. In de buurt van het kasteel zien we ook nog een bewakingspost die er eerder was dan het kasteel en vermoedelijk uit de 10e eeuw dateert. Het kasteel in Blanca stond via rooksignalen in

contact met de kastelen in Cieza, Ojos en Ricote. Het Morenkasteel dateert van de 12e eeuw en werd waarschijnlijk gebouwd net na het bewind van Muhammad ibn Mardanis, ook wel Koning Wolf genoemd, die leefde tussen 1124 en 1172. Blanca heeft met de oude wijk, die U op een filmje ziet in Youtube, een unieke bezienswaardigheid in de provincie Murcia. Nergens in de provincie Murcia is er nog zo'n oude Moriskenbuurt te vinden.

The granary of Darrax
Foto (©) Govert Westerveld

Op de voorgrond in de verte zien we nog een vroegere graanschuur in het gehucht Darrax, dat precies tussen de dorpen Abarán en Blanca ligt. Het is de enige Berber of Amazighe graanschuur die in Spanje bekend is. Helemaal bovenop de berg was deze rechthoekige graanschuur verdeeld in diverse ruimtes waarin graan opgeslagen werd. De graanschuur had een bewaker, want het was een heilige plaats en vijanden konden daar niet binnenkomen. Hetzelfde verschijnsel zagen we ook in de katholieke kerk van Blanca in de 16e eeuw. Wanneer iemand in moeilijkheden kwam met de wet, liep men

snel de kerk binnen en daar mochten dan de soldaten niemand uit de kerk halen, want dat was een heilige plaats.

The Witte Maagd
Foto (©) Govert Westerveld

Vandaag de dag is Blanca één der vroomste dorpen in de provincie Murcia. Tenslotte zien we de “Virgen Blanca” (Witte Maagd) op een fraaie uitkijkpost, vanaf waar men een prachtig uitzicht heeft op de hele streek.

4 Blanca in 1969

De Spanjaarden houden van een biertje of een wijntje, maar daar is altijd wel een tapa bij. Toen ik in 1969 in Blanca aankwam als een broekie van een jaar of 21 had ik al snel veel jonge vrienden. Eén daarvan was Paco die 10 jaar ouder als ik was en me als grote broer zijnde elke dag het Spaans bijbracht.

Mijn grote vriend Paco
Met dank aan Bruno Ibernon

In feite was Paco een lopende krant, want hij kende iedereen in Blanca. Hij had schatrijk kunnen zijn met zijn glaszetterij bedrijf, maar Paco was een levensgenieter en werkte om te leven en leefde niet om te werken. Na het bestuderen s'morgens van 30 woorden die ik me elke dag bijbracht, liep ik tussen 11.00 en 12.00 uur langs de rivier om een praatje in mijn slechts Spaans met de vissers te maken. Ik had altijd een klein zakwoordenboekje bij me en dat werd heel vaak geraadpleegd en de mensen legden me geduldig uit waar ik bepaalde woorden moest zoeken en op die manier kwam ik de Nederlandse vertaling tegen. Dat moest ook wel, want het Murciaanse dialect was vreselijk in het begin. Ze knopen allerlei woorden aan elkaar en dan moest je maar uitzoeken wat er precies bedoeld werd. Daarna zorgde ik ervoor dat ik om 12.00 uur Paco ergens tegenkwam in een cafeetje om het één en ander te babbelen. Om 12.00 eten we in Nederland, maar in Spanje is dat om 14.00 uur. Dat samenkomen gebeurde altijd onder het genot van een wijntje of biertje met een tapa daarbij. Paco trachtte me met veel geduld het uitspreken van moeilijke woorden bij te brengen en met veel gelach van de barbezoekers als ik de woorden niet goed uitsprak.

Op een gegeven moment zocht ik weer eens een woord op in het woordenboek dat ik gehoord had tijdens de gesprekken, maar ik kon het met geen mogelijkheid vinden. Paco kwam me te hulp en vroeg om welk woord het ging. Ik zei tegen hem dat het over het woord *topana* ging. Paco lag toen dubbel van het lachen en toen hij weer bijkwam zei hij tegen mij dat dergelijke woorden nooit in het woordenboek konden voorkomen, want *topana* was niets anders dan de woorden *todo para nada* (alles voor niets). Ik kwam er toen snel achter dat *pana, para nada* (voor niets) betekende. Verder werd ook de *d* niet uitgesproken bij de voltooide deelwoorden. Het woord *comido* (gegeten) werd uitgesproken als *comio* en dan moest je zelf maar uit het zinsverband opmaken dat het om een voltooid deelwoord ging. Daar kwam daar ook nog bij dat ze alle woorden aan elkaar knoopten en spraken met de snelheid van een waterval. Het was dus in het begin heel lastig om die mensen te begrijpen, want ze spreken in Blanca niet het pure Spaans zoals we dat in Valladolid horen, in het noorden van Spanje. In die tijd was ik de enige buitenlander in dat dorp en één van de weinigen in

Murcia en ik had daardoor overal veel bekijks. Ik had als zakgeld 100 pesetas per dag en een biertje kostte toen 5 pesetas. Met andere woorden ik kon menigeen uitnodigen op zo'n dag.

Emilio Soler Torrano

De jongens van mijn leeftijd konden vaak niet bijkomen van het lachen, want ik sprak de woorden na zonder ze te begrijpen. Het waren meestal schunnige woorden die ze mij het eerste leerden. Één daarvan was Emilio Soler Torrano, die goed guitaar speelde en de oude Murciaanse woordenschat, dat bekend staat onder de naam *Panocho* en zo'n 160 jaar terug gesproken werd door de werkers van de tuinen in Murcia, volledig beheerste en overal uitgenodigd werd om daar zijn verhaal te doen. Maar daarna nodigden ik de 4 jongens uit voor een wijntje van 4 pesetas met wat knapperige gefrituurde pinda's en

amandelen daarbij en ik had er weer wat vrienden bij die bereid waren mij het Spaans bij te brengen. Zij brachten mij al snel in contakt met hun andere vrienden en zo werd ik opgenomen in groep waar men in de late namiddag bij elkaar kwam om de gitaarmuziek te beluisteren. Dat was dan rond 20.00 uur bij een aangename temperatuur. Als we het hier over de avond hebben dan moeten we eerder denken aan 22.00 uur.

De Spaanse guitaarmuziek later in de middag

Daar kwamen dan ook hun vriendinnen aanzetten en ik had al snel in de gaten dat de meisjes buitengewoon vriendelijk waren en prachtig lang zwart haar hadden. Sommigen van hun waren betoverend mooi en dat had natuurlijk te maken met hun Moorse voorvaderen. Het viel me al snel op dat ze heel goed gekleed aan kwamen zetten en bijzonder schoon waren op hun lichaam. Zoiets had uiteraard ook te maken met de voormalige voorouders die erg rein op hun lichaam waren en zich vaak baadden in de rivier of in speciale badhuizen daarvoor. Zoiets was dan wel verboden tussen 1567 en 1576 door de opstand van de

moriscos in Granada, maar hoe houd je zoiets tegen in een dorp als Blanca dat voor 99% uit moren bestond in die tijd en na de tijd van de verdrijving in 1613 toch nog 85% Moors bloed hadden in het jaar 1654? Het was duidelijk dat in dit oude Moorse dorp nog vele gewoonten als heel vroeger gewoon doorgingen.

Het viel me op dat de mensen meer op straat leefden dan in hun eigen huizen. Toentertijd woonde men nog in de kleine huisjes aan de voet van de berg en dat is ondertussen in de laatste 50 jaar erg veranderd. Nu wonen de meeste mensen in een flat en zie je minder mensen op straat. Dat komt natuurlijk ook omdat er de laatste 15 jaar veel mensen uit Marokko zijn aangekomen en het is nu niet echt Blanca meer, maar een andere samenleving geworden. In die tijd waren er nog geen drugs te bekennen in Blanca en voorts hield zich niemand met politiek bezig. In dat opzicht was het een gezonde jeugd die er van alles aan deed om een beter leven te gaan leiden dan hun hardwerkende ouders die een hard bestaan moesten zien te vinden in de diverse tuinderijen.

De meesten jongeren van mijn leeftijd hielden zich ook bezig met het volksdansen. Een bekende dans was *la jota*, waarvan men de oorsprong niet weet, maar men denkt dat het afkomstig is van Aragon in the 18^e^ eeuw. Dat dansen zit de Spanjaarden in het bloed en ze hebben dan ook helemaal geen dansschool nodig, want zoiets wordt aan de kinderen al heel vroeg geleerd. De mensen houden van feestvieren en daar passen dan deze volksdansen heel goed in. Tijdens de feesten van het dorp wordt er dan gedanst op het grote plein voor de plaatselijke kerk. Deze kerk werd gebouwd in het jaar 1508 en daarvoor werd de constructie van de moskee gebruikt. In het jaar 1502 werden de Moren verplicht zich te laten dopen voor het katholieke geloof en zoniet dan moesten ze Spanje verlaten. De inwoners van Blanca bleven deze nieuwe wet van 1502 voor en lieten zich vrijwillig een jaartje eerder dopen en toen kregen ze dezelfde rechten als de Spanjaarden zelf. Ze werden toen als nieuwe Christenen betiteld en kregen nooit de bijnaam van morisken tot het jaar 1613. Toen gebeurde het namelijk wel en moesten ze het land verlaten, hetgeen een schande was, want men hield niet rekening met het feit dat ze in 1501 vrijwillig gedoopt waren en niet verplicht gedoopt werden in

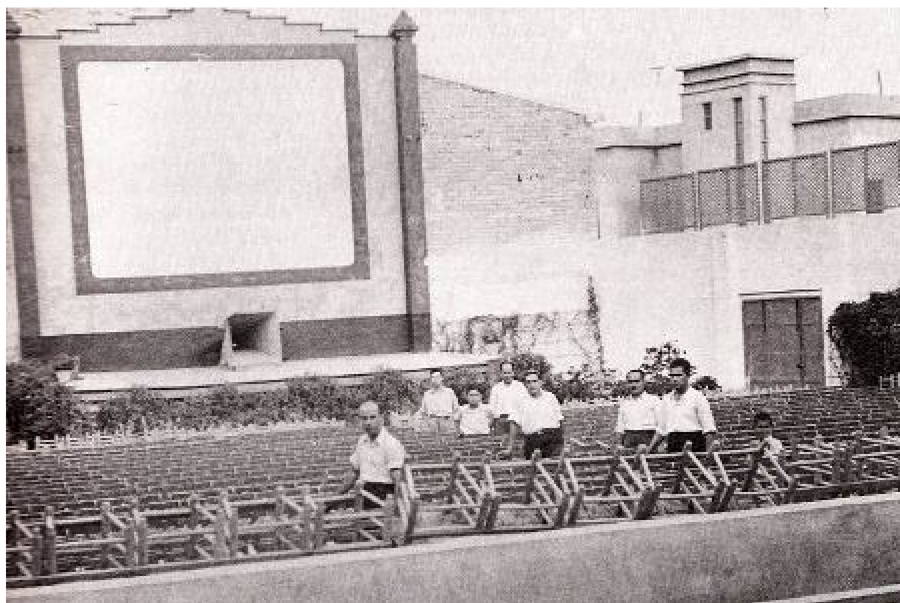
1502 dat met vele andere morisken gebeurde. Één en ander had toen te maken met vele processen en het gelukte aan velen aan deze verbanning te ontkomen. Toen gebeurde er wat er nu ook gebeurd; zij die geld hadden konden hun vrijdom kopen en anderen die geen geld hadden waren gedwongen het land te verlaten.

De dansgroep van Blanca in 1969
Met dank aan María Amparo Candel

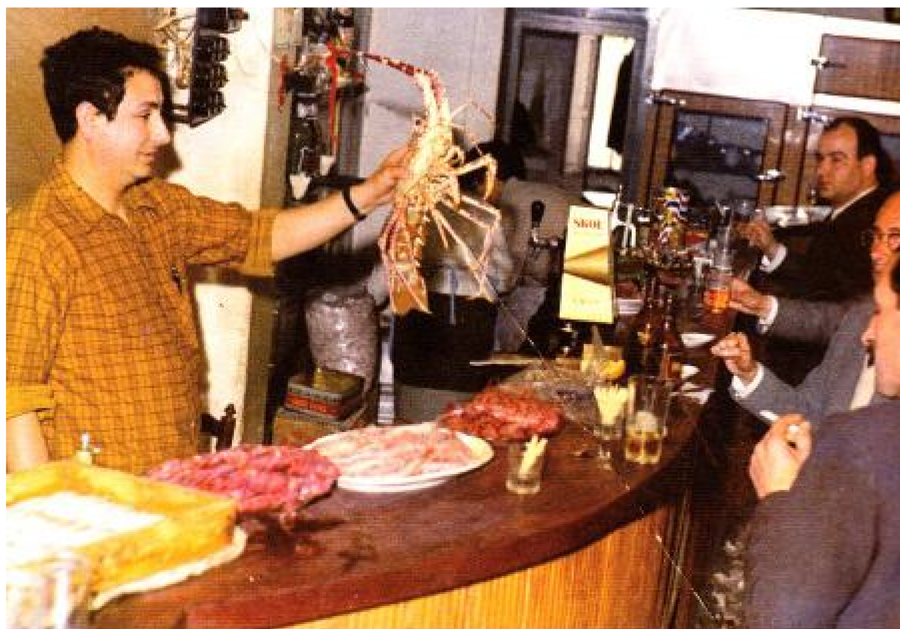
Rechts van de man met bril op staat mijn vriendin, precies onder het bord met de naam Blanca. Het jaar daarop zou ze mijn vrouw worden. Zij liet me de plaatselijke gewoonten weten en stelde me aan haar vele familileden voor in het dorp. In de avonduren liepen we dan met haar vrienden in het dorp rond en als we alleen liepen was er altijd wel een familielid te vinden die een oogje in het zeil hield. We liepen dan gezamenlijk langs de rivier waar het heerlijk koel was en op de brug stond dan haar oom. Mooie gewoonten en mooie herinneringen aan die tijd. De straatjes in het dorp waren in veel gevallen kronkelend en af en toe kwamen we dan een jasmijn tegen die een voortreffelijke geur had. Ik brak altijd wat takjes af en ruikte dan van tijd tot tijd aan de bloemen, want ik vond de geur heerlijk. Af en toe gingen we ook

s’avonds naar de zomerbioscoop toe die in de openlucht aanwezig was vanwege de hitte.

Zomerbioscoop in Blanca, in 1969

Af en toe nam ik s’morgens een biertje bij de bar van Amadeo. Daar zaten dan vaak rond 12.00 uur de mensen van het gemeentehuis en daar kwam ik ook de burgemeester tegen. De mensen zeiden niet U tegen hem, maar iedereen had het over jij. Verder spraken ze hem ook niet aan met zijn achternaam doch alleen met zijn voornaam, Emilio. De burgemeester was een sympathieke persoon. Later kwam ik aan de weet dat hij voor advocaat had gestudeerd en dat hij zijn eigen firma had van citrus vruchten. In de bar van Amadeo werd er vaak over de prijs geklaagd want zijn kreeften en garnalen waren erg duur maar wel van een heel goede kwaliteit. In feite sloeg het klagen op niets uit, want een dag daarna stonden dezelfde klagers daar weer, want niemand kon tegen de kwaliteit van Amadeo op.

De bar van Amadeo in Blanca

Het feit dat ik goed Duits sprak kwam me nu goed te pas in Blanca, want Eduardo, de zoon van de kapper wilde graag met hij in het Duits praten. Hij was druk aan de studie en leerde voor *practicante.* Dat is een driejarige opleiding voor dokter, maar met deze opleiding kon hij alleen maar werken als *practicante.* Ik vermoed dat zo'n studie neerkomt op de studie in Nederland voor hoofdverpleger. Eduardo kende alle mensen op zijn duimpje en hij voorspelde dat er een dag zou komen dat al die rijke grondbezitters die niet werkte nog wel eens een keertje al hun grond zou moeten verkopen. Hij had zich daar niet in vergist, want inderdaad jaren daarna zou hij na zijn vroege pensionering in het Leger een tuin opkopen van een voormalige rijke grondbezitter. In die jaren zeventig had ik er ook voor gezorgd dat Eduardo in Duitsland kon gaan werk door bemiddeling van één van mijn goede vrienden aldaar. Hij kon toen goed zijn Duits aanhalen en deze kennis zou Eduardo goed van pas komen bij de teelt van druiven op zijn nieuw gekochte grond. Hij was toen naar Duitsland gegaan om kopers daarvoor te vinden en dat was hem gelukt. Vanaf die tijd ging

hij zich bezighouden met de druiven en zijn zaak is uitgelopen tot een heel grote exportzaak.

Eduardo met stropdas, bovenaan en derde van links

Wat me wel opviel in dit dorp was dat in de zomermaanden de werkers in de tuin al s'morgens vroeg om zes uur in de bar zaten. Ze namen dan rustig een koffie expresso met een grote scheut cognac daarin en zoiets heet hier in het Spaans *carajillo.* Later begreep ik ook waarom, want in de zon is hier om 14.00 uur verschrikkelijk heet. Dat is dan ook het uur waarop iedereen met het middagmaal bezig is en zoiets duurt gewoonlijk zeker een half uur. Men heeft totaal geen haast bij het eten dat uit diverse gangen bestaat. Na het eten ziet men om 15.00 de nationale berichten op de televisie en daarna houden de mensen hun siesta tot 17.00 uur s'middags en dan gaan ze rustig weer verder met het werken tot zo'n 20.00 in de late namiddig. Tussen 15.00 en 17.00 ziet men dan ook vrijwel niemand op straat. De siesta is voor mij één van de mooiste uitvindingen in Spanje. In het begin moest ik er wel

aan wennen dat alle winkels gesloten waren in het dorp van 14.00 tot 17.00 en sommigen zelfs tot 17.30 of 18.00, maar met die hitte en dat alles zonder airconditioning in die tijd kan men eenvoudigweg niet werken. Ik zag dat de huizen hele dikke muren hadden en daardoor waren ze koel in de zomermaanden. Het viel me wel op dat ik vrijwel de enige was om op het dorpsplein rond 13.55. De meeste mensen zaten toen al thuis en niemand was geïnteresseerd in de felle zon te lopen.

Een expresso koffie met een scheut cognac erin
Foto (©) Govert Westerveld

Varkensham
Met dank aan: http://www.puestoma2tazas.com

Russische salade in Blanca
Foto (©) Govert Westerveld

Knapperige gefrituurde amandelen
Foto (©) Govert Westerveld

Ik sluit dit hoofdstuk af met verschillende tapas die ik heel veel gegeten heb in Blanca: knapperige gefrituurde amandelen, kaas, varkensham en de Russische salade in Blanca. Wat betreft de Russische salada deze tapa heeft waarschijnlijk zijn grote populariteit te danken aan het feit dat de basisingrediënten, eieren en aardappels, de laatste paar eeuwen bijna altijd goedkoop voorradig waren in de Spaanse keukens. Mijn vrouw maakt verder een heerlijke Gazpacho andaluz, waar ik nooit genoeg van krijg.

Verdere informatie over Blanca kan men te weet komen in het boek dat ik thans aan het schrijven ben: "50 jaar in Blanca" en dat ik hopelijk nog dit jaar kan uitgeven.

Gazpacho andaluz
Met dank aan: http://www.puestoma2tazas.com

5 HET GEHUCHT SAN JOY

5.1 Snelwegverbindingen

Om vanuit Murcia naar San joy toe te kunnen rijden neemt men de A-30 in de richting van Albacete. Daarna neemt men de afslag (365) naar Jumilla toe en volgt de weg N-344. Eenmaal even voorbij de plaats van “Estación de Blanca” neemt men de weg A-20 in de richting van El Rellano. Na ongeveer 9 km ziet men links een landweg die naar San Joy leidt. Het wordt aangegeven met een bord dat Sierra de la Pila vermeldt. San Joy ligt in het grondgebied van de gemeente Blanca.

San Joy

Het is geen gemakkelijke tocht en als het regent is het beter daar niet heen te gaan, want na de laatste afslag is er alleen maar een onverharde weg. Men zit hier dan wel echt in het binnenland van Spanje en komt men snel aan de weet onder welke moeilijke omstandigheden vroeger de mensen hier leefden. San Joy is volledig van de andere dorpen afgesloten en men moest zich vroeger maar zien te helpen bij ziekten. Het enige transportmiddel was toen een paard en wagen, een paard of een ezel over onbegaanbare wegen.

5.2 Geschiedenis

De oudste referentie naar dit dorp die ik heb kunnen vinden is die van de bandiet Juan de Pedro Abellán Sánchez (Peliciego) die leefde tussen 1806 en 1841. Maar het lijdt geen twijfel dat San Joy zijn oorsprong in de Arabische periode heeft. De terrasvormige hellingen, die moeten stijgen naar de voet van de rotsachtige rots van San Joy, dienden voor het cultiveren en verzamelen van granen, espartogras, olijfbomen en aromatische planten. Verder was de bijenteelt heel belangrijk.

Het gehucht „San Joy"

In dit gebied waren verschillende grotten in de hoogte die vrijwel niemand kende behalve de inwoners van San Joy, waar de mannen zich verstopte in de tijd van recrutering. Hun vrouwen moesten hun dan s'avonds eten en kleren brengen. Helaas waren deze grotten nu niet precies dichtbij het dorp, zodat het zeker niet meeviel aan deze moedige vrouwen om daar in het donker te lopen.

Don Antonio Pérez Madrid was in de vijftiger jaren priester van het dorp La Garapacha en eventueel belast met de geestelijkheid voor de gehuchten Peña la Zafra, Las Casicas, Sanjoy en Fuenteblanca. In die jaren had zelfs San Joy een eigen plaatselijke burgemeester en school voor de kinderen en kwam daar de dokter langs om de kinderen te vaccineren tegen verschillende ziekten.

In Blanca waren er verschillende belangrijke Passionistische Broederschappen, waaronder die van Onze Heilige Maagd van Smarten en Onze Vader Jesus van Nazareth. Hier behandel ik alleen de Broederschap van de gezegende animas van het vagevuur, daterend uit het jaar 1870 en opgericht met één ideaal: de kerk dienen.

Drinkwater bassin

Wanneer de kersttijd naderde ging deze Broederschap, voorzien van cavaleries -nu zijn ze bijna verdwenen-, de plattelandsgebieden en diverse buurten af: Estación de Blanca, Cabañiles, Sierra de la Pila en Sanjoy. Daar konden ze prachtige kerstgeschenken verzamelen, vooral in vogels, tarwe, olie en andere gevarieerd geschenken. Tijdens het zingen aan de pasgeborene (Jesus) hun gevarieerde kerstliederen gaven

de buren met grote voldoening, hun geschenken aan de gezegende animas.

De vroegere bewoners van een eeuw terug lieten al weten dat de primitieve inwoner van San Joy tot het *Fanina*-ras behoorde (al eeuwen geleden uitgeroeid), met als motto: "als je goed water wilt drinken, knijp dan je onderrok goed dicht".

De Volksdansers van San Joy

In de jaren zestig besloot men in Blanca dat het tijd werd om iets aan het volksdansen te doen. In dit geval betrof het de volksdans “La Jota”. In Blanca had men veel over deze volksdans gehoord, maar men wist niet hoe deze dans was. Maar geen nood, men wist te vertellen dat de mensen van San Joy daar wel het één en ander van wisten. Derhalve vond het leren van de volksdans La Jota plaats in San Joy.

Het leren van het dansen vond plaats in San Joy, een gehucht dat tot het grondgebied van Blanca behoorde. Het was een pijnlijke reis van ten minste 10 km samengeperst in een DKW vanuit Blanca. De reis op zichzelf was al een prestatie als men in die jaren de drieëndertig bochten van de bekende “Puerto de Blanca” doorkwam. Maar dat was pas het begin van een moeilijke reis. Het viel allemaal nog mee tot de weg naar Jumilla toe, maar bij de afslag van deze weg richting Rellano op werd alles veel pijnlijker. Deze weg zat vol met kleine en ook enorme gaten en het was voor de wagen niet mogelijk alles te ontwijken. Maar het ergste was nog wel het laatste traject. Na 9 km moest men op deze weg linksaf slaan om de weg naar boven te volgen richting San Joy.

Porrón de vino (wijnkruik)

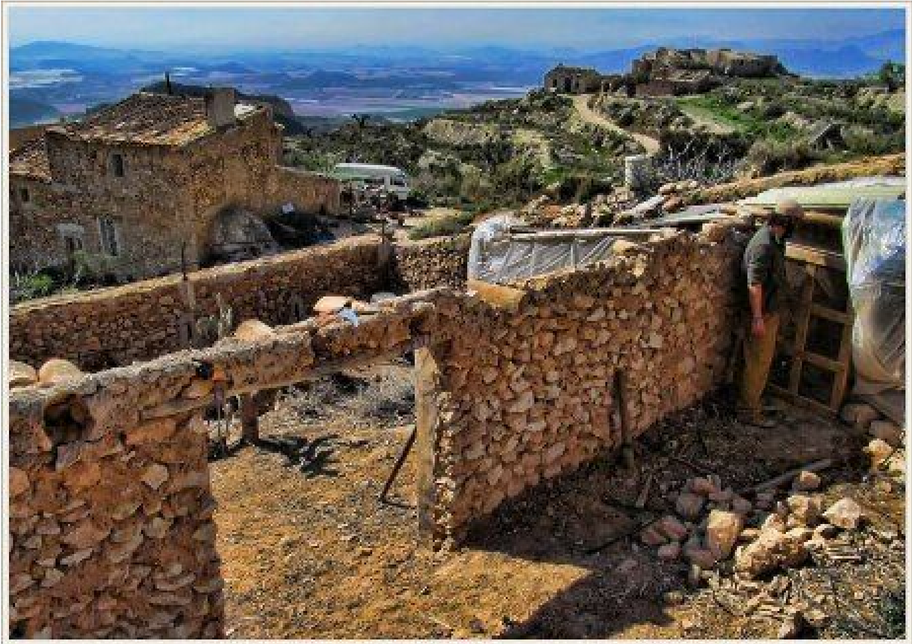
Dat was één en al ellende en na een dergelijke pijnlijke reis moesten de toekomstige volksdansers even op verhaal komen in San Joy, waar ze lachend en hartelijk ontvangen werden door de plaatselijke bevolking, die toentertijd uit zo’n 50 inwoners bestond. San Joy had in

die tijd zeker 5 koppels die de volksdans La Jota meester waren. Het bijkomen bestond uit even de benen strekken na een dergelijke helse tocht. Dat alles onder het genot van een slok wijn uit een “porrón de vino”, die van hand tot hand ging en door de gulle bevolking gegeven werd. Anderen dronken liever koel regenwater vanuit een kruik.

Het leven in San Joy van een familie

Het bijkomen was maar van korte duur en vrijwel onmiddellijk daarna leerden de oudere inwoners van San Joy aan de jongere inwoners van Blanca hun manier van volksdansen dat gebaseerd moet zijn op een eeuwenlange traditie. Het waren altruïstische mensen die hun vrije tijd met die van Blanca deelden op de zondagmiddag. Dankzij de samenwerking van een handvol jonge mannen en vrouwen die zich op deze manier hun vrije tijd doorbrachten, werd het volksdansen naar Blanca gebracht. Heden ten dage is de volksdans La Jota zeer populair in Blanca en de meesten weten niet meer dat de oorsprong in San Joy lag.

Een Kraal in San Joy

Vandaag de dag is het gehucht San Joy vrijwel zonder inwoners. En dat is helaas het geval met vele kleine gehuchten in Spanje. Het leven is te hard voor velen om overeind te blijven. Op dit moment wonen er één of twee echtparen die kleine kinderen hebben.

In het jaar 2012 probeerde 10 jongeren het opnieuw om daar te gaan wonen en werken. Zij vroegen toestemming aan de huidige eigenaars van het gehucht en trachten enkele huizen weer bewoonbaar te maken. De regenbak werd weer in orde gemaakt en het water werd ook weer geleid naar de woningen toe. Deze nieuwe jonge inwoners van San Joy werkten ook en cultiveerden hun land op de meest traditionele manier.

Zij waren het niet eens met de huidige maatschappij en wilden hun leven anders indelen. Dat was alles maar van korte duur want de leden kregen ruzie onder elkaar en velen besloten San Joy maar de rug toe te keren. Zij waren niet gewend aan het harde leven.

Een patio van San Joy

Interessant is te zien dat hier de huizen helemaal van rotsstenen gemaakt worden, zoals we dat ook vaak in Marokko aantreffen. Dat is hier nog niet veranderd. Veel meer kan niet over dit gehucht gezegd worden. Bezienswaardigheden en festivals kennen ze niet meer. Wel het feit dat hier wekelijks touristen langskomen om dit gehucht te aanschouwen en om wat van de plaatselijke bewoners te kopen.

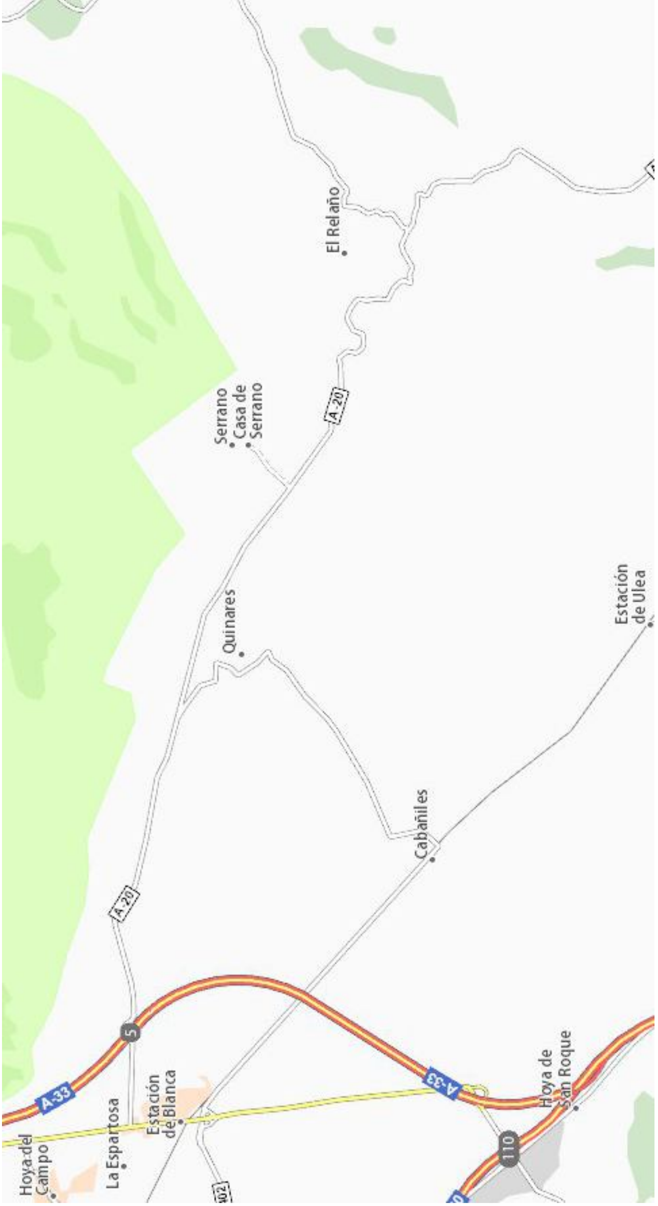
6 HET GEHUCHT EL RELLANO

6.1 Snelwegverbindingen

Om vanuit Murcia naar El Rellano toe te kunnen rijden neemt men de A-30 in de richting van Albacete. Daarna neemt men de afslag (365) naar Jumilla toe en volgt de weg N-344. Eenmaal even voorbij de plaats van "Estación de Blanca" neemt men de weg A-20 in de richting van El Rellano. Maar er is een kortere weg, die iets gecompliceerder is. Vanuit Murcia neemt men de A-30 in de richting van Albacete. Daarna neemt men de afslag naar Fortuna toe en de weg MU-411 en men rijdt dan door het gehucht Fenazar. Ongeveer 500 meter daar vandaan ziet men een bord bij de afslag naar links toe waarop La Hurona en El Rellano staat. De weg A-24 leidt U naar deze twee gehuchten toe.

De weg naar El Rellano
Foto (©) Govert Westerveld

El Relaño
Serrano
Casa de Serrano
A-20
Quinares
Estación de Ulea
Cabaniles
A-20
5
A-33
A-33
Hoya del Campo
La Espartosa
Estación de Blanca
Hoya de San Roque
110

6.2 Geschiedenis

De naam verwijst naar een geografisch fenomeen, aangezien een *rellano* een vlakte is die de helling van een terrein onderbreekt. De plaats "Los Coloraos" van El Rellano werd gevormd door kiezelhoudende zandstenen uit de Trias periode, voorts klei en zand die 250-210 miljoen jaar geleden in rivieren en meren zijn afgezet, en gips, als het modernste materiaal van het bovenste gedeelte. Een deel van dit land wordt aangetast door kleine breuken en je kunt kleuren zien die voortkomen uit de zouten achtergelaten door de zee die dit gebied bedekte bij het terugtrekken.

Los coloraos
Foto (©) Govert Westerveld

In de *Sierra de Lugar* en die van de *Espada* werden overblijfselen gevonden van de Mousteriaanse cultuur, uit de Midden-Paleolithische periode (tussen 95.000 en 35.000 v.Chr.), Met bevindingen uit de lithische industrie.

Aangezien de geografische locatie van *El Rellano* een kruispunt is, kunnen we begrijpen dat het in de Romeinse tijd een plaats van gebruikelijke doorgang zou zijn in het gebied van de transversale corridor die het noorden van Murcia verbond met Orihuela, Elche en Alicante. Deze gang was op een punt met een andere weg, die vanuit Molina verbonden was met de naburige gemeente Archena, via wegen in een longitudinale gang naar de loop van de rivier Segura.

De nabijheid van Fortuna en de verbinding van deze gemeente met de thermale baden, al bekend bij de Romeinen, zou het idee versterken dat El Rellano zonder twijfel een plaats was waar oude culturen konden passeren. Als we onszelf situeren in de moderne geschiedenis van Molina de Segura, op het moment dat we de historische realiteit van de plaats kennen, kunnen we ons wagen aan wat El Rellano zou moeten zijn in de 14e en 15e eeuw. Aan de Arabische geschiedenis van *Mulina as-Sikka*, plaats van vestingwerken en muren, zou de latere situatie op de christelijke herovering volgen, op welk moment de herbevolking en de concessie aan edelen en heren van gebiedsdelen zouden beginnen, als betaling voor de diensten verleend aan de kroon tijdens de campagnes van Herovering.

In 1311, de regionale leider don Juan Manuel verkreeg van de koning Fernando IV de administratie van Molina, als betaling van een schuld. Tijdens zijn bewind was volgens zijn getuigenis de omgeving van El Fenazar rijk aan wild, vooral in wilde zwijnen. Ongetwijfeld heeft de nabijheid van de dennenbossen van de Sierra de la Pila dit feit begunstigd. We kunnen begrijpen dat het gehucht El Rellano kon deelnemen aan deze open en dunbevolkte gebieden, gewijd aan jagen of grazen. En zeker tijdens het bestuur van de Fajardo-familie en de markies van de Vélez, zou het land een gebied blijven van begrazing en graangewassen.

De meest uitgesproken verandering van de samenleving van El Rellano, na een progressieve vooruitgang van haar demografische waarden, zou komen aan het einde van de XIX en het begin van de XX eeuw, waarin, zoals in naburige districten zoals El Fenazar, de eenheidsschool zou worden ingewijd, in een landelijk kader voor de

landbouwsector, vergelijkbaar met die van andere bevolkingsgroepen, gewijd aan de traditionele triade teelt van wijn-, olijf- en amandelbomen.

De oude school, nu hoofdkwartier van het natuurklaslokaal "Alto del Rellano". Foto (©) Govert Westerveld

6.3 Bezienswaardigheden en natuur

De natuurlijke omgeving waarin het gebied El Rellano ligt, is echt bevoorrecht. Omringd door de Sierra de La Pila, la Sierra de Lúgar, El Águila en La Espada, El Rellano geniet van een prachtig landschap. Het is de plaats waar het ecologische park Vicente Blanes zich bevindt. Met een uitbreiding van 37 hectare, is het een bosgebied dat in vroeger tijden voornamelijk gewijd was aan de teelt van de olijfboom en dat in een poging om de natuurlijke plaatsen van de regio te verbeteren is het bebost met pijnbomen (verschillende soorten),

wilde olijfbomen, johannesbroodbomen, mastiekbomen, kermes eiken, netelbomen en palmharten. Het park heeft een uitkijkpunt vanwaar u kunt genieten van een prachtig uitzicht op het regionale park van de Sierra de la Pila, een van de rijkste plekken van flora en fauna in de regio. Voorts kunt u genieten van een camping en een recreatiegebied.

De vijver en het arboretum zijn twee van de hoogtepunten van het park. De eerste voor een aantrekkelijk gebied voor vogels en de rest van de fauna en de tweede voor het bevatten van een steekproef van de verschillende soorten bomen en struiken in het park. Kortom we worden geconfronteerd met een natuurlijke ruimte met duidelijke ecologische waarden die het verdienen om te worden behouden, en om ze beter te kennen kunnen we naar de *Natuurklaslokaal* gaan die zich bevindt in dezelfde Rellano, waar de bezoeker de mogelijkheid heeft om didactisch materiaal te raadplegen over geografie, landschap, vormen van traditioneel leven of milieu. Het Gemeente Tourist Hostel "El Rellano", gelegen in de *Loma de Yuste* straat van dit gehucht, biedt 50 plaatsen, zwembad en stallen.

Het Gemeente Tourist Hostel

6.4 Gastronomie

De keuken van El Rellano, zoals die van de gemeente Molina de Segura, is gebaseerd op de traditie van zijn gewassen en agro-voedselbronnen, een traditie die sterk lijkt op de omgeving van de Vega Media en Vega Alta. De traditionele slachtingen van varkens en de verwerking van de worsten volgen in Molina het spoor van de keukens van de vruchtbare vlakte van de rivier Segura en benadrukken met hun eigen smaken de Spaanse worsten zoals: *longanizas, salchichas, morcillas, butifarras* en *morcones.*

Murciaanse longanizas
Met dank aan: https://ruralmur.com/articulo/274/longaniza

Murciaanse Butifarra

Typische Murciaanse worsten

Met dank aan: https://www.facebook.com/carnicerialapepa

1.- Morcilla redonda
2.- Morcón
3.- Salsichas
4.- Morcilla alargada
5.- Chorizo
6.- Butifarra
7.- Sobresada
8.- Chorizo picante

De lokale en religieuze festiviteiten van de gemeente bevorderen de fabricatie en consumptie van deze producten. Verse tuinbonen, gezouten kabeljauw, geroosterde aardappelen of *zarangollo* worden ook gretig geconsumeerd naast de specialiteiten van worsten.

Eenvoudige gerechten met producten uit de tuin, zoals rijst en bonen, hebben in de diverse kleine gehuchten die behoren tot Molina de Segura de toevoeging van venkel en *gurullos*, de *olleta* met bloedworst, de nier, de zigeunerpot, de stoofpot, de rijst met konijn, de rijst en bloemkool of het eenvoudige recept van oud brood dat ze

migas noemen. Dat zijn dan enkele van de typische gerechten aldaar. De geroosterde geitenkop, vooral met Kerstmis en *el cocido* met gehaktballen mag in de winter beslist niet ontbreken.

De typische lekkernijen zijn oliebollen, *paparajotes* en rijst met melk. De crackers van *recao* en die van sinaasappel, de vleespasteien, zandkoeken en de amandelkoekjes (*cordials*) zijn typische kerstlekkernijen, evenals de klassieke merengue-taarten, zijn andere van de lekkernijen die de bewoners van deze gehuchten graag tot zich nemen.

De economie van El Rellano is fundamenteel gebaseerd op de landbouw. Omdat het droog land is, zijn de belangrijkste gewassen altijd de olijf, de amandel en de granen geweest. Momenteel worden vanwege de ernstige droogte in de regio geen granen meer gezaaid en is de teelt van amandelen eveneens afgenomen. Niettemin de exploitatie van de olijfboom blijft bestaan.

6.4.1 Murciaanse Zarangollo

De Murciaanse Zarangollo is ideaal als voorgerecht of als garnering, als een enkel gerecht voor het avondeten, om een snack te maken en in barquetes of toast te zetten ... en het is heel gemakkelijk te bereiden. De waarheid is dat we in Murcia zeer goede groenten en fruit hebben, en we profiteren ervan in onze traditionele gerechten.

Ingrediënten voor 2 grote gerechten
2 grote uien
2 courgettes
2 aardappelen
2 eieren
olijfolie
zout

Ingrediënten voor de Zarangollo
Met dank aan: http://www.puestoma2tazas.com

Bereiding:
Verhit de olijfolie in een pan of een grote aarden pot. Snijd de uien in julienne en bak ze op middelhoog vuur tot het een beetje transparant wordt, maar niet goudkleurig. Schil en hak aardappels en courgette in dunne plakjes. Voeg ze toe aan de pan en laat het sudderen bij een klein vuurtje, roer tot ze zacht zijn, maar niet bruin. Tap de overtollige olijfolie af. Klop de eieren lichtjes en voeg ze toe zonder met het roeren te stoppen. Als het ei is uitgehaald en gestold, haal dan de pan van het vuur en serveer de zarangollo warm met brood

Warme Zarangollo met brood
Met dank aan: http://www.puestoma2tazas.com

De zarangollo wordt meestal warm geserveerd met brood, maar men houdt er ook van om het koud te serveren. In feite wat er s'middags overblijft wordt s'avond niet verwarmd doch koud gegeten. Vaak wordt de courgette niet geschild, waardoor men de donkergroene stukken van de schil kunt zien. In smaak maakt het niets uit. De Zarangollo wordt meestal als voorgerecht of garnering geserveerd, hoewel men het thuis vaak alleen als hoofdgerecht gebruikt tijdens het diner of met een kleine Murciaanse ratatouille (pisto). In veel gezinnen gebruikt men geen aardappelen, in plaats daarvan gebruiken ze een extra courgette. Men kan eventueel gedroogde oregano toevoegen.

6.4.2 Murciaanse Paparajotes

De Murciaanse paparajotes zijn een typisch dessert uit de tuin van Murcia, waarbij citroenbladeren gebruikt worden. Dezen zijn bedekt met deeg dat gemaakt wordt met meel, melk en eieren. Het geheel wordt dan gefrituurd en bestrooid met suiker en kaneel.

Ingrediënten voor de Paparajotes
Met dank aan: http://www.puestoma2tazas.com

De paparajotes werden door de Arabieren in Murcia geïntroduceerd. Het is een goedkoop dessert, erg lekker, origineel en eenvoudig te bereiden. Om ze op te eten, trekt men de massa van het citroenblad af, die het moeiteloos verlaat. Uiteraard niet het citroenblad opeten dat essentieel is om het geheel te aromatiseren.

Ze worden meestal bereid tijdens de vastentijd, dus met Pasen en vooral tijdens het Lentefestival (direct na Pasen), waar dit nagerecht

het meest geconsumeerde dessert is in de barakken van de diverse lentefeesten. Thuis wordt zoiets door het gehele jaar gegeten.

Als men gasten heeft en zoiets serveert als onderdeel van het dessert, zullen ze wel verrast zijn, want dit type dessert kent men niet. Het is nogal vreemd om een dessert met een citroenblad te zien, alhoewel aan iedereen de smaak erg goed bevalt.

Ingrediënten voor de Murciaanse paparajotes
(voor 12-16 eenheden, afhankelijk van de grootte van de bladeren):
1 glas melk
2 eieren
1 glas meel
1/2 enveloppen met chemische gist
Wat citroenrasp
Citroenblaadjes van uniform formaat, beter lichtgroen dan donkergroen en met een klein steeltje om de bereiding van het recept te vergemakkelijken (zie foto)
Olijfolie om te frituren
1 glas suiker en 1 theelepel kaneel om te strooien

Bereiding:
Was en droog de citroenblaadjes goed. Als ze een klein steeltje hebben, is dat beter. Doe melk, eieren, meel, gist en citroenrasp in een kom. Men kan het verslaan met de blender of een keukenmachine, totdat men geen klontjes meer heeft. Als het deeg erg vloeibaar is, voeg dan wat meer bloem toe. Als het te dik is, dan een beetje meer melk. De textuur moet die zijn van een lichte pap die het vel bedekt met een laag die niet erg dun of erg dik is, zoals op de foto:

Het steeltje vergemakkelijkt de bereiding
Met dank aan: http://www.puestoma2tazas.com

Giet de olie in een pan en verwarm deze op ongeveer 180 ºC (zoals voor het frituren van aardappelen). Ondertussen mengt men de suiker en kaneel dat bestemd is om de paparajotes te bestrooien als ze eenmaal gefrituurd zijn. Als de olie eenmaal de temperatuur bereikt heeft, doop dan de bladeren in de vloeibare deeg en leg ze in de koekepan. Men kan er 4 of 5 tegelijk in leggen. Als de bladeren aan één kant goudbruin zijn, draai ze dan om en frituur de andere helft. Als ze eenmaal aan twee kanten gefrituurd zijn, leg ze dan op een stuk absorberend keukenpapier. Nog steeds heet, leg ze dan op een bord en bestrooi dan beide kanten met het mengsel van suiker en kaneel. Ze worden lauw of koud geserveerd, maar wel vers (ze gaan zeker verschillende uren mee).

Paparajotes
Met dank aan: http://www.puestoma2tazas.com

De typische Murciaanse *Pisto* en un bar
Foto (©) Govert Westerveld

El Rellano heeft de afgelopen tijd beslist dat hun toekomst ligt in het ecologisch en plattelandstoerisme, waarbij het ecologische park Vicente Blanes een van zijn grootste attracties is. Het gehucht heeft ook een vakantiehuis genaamd "La Caña".

De aantrekkelijkheid van het gebied heeft te maken met het feit dat het ook in de nabijheid ligt van andere interessante steden zoals Fortuna, Archena of plaatsen zoals La Garapacha, de weinig bekende Rambla del Chorro, La Hortichuela, of de natuurlijke waterbronnen van de Higuera en Jave in de Sierra de La Pila.

6.5 Festiviteiten

De kapel Nuestra Señora del Carmen werd in 2001 gebouwd om religieuze diensten te verlenen aan de Molinense wijk genaamd El Rellano. Het is een gebouw van beperkte afmetingen en eenvoudige vormen. Tijdens de paar dagen dat de lokale festiviteiten duren, is de kerk ingericht voor de liturgische diensten, de gezongen kerkmis en de bloemenoffers.

Kapel *Nuestra Señora del Carmen*
Foto (©) Govert Westerveld

De wijk geniet een paar dagen feest, waarin de collectieve viering voorop staat van sommige zoals broederschap maaltijden en diners, muzikale uitvoeringen van groepen en charamitas (grote poppen), traditionele spelen met wedstrijden en de processie met het imago van de patroonheilige.

6.5.1 Viering van de Virgen del Carmen

De festiviteiten in El Rellano zijn half juli, ter ere van hun beschermheilige de *Virgen del Carmen* (Maagd van Carmen). Sinds het jaar 1930, begon men met de eerste festiviteiten gewijd aan de *Virgen del Carmen* toen het beeld van Onze Vrouw *Virgen del Carmen* van het gehucht La Garapacha op bedevaart was naar El Rellano. In 1941 gaf pater D. José Vidal Mohuenda een beeld van de *Virgen del Carmen* cadeau en in augustus van dat jaar besteeg zij de troon als beschermheilige van El Rellano. Vanaf 1991 worden de festiviteiten gevierd in het midden van juli, op het plein en in de omgeving daarvan met verbena's, spelletjes en kerkmissen. De plechtige processie met het beeld van de beschermheilige vind plaats op een zondagavond.

6.5.2 Viering van de Santa Cruz victoriosa

De festiviteit van de *Santa Cruz victoriosa* (het zegenvierend Heilig Kruis) wordt gevierd op 3 mei; ongeveer vijfhonderd jaar oud is dit misschien wel de oudste viering van alle districten van Molina de Segura. Elk jaar werd het gevierd in een huis, welke bewoner er eerder om vroeg. Het feest bestaat uit het bad van het Heilige Kruis van Caravaca (in zilver of brons), in het midden van een bloemenkruis en vastgebonden met een rode strik.

Het bad van het Heilige Kruis werd op 3 mei 's middags verricht, de peetouders, een jongen en een door lot gekozen meisje, brachten het in processie naar het waterbassin (nu het Juan Carlos I-plein, waar ze het in het al gezegende water dompelde waarmee alle aanwezigen werden besproeid. Daarna werden de velden en gewassen gezegend, er was altijd een "ceremoniemeester" bij.

Plein van de *Santa Cruz Victoriosa* in El Rellano

Vandaag de dag wordt het de eerste zondag van mei gevierd in de kerk en het ritueel van het baden van het Heilige Kruis wordt verricht op het plein dat haar naam draagt. Op dit moment is de ceremoniemeester mevrouw María Diaz Piñero.

7 HET GEHUCHT HURONA

7.1 Snelwegverbindingen

Om daar heen te rijden neemt men vanuit Murcia de A-30 in de richting van Albacete. Daarna neemt men de afslag naar Fortuna toe en de weg MU-411 en men rijdt dan door het gehucht Fenazar. Ongeveer 500 meter daar vandaan ziet men een bord bij de afslag naar links toe waarop La Hurona en El Rellano staat. De weg A-24 leidt U naar deze twee gehuchten toe.

De weg naar Hurona toe
Foto (©) Govert Westerveld

7.2 Geschiedenis

De geschiedenis van de plaats van La Hurona, een gehucht dat tot het district Molina de Segura behoort, heeft te maken met de geschiedenis van het gehucht Fenazar. Sinds eeuwen was La Hurona een open vlakte gewijd aan de citrus vruchten, waarvan het toponiem afgeleid zou kunnen zijn van een zekere Juan Rodríguez Hurones, die eigenaar was van diverse vlakten in deze omgeving. Op dit moment heeft dit gehucht zo'n 25 inwoners.

7.3 De natuur

Het gehucht La Hurona is gelegen in het gebied van Molina de Segura, in het midden van een ruig landschap, waar zich nog steeds een grotwoning bevindt, zeer dicht bij de bergen van La Pila, van Lúgar en van La Espada.

Twee zeer belangrijke moeraslanden zijn zeer dicht bij La Hurona, het betreft de Rambla del Chorro en de Rambla del Carrizalejo. In deze laatste is er een soort rhodophyceous algen genaamd *Compsopogon coeruleus* die alleen is waargenomen op dit punt van de regio.

De flora van het gebied onderscheidt zich ook door aromatische planten zoals rozemarijn en tijm, door de typische soorten van the rambla's (afwatering rivieren), kwelders en plassen zoals tamarindes, artemis, wintergroen of esparto gras.

Op de hellingen van de landtongen groeien wilde cactussen ook wel genoemd paleras of chumberas (*Opuntia maxima*) en het land wordt gebruikt voor de teelt van olijfbomen en in mindere mate voor de amandelboom. Een kleine groep huizen naast de dorpsweg integreert de bevolkingskern van La Hurona, de rest is verspreid.

Het plein van La Hurona
Foto (©) Govert Westerveld

7.4 Gastronomie

Ondanks zijn geografische identiteit, een dorre plaats van Molina de Segura, zijn de gastronomische details vergelijkbaar met die van deze gemeente en andere dorpen van de *vegas* van de rivier Segura.

De stoofschotels kunnen dit kenmerk van het gebruik van groenten niet buiten beschouwing laten, hetzij in hun rijstmaaltijden, zoals rijst en bloemkool, rijst en bonen, de zigeunerpot, of door de grote verscheidenheid aan stoofschotels en gekookte maaltijden, zoals de gekookte artisjokken, in verschillende composities tot gebakken en roerbakken toe.

Net als in andere regio's op het schiereiland is het varken het dier geweest dat in de herfst en de winter werd geslacht om alle nuttige, hammen en worsten te bereiden en hun vlees te consumeren in typische gerechten zoals de *olleta* of het orgaanvlees, en rijst met ribbenvlees. Men dient in dit opzicht te weten dat de *olleta* een stoofpot is met groenten, peulvruchten, botten en verschillende soorten vlees en worst en in de meeste gevallen rijst. Natuurlijk kan men in het gebied van Molina de Segura ook niet de traditionele migas vergeten die erg populair zijn gedurende de tijd van de festiviteiten.

7.4.1 De zigeunerpot (la olla gitana)

Dit eten is een typisch Murciaanse stoofpot, heel gezond en voorts gemakkelijk te bereiden. Het recept dat hierna weergegeven wordt gaat terug naar de tijd van de overgrootmoeder, die een vleugje munt gebruikte om zo een perfecte smaak te krijgen.

Zigeunerpot
Met dank aan: www.puestoma2tazas.com

Ingrediënten voor 4 personen
1 kleine ui
1 rijpe tomaat
250 g gehakte sperziebonen
150 g kikkererwten (ongeveer twee handenvol)
150 g bonen (ongeveer twee handenvol)
2 middelgrote aardappelen
2 middelgrote peren

¼ kg pompoen
1 teentje knoflook
Een straaltje olijfolie.
Zout, zoete paprika, enkele draden saffraan en verse of gedroogde munt (Mentha spicata)

De avond vóór het bereiden van de stoofpot moeten de kikkererwten en bonen in de week gelegd worden.
Maak een saus met de geraspte of gehakte tomaat en ui en reserveer. In de snelkookpan wordt alles snel of supersnel gekookt behalve de pompoen, de knoflook, de peren en de aardappelen met het benodigde water overeenkomstig de snelkookpan. In de supersnelle snelkoopan kookt zoiets in ongeveer 15 minuten en men hoeft amper alles met water te bedekken.

Wanneer de snelkookpan druk verliest, voegt men de geschilde aardappelen en de in stukjes gesneden pompoen toe, alsmede de gewassen en in tweeën gedeelde (ongeschilde) peren. Dat alles kookt men in de benodigde tijd in het geval van de snelkookpan, maar het is

wellicht beter dit op een klein vuurtje te doen. In dat geval controleert men beter wat men nog aan zout, water en andere zaken toe moet voegen. Men laat de aardappelen meestal "al dente"; zo gaat bij het ontdooien de stoofpot niet mis, wat meestal ongeveer op 20 minuten koken neerkomt.

Als alles gaar is, legt men de pompoen op een bord en voegt men een teen knoflook toe, dat dan in de mortel gehakt wordt met een beetje zout. Thuis serveren we het bord eten en in een aparte sauskom serveren we de "mojete" van de pompoen, omdat er mensen zijn die niet allemaal dezelfde hoeveelheid op hun bord willen hebben.

Ik hoop dat dit een aanmoediging wordt om dit recept uit te proberen, want van de diverse lepelgerechten in de winter spreekt de zigeunerpot hier het meeste aan.

7.5 Economie

Landbouw is de economische sector die opvalt in dit district waar droog land de boventoon voert met olijf- en amandelbomen, hoewel enkele kleine geïrrigeerde percelen het landschap bedekken. Omdat het de hoofdteelt is, is de olijfboom niet vreemd dat we in deze stad een ambachtelijke oliepers van de vorige eeuw aantreffen. Sommige inwoners houden zich bezig met het fokken van een kleine kudde schapen of met de bouwsector.

La Hurona
Foto (©) Govert Westerveld

Net als zijn buren van El Rellano, Comala of van La Albarda, heeft La Hurona ook een landhuis dat bekend staat als de 'Casa Colorá'. Het is een oud, onlangs gerestaureerd landhuis dat zijn metselwerkmuren behoudt. De nabijheid van de Sierra de La Pila, Lúgar en het ecologische park Vicente Blanes zijn de troeven om een door natuurlijke landschappen aangetrokken toerisme te boeien. Dit etablissement vervolledigt zijn aanbod met een paintballveld, een sport die de laatste jaren in de mode is geraakt.

Er is ook een klein bedrijf met betrekking tot agrarische activiteiten, zoals een werkplaats voor de installatie van irrigatie- en landbouwmachines.

7.6 Festiviteiten

Voor de festiviteiten van La Hurona moeten we ons verplaatsen naar Fenazar, want de verspreide inwoners van La Hurona nemen actief deel aan de festiviteiten van dit dorp, opgedragen aan hun patroonheilige de Maagd van de Engelen (Virgen de los Ángeles).

8 HET VAKANTIEHUIS

De radio en televisie hadden het steeds maar over Molina de Segura, maar deze stad ligt zo'n 10 km van Murcia af en heeft liefst 65.000 inwoners. Dat is nu niet bepaald een plaats om eenvoudig mensen in een huis zonder lawaai om het leven te brengen. Maar op 28 mei kwam daar snel verandering in, men had het nu over een gehucht met de naam Fenazar en dat kwam me beter voor, want vele huizen komen daar verspreid voor.

Het dorp Fenazar
Foto (©) Govert Westerveld

Ik kende Fenazar al vele jaren, want ik rij af en toe met mijn auto vanaf Blanca naar Fenazar toe om de wonderschone natuur te aanschouwen en passeer dan de gehuchten El Rellano, La Hurona en kom dan in de weg naar Fenazar terecht. Als ik dan rechsaf sla dan kom ik na 500 meter in Fenazar terecht, maar ik neem altijd de linker

afslag om naar Fortuna te rijden. Vandaar rij ik dan naar Alquería toe, vervolgens naar Beniel en dan naar het strand van Orihuela toe. Maar de werkelijke plaats waar het om ging liet men nog niet los.

8.1 La Hurona

Een dag laten bleek dat La Hurona te zijn, een plek dat tot het gehucht Fenazar behoort, maar toch nog verscheidende kilometers van het dorp Fenazar afligt.

Linksaf gaat men naar Hurona toe
Foto (©) Govert Westerveld

Kortom, een dorp met eenvoudige hardwerkende mensen, die zich alleen met onschuldige spelletjes bezighouden en die het zich nooit in het hoofd zouden halen mensen te ontvoeren en te laten verdwijnen.

Sommigen houden zich ook bezig met de verhuur van hun tweede woningen aan buitenstaanders. Maar de mensen hier kunnen zich niet met vreemde zaken bezighouden. Iedereen kent iedereen en iedereen bezoekt iedereen. Neen, hier zaten andere mensen achter die nu niet bepaald uit de provincie Murcia kwamen, want dat was niet de aard van de bevolking. Dat voelde ik vanaf het begin al heel duidelijk aan, want uiteindelijk woon ik al bijna 50 jaar tussen hen in en weet de meesten van hun gewoonten. Het zijn hier in de province Murcia allemaal levensgenieters en iedereen helpt iedereen. En als ze kwaad op iemand zijn dan lopen ze allemaal liever een straatje om alvorens tot andere inzichten te komen.

Rechts van het bord Hurona zien we de afgelegen moordplaats
Foto (©) Govert Westerveld

De twee Nederlanders vonden de dood in een oude boerderij, die gerestaureerd was als landhuis voor het landelijke toerisme. De naam van de gerestaureerde boerderij deed met zijn naam *La Casa Colorá* alle eer aan, want het was in in een mooie roze kleur geverfd voor de

verliefde stelletjes om daar geheel alleen te zijn, zonder verdere poppenkijkers.

“Casa Colorá” in La Hurona van het dorp Fenezar
Foto: N.G./AGM – La Verdad

Helaas zou dat in het geval van deze beide Nederlanders heel anders aflopen. La Hurona is een klein conglomeraat van verschillende huizen, die zeker 500 meter zonder elk teken van leven van de andere huizen afliggen. Deze boerderij van twee verdiepingen hoog zou het toneel worden van een wrede marteling die het leven van de twee Nederlanders zou beëindigen. De boerderij werd gehuurd door de moordenaars voor enkele weken. En zoiets zou helemaal niet opvallen, want het huis heeft verschillende kamers, een zwembad, een barbecue en andere installaties die het een ideaal oord maken voor een lange vakantie.

“Casa Colorá” in La Hurona van het dorp Fenezar
Foto: N.G./AGM – La Verdad

De twee Nederlanders werden daarheen gereden door een persoon die zij goed kenden en waarin zij vertrouwen hadden. In de boerderij werden ze daar opgewacht door een man die afkomstig was uit de provincie Valencia. Voorts door twee buitenlanders die naar alle waarschijnlijkheid gecontracteerd werden om het koppel te vermoorden.

De zijweg naar de afgelegen moordplaats toe
Foto (©) Govert Westerveld

De twee Nederlanders hadden in de boerderij geen schijn van kans om zich te verdedigen, wat zo'n moord alleen maar erger maakt. Tussen de muren van dit huis werden ze gemarteld en vermoord. Daarna verplaatsten de beulen de lichamen naar een citroenenboomgaard dichtbij Alquerías, een dorp dat 40 km van La Hurona afligt. De boerderij van La Hurona leek onberispelijk schoon, zonder een klein vetvlekje in de keuken en niet eens stof op de vloer. Logischerwijs waren er geen bloedspatten te vinden op de muren toen de moordenaars de boerderij schoon teruggaven aan de eigenaar. Niemand, bij het doorlopen van de vertrekken, hoe getraind dan ook met de ogen bij het opzoeken van kleine vuile plekjes, zou zich ooit voorgesteld kunnen hebben dat hier twee personen waren vermoord.

De moordplaats
Foto (©) Govert Westerveld

Maar de zeer zorgvuldige reiniging was niet genoeg om de agenten van de UDEV, de wetenschappelijke politie en het speciale team uit Madrid voor verloren personen om de tuin te leiden. Integendeel, geen van hen twijfelden eraan, hoe schoon de tegels van de badkamer ook mochten blinken, dat hier iets vreselijks was gebeurd. Het was voor hun genoeg om enkelen van hun reactieven te gebruiken, zoals bijvoorbeeld Luminol, om zonder twijfel vast te kunnen stellen dat er hier wat mis was.

Na het verblijf van de laatste gasten was de boerderij verdacht veel geïmpregneerd met menselijk hemoglobine. Of wat op hetzelfde neerkwam, op die plaats was een gruwelijke misdaad geschied en de onvrijwillige protagonisten waren niemand anders dan de twee Nederlanders, van wie men het spoor al twee weken lang bijster was.

De moordwoning een jaar later in mei, 2014. Later in het geel geverfd.
Foto (©) Govert Westerveld

Nu hadden ze de bewijzen gevonden, maar ook de zekerheid dat ze het koppel niet meer levend zouden kunnen aantreffen. Hoe kon plotseling de politie dat allemaal zo snel oplossen? Om eerlijk te zijn de politie zat met zijn handen in het haar en lange tijd waren er geen vorderingen te zien. Maar de flyers van verschillende Nederlanders n Murcia deden hun werk en bepaalde personen begonnen al behoorlijk nerveus te worden. Één daarvan kon de spanning niet meer aan en was naar de politie gestapt en kwam met belangrijke gegevens aanzetten. De politie wilde op 29 mei logischerwijs niets kwijt, maar maanden daarna wisten we dat het een vriendin van de man uit Valencia betrof. De man die uit Valencië kwam was een bekende van de twee Nederlanders.

Tegenoverliggende woning een jaar later in mei, 2014
Foto (©) Govert Westerveld

De vriendin van de man uit Valencië kwam uit de stad Molina de Segura (Murcia) en zag dat de zaak uit de hand liep. Zij wilde zich verder niet schuldig maken aan deze vreemde zaak en gaf de politie de nodige tips door. De politie maakte daar snel en gretig gebruik van en in de kortste tijd konden ze een groot deel van het mysterie onthullen. Om te beginnen werd één van de grootste raadsels opgelost. Hoe was men in staat op 14 mei dit koppel zonder geweld of misschien met pistoolbedreiging in een auto naar een afgelegen plaats te brengen? Beiden hadden een grote gestalte en fysieke kracht. Bovendien, indien zoiets gebeurd zou zijn dan hadden zeker mensen in Murcia dat gezien. Daar was deze vriending goed voor. Nu wist de politie hoe het allemaal in elkaar zat en het was duidelijk dat de keuze van dit landhuis voor deze twee Nederlanders niet toevallig was.

De moordwoning een jaar later in mei, 2014. Nu in geel geverfd.
Foto (©) Govert Westerveld

Zij werden op de één of andere manier in de val gelokt. Zij die met de moord te maken hadden wisten op de één of andere manier dat de Nederlanders naar Murcia zouden komen en waren vastbesloten om deze kans aan te grijpen om zakelijk tot een overeenkomst te komen of, in het geval van geschillen de nodige maatregelen te treffen. Verder wist de politie dat zij die zulke slechte bedoelingen koesterden helemaal geen geweld of intimidatie hoefden te gebruiken om het koppel naar de boerderij te voeren. Het enige wapen wat ze nodig hadden was sluwheid. Om een verhaal kort te maken zij maakten gebruik van deze vriendin en de Nederlanders vertrouwden haar. En zo gebeurde het dat het stel zonder achterdocht in de wagen van de vriendin stapten die hen naar het landhuis bracht in La Hurona, die de criminelen gehuurd hadden voor de tijd van een paar weken. Daar werden ze vermoedelijk opgewacht door drie personen, de man uit Valencië en de twee buitenlanders om over zaken te spreken.

Situatie achter het gele huis, met andere woning op afstand
Foto (©) Govert Westerveld

Situatie achter het gele huis, met rechts een heuvel en weg
Foto (©) Govert Westerveld

Situatie achter het gele huis, met links een heuvel en weg
Foto (©) Govert Westerveld

Situatie achter het gele huis, met rechts de ingangsweg
Foto (©) Govert Westerveld

Na lange discussies werd het duidelijk dat men niet tot een overeenkomst kon komen en toen werden ze op een gruwelijke manier vermoord.

Men vermoedde dat het echte smerige werk verricht werd door de twee buitenlanders. De politie zat op 28 mei al enige dagen achter ze aan en dat kan inhouden dat de vriendin van de man uit Valencië op 24 of 25 mei naar de politie stapte met grondige informatie. Op 23 mei was namelijk de flyer actie begonnen in de stad Murcia en daar was ze tamelijk nerveus van geworden. De buitenlanders en de man uit Valencië werden waarschijnlijk op 26 of 27 mei gearresteerd in de stad Valencië. Toen de politie er eenmaal zeker van was dat de twee Nederlanders vermoord waren in de vakantiewoning in het gehucht La Hurona van het dorp Fenazar richtten ze hun onderzoek volledig op het vinden van de stoffelijke resten. Het onderzoek voerde hun naar een plek in het dorp Alquerías.

De werkelijke vraag blijft natuurlijk hoe het mogelijk was dat te politie zo snel de lijken terug kon vinden in een boomgaard in Alquerías. Welke persoon wist dat precies en had deze tip aan de politie gegeven? Zat hier toevallig een grote organisatie achter die stromannen als de twee buitenlanders gebruikten en op die manier van hun afwilde? Of was het juist de man uit Valencië die de politie daarvan inlichtte?

Het was juist de vriendin van de man uit Valencié die nerveus geworden was en zich tot haar kennis in wendde om daarna samen deze zaak aan de politie door te geven. Één van de twee werd daarna een beschermde getuige van de politie. De rechtszaak kreeg echter een vreemde uitspraak in 2016, want één van de buitenlanders werd vrijgesproken. Nog vreemder was de verdwijning in 2017 van één van deze getuigen, die sinds deze datum door de politie gezocht wordt vanwege een heel grote belastingschuld.

Na deze korte informatie meer over de dorpen waarlangs de auto's van de criminelen reden.

9 HET DORP FENAZAR

9.1 Snelwegverbindingen

Het kleine dorp Fenazar ligt op 15 km van Molina de Segura en ongeveer 25 km van de stad Murcia af. Om daar heen te rijden neemt men vanuit Murcia de A-30 in de richting van Albacete. Daarna neemt men de afslag naar Fortuna toe en de weg MU- 411 en dan komt men het dorp Fenazar binnen.

Een reclamebord van het dorp Fenazar
Foto (©) Govert Westerveld

De map van Fenazar
Foto (©) Govert Westerveld

9.2 Geschiedenis

Diverse overblijfselen, en de munten van Cartagena uit de derde eeuw vóór Christus gevonden op dit grondgebied, suggereren de mogelijkheid dat het een om een belangrijk communiecatiekanaal in de oudheid ging om de warmwaterbronnen van Archena, Fortuna of Mula te bereiken. Het was dan ook een route getrokken door de *Contestanos*, die tot het gebied van Valencië behoorden en door de *Bastetanos*, die te maken hadden met het grondgebied van oostelijk Andalusië. Deze route verloor zijn betekenis door de droogheid van het gebied en de groeiende belangrijkheid van andere steden zoals Cartagena, Eche en Lorca. Afgezien van de helende hete waterbronnen zochten de Romijnen ook naar heilzame kruiden die aan de voet van

de bergen Sierra de la Pila, La Espada en de Sierra del Lugar te vinden waren.

De oorsprong van zijn naam levert nog diverse problemen op. De middeleeuwse documenten zijn de eersten die een duidelijke aanwezigheid van mensen in het land verraden, genaamd de Fenaxares. Met betrekking tot de oorsprong van de naam, de eerste letter "f" is een Moorse eigenschap, maar desondanks kan men de exacte oorsprong van het woord niet vinden. Sommige taalkundigen denken dat het zou gaan om een wijziging van een islamitische naam als Azar ben ben ben Hassan of Altall zijn. In de achttiende eeuw de Arabische toponiem ging over in Fenaxares en een eeuw daarna kreeg het zijn huidige naam Fenazar.

Mijn collega, Antonio de los Reyes, de officiële kroniek-schrijver van Molina de Segura, is van mening dat deze naam afgeleid kan zijn van drie verschillende oorsprongen van fenares, te weten: als de oudste vorm van “henares” of gebied van “henares”, de henna, een boom van Arabische afkomst met veel natuurlijke deugden; of van het Catalaans fenàs, dat wild hooi betekent.

9.3 De natuur

De landbouw is de economische steunpilaar van dit gehucht, met een opmerkelijke productie van citrusvruchten. Toen ik hier aankwam in de jaren zeventig kwam ik daar vaak langs met mijn auto en merkte toen op dat de omgeving van Fenazar met al zijn vele bergen en heuvels maar heel veel droog land met nauwelijks vegetatie had met uitzondering dan van wat plantengroei bergafwaarts. Het leek dan ook s’avonds en middernacht - met een heldere maan - meer op een maanlandschap dan een landschap van het mooie Spanje.

Er woonde in die tijd maar heel weinig mensen en het was gewoonweg een wonder dat die mensen daar een bestaan konden vinden. Toch lukte dat, want deze mensen stammen af van de Moren die eeuwenlang

amandelbomen lieten groeien met weinig water en ook nog in staat waren geld te sparen.

Het dorp Fenazar
Foto (©) Govert Westerveld

9.4 Gastronomía

In de keuken van dit dorp vinden we varkensvleesproducten, gerechten op basis van groenten en fruit uit het veld, zoals salades, geroosterde aardappelen en een verscheidenheid aan *potajes*: met snijbiet, met ui, enz. Een van de belangrijke *potajes* is bonen met venkel. Typische gerechten voor de dagelijkse voeding omvatten gachasmigas, zigeunerpot, migas ruleras, rin-ran, rijst met konijn, etc. Voor speciale feesten zoals Kerstmis, wordt een goed geroosterde lamsbout of een

stoofpot met ballen, die de traditionele gerechten uit de Molinense keuken vormen, geserveerd.

Wat betreft migas ruleras (ook wel migas manchegas genoemd) is een type broodkruimels voedsel dat heel vaak voorkomt in de gastronomie van Castilla-La Mancha, met name de regio La Mancha.

9.4.1 Bonen met venkel

De bonen met venkel (habichuelas con hinojo) is een typisch recept in het gehucht El Fenazar, waar venkel gemakkelijk te vinden is. Het is zeer economisch en gemakkelijk te maken.

Ingrediënten voor vier personen
- 600 g witte bonen
- 1 varkensribbetjes
- 80 g verse spek
- 400 g zachte scheuten venkel
- 1 oude hambot
- 80 g Morcilla
- 1 aardappel
- 1 eetlepel olie
- Water en zout

Bereiding
Week de bonen een dag eerder. Kook de bonen met de 'pringa' (hambot, rib, spek en bloedworst) in een pot. Voeg een paar keer koud water toe tijdens het koken. Hak de venkel en verwijder de harde delen als die er waren en voeg toe aan de pot. Voeg na een uur een gepelde en fijngesneden aardappel en de olie toe. Laat het geheel nog 15 minuten koken als het begint te koken. Serveer het erg heet met brood, en eventueel met een fruitige rode wijn.

Bonen met venkel

9.5 Economie

Het centrale en oudste deel van Fenazar werd La Hoya genoemd, totdat in het midden van de XXe eeuw men verschillende huizen rondom de kerk ging bouwen. Niettemin de zone bleef bewoond en vandaag de dag zien we daar vele huizen, alsmede talrijke boomgaarden en andere kwekerijen.

In 1927 kreeg het dorp een openbare school. Het gebouw is op dit moment bedoeld voor kleuterklassen . De toevoer van drinkwater en het gebouw voor de plaatselijke huisarts kwam in het jaar 1981. In 1988 was dat het geval van de telefoondienst en de buslijn Fenazar

naar Molina de Segura toe. Het Sociaal Centrum werd gebouwd in 1983 en is één van de oudste in het dorp. Reeds in 1991, werd een waterzuiverings-installatie en een tankstation gebouwd. De belangrijke ontwikkeling van dit dorp vond derhalve plaats in de laatste dertig jaren.

De politie van Fenazar behoort tot de gemeente Molina de Segura
Foto (©) Govert Westerveld

Verschillende supermarkten, restaurants, het gebouw voor de plaatselijke huisarts, het sociaal centrum en de kerk dienen aan de inwoners van La Hurona, Comala, La Albarda en La Espada, en uiteraard ook aan de bevolking van Fenazar.
Velen van deze droge gebieden in de streek zijn de laatste jaren veranderd in geïrrigeerde landbouwgebieden, waardoor de kassenkweek van paprika en andere groenten toenam, zowel as de citroenteelt. Dit had weer als gevolg een toename van de bevolking die momenteel uit 450 inwoners bestaat en in de zomermaanden, dankzij het plattelandtoerisme, zeker het inwonerstal van 1000 mensen bereikt.

9.6 Bezienswaardigheden

De plaatselijke bevolking beoefent een speciale sport dat Caliche genoemd wordt. Het is in feite een werpspel in een baan van 35 meter lang en 6 meter breed, dat gebruik maakt van een cilindrische paal, opgesteld aan het einde van de baan, van ongeveer 20 cm hoog en met een diameter van 3 cm, genaamd Caliche. De top van de paal heeft een stevige vlakke oppervlakte waarop een munt wordt gelegd. Verder heeft men een zware ronde ijzeren schijf nodig met een diameter van 8 cm en 0,2 cm dik dat gebruikt wordt als een projectiel. De bedoeling is om de schijf tegen de paal (Caliche) te gooien en dat dan de munt zo dicht mogelijk bij de ronde ijzeren schijf blijft en de paal zo ver mogelijk verwijderd wordt.

9.7 Festiviteiten

La Hurona, Comala, La Albarda en La Espada, en uiteraard ook aan de bevolking van Fenazar nemen deel aan de Heilige Feesten van de Patroon van het dorp om het tot een groot feest te maken, want de bevolking is her en der verspreid. De beschermheilige van het dorp is Onze Lieve Vrouw van Angeles (Nuestra Señora de Los Ángeles) en dat wordt in augustus gevierd. Dezelfde beschermheilige wordt vereerd in de maand mei, wanneer de plaatselijke bevolking een pelgrimstocht of bedevaart onderneemt.

Bedevaart (romería) in Fenazar

De kerk van Fenazar

10 DE STAD FORTUNA

Fortuna is een Spaanse gemeente in het oostelijke gedeelte van de provincie Murcia. Het heeft een bevolking van 9.960 inwoners (INE 2016).

De gemeente behoort tot de oostelijke regio. Het grenst in het noorden met de gemeente Jumilla, in het oosten met die van Abanilla, in het zuiden met Santomera, en naar het westen met die van Molina de Segura en Abarán. De gemeente is omgeven door belangrijke natuurgebieden. In het noorden ligt het regionale park Sierra de la Pila, een bergachtig massief dat deel uitmaakt van de Betic-bergketens, terwijl in het zuiden het beschermde landschap van de Ajauque moeras en Rambla Salada ligt.

Beschermd landschap van de Ajauque moeras en Rambla Salada
Met dank aan © José Serrano Sarabia

De gemeente is vooral bekend door de Fortuna-Leana spa, vanwege het grote archeologische erfgoed en de Ibero-Romeinse Sodales-

festiviteiten. Dezen zijn een van de belangrijkste historische festivals van de regio Murcia, die uitgeroepen zijn tot regionaal toeristisch belang en worden gevierd in de maand augustus, samenvallend met de Patron Saint Festiviteiten ter ere van San Roque.

Balneario Leana
Met dank aan (© fortunaimagen.es)

10.1 Snelweg verbindingen

Om naar Fortuna te rijden neemt men vanuit Murcia de A-30 in de richting van Albacete. Aangekomen bij de afslag naar Archena toe, neemt men de afslag naar Fortuna toe en de weg MU- 411 en dan komt men eerst het dorp Fenazar binnen en vervolgens Fortuna.

10.2 Geschiedenis

10.2.1 Romeinse tempel van de zwarte grot

De Zwarte Grot is samen met de vindplaats van de Romeinse baden, ook in Fortuna, één van de belangrijkste archeologische verwijzingen op nationaal en internationaal niveau. De vindplaats van de zwarte grot (*Cueva Negra*) bevindt zich in de Sierra del Baño, op ongeveer 3 km van Fortuna. Het is een geheel van drie rotsenschuilplaatsen georienteerd naar de zon toe met een waterbron.

De Zwarte Grot
Met dank aan (© fortunaimagen.es)

Deze toestand is direct gerelateerd aan de andere grote Romeinse vindplaats van de gemeente Fortuna: Los Baños (warmwaterbronnen). Beide vormen een enkele groep die tijdens de Romeinse oudheid door vele bezoekers werd bijgewoond. Aan de ene kant bezoekers op zoek naar het genezend vermogen van deze wateren, en aan de andere kant om hun dankbaarheid, hun gedachten en zelfs hun humeur uit te

drukken op de muren van de Zwarte Grot. In de omgeving springen de Zwarte Grot, het heidense heiligdom met *tituli picti* of Latijnse teksten geschilderd tussen de fragmenten van de Aeneis van Virgil in het oog. Fortuna was een belangrijk Romeins centrum, zoals blijkt uit de overblijfselen van de spa.

Maar als voor een kenmerk de Zwarte Grot wordt herkend, dan is dat wel voor het feit dat het de enige overblijfselen van grotschilderingen heeft in de vorm van teksten die in heel Europa alleen te vinden zijn in Fortuna en Turkije. De teksten hebben de naam "TITVLI PICTI", ze zijn rood en bevinden zich in het centrale gedeelte van de grot, verdeeld in drie panelen. De vrije vertaling van de "TITVLI PICTI" is als volgt:

NVMPHARVM LATICES ALIOS RESTINGVITIS ICENES ME TAMEN AT FONTES ACRIOR VRIT AMOR	WATEREN VAN DE NINFAS AAN ANDEREN BLUSSEN JULIE DE BRANDEN, DAARENTEGEN AAN MIJ NAAST DE BRONNEN BRANDT EEN STERKERE LIEFDE
VOTA REVS VENERI NYMPHIS CONVICIA DONA NIL PECCANT LATICES PAPHI-EN PLACATO VALEBIS	O ZONDAR VERVUL JE GELOFTE AAN VENUS GEEF AAN DE NINFAS HET BELOOFDE ZIJ DOEN NIETS KWAAD NA HET TOEPASSEN VAN DE PAFIA GA JE IN VREDE WEG
MONTES IN EXCELSOS PHYBEIA NVMINA TEMPLIS SEDIBVS INSTRVC-TIS ALIS CONTITVERE DEIS HOC ETIAM L. OCVLATIVS RVSTICVS ET ANNIVS CRESCENS SACERDOS ASCVLEPI EBVSITANI SCRIPSERVNT VI. KAPRIL	IN DE MOOIE BERGEN PLAATSTEN ZIJ DE KINDEREN VAN FEBO IN TEMPELS, HOOFDKWARTIEREN TOEGEWEZEN AAN DE HOGE GODEN. L. PLATTELANDS OCULACIO EN ANNIUS CRESCENS PRIESTER VAN ASCLEPIO VAN IBIZA SCHREEF DIT DE OP DE DAG VAN 27 MAART
QVA RVPE SERPENS HABITAVIT	OP DEZE ROTS LEEFDE EEN

MEMO-RABILE IN EVM HOC SANI VENIVNT GAVDENT ET SAEPE RECEDVNT GAVDIAT QVI FECIT GAVDIANT NOS TRIQVE SODALES HELICONI	SLANG IETS OM ALTIJD TE HERDENKEN HIER KOMEN DE GEZONDEN EN GENIETEN EN ZE VERTREKKEN DIKWIJS GELUKKIG WEES BLIJ WIE ZOIETS DEED, WEES BLIJ MET ONZE HELICONIOS LEDEN

De bestudeerde graphites[5] verwijzen naar de cultus van de Nimfen, Bacchus en waarschijnlijk ook naar de Magna Mater, want drie van de inscripties zijn gedateerd op 27 maart, de dag waarop het feestelijke seizoen wordt gevierd ter ere van deze godheid, La Magna Mater of godin Cybele, genaamd Kalendas aprilli. Vandaar dat de inwoners van Fortuna traditiegewijs op de maandag, dag van het eten van de paastaart, naar de grot gaan om daar te eten. Deze dag valt gewoonlijk samen met die dag van het verschijnen van de huidige Kalendas aprilli. Hierbij herdenkt men het naar boven lopen van de Romeinen in de richting van de Zwarte Grot om hun zonden met het nimpfenwater te vergeven.

Opgemerkt moet worden dat de Cueva Negra een bezit is van cultureel belang. Het bestaan van de bronnen bevordert het bestaan van de lokale culten nauw verbonden met de natuur. Onder de verzen van "TITVLI PICTI" vinden we toespelingen op de godheden, zoals

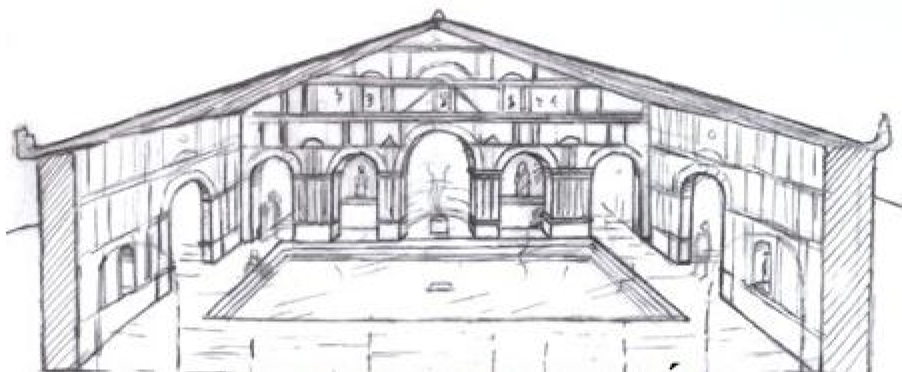
---

[5] **VARIOS AUTORES** (1987). La Cueva Negra de Fortuna (Murcia) y sus Titvli Picti. Un santuario de época Romana. In: Antigüedad y Cristianismo. Monografías históricas sobre la antiguedad tardía. IV. Universidad de Murcia. Area de historia antígua.
MAYER, Marc (1996). La cueva negra de Fortuna (Murcia) *TITVLI PICTI.* In: El balneario romano y la Cueva Negra. In: Antig. Crist. (Murcia) XIII, pp. 407-422.
VELÁZQUEZ, Isabel & ESPIGARES, Antonio (1996). Traducción al castellano de los textos de la Cueva Negra. In: El balneario romano y la Cueva Negra Antig. Crist. (Murcia) XIII, pp. 453-475.

nimfen, Phrygische goden (Cybele en Attis), Venus, Bacchus, etc. en dezen duiden een hoge literaire cultuur van de auteurs aan.

10.2.2 Romeinse tempel van de Fortuna-baden

De tempel van de Fortuna-baden (warmwaterbronnen) is een van de belangrijkste Romeinse vindplaatsen die in Spanje zijn opgegraven. Bekend sinds 1999, is het het onderwerp geweest van talrijke archeologische campagnes die een spectaculair religieus complex aan het licht hebben gebracht met een tripartiete kop en gearticuleerd rond een zwembad en een centraal kanaal. De plaats, die slechts voor een deel is opgegraven, maakt deel uit van een enorm complex dat zich uitstrekt door de naburige huizen en onder de huidige Fortuna-baden. In de onderzoeken van de oppervlakte uitgevoerd door de Spa-omgeving, zijn tal van hedendaagse Romeinse keramiek gedocumenteerd in de piekperiode van het Romeinse gebouw (1e en 2e eeuw na Christus). Deze resultaten hebben onderzoekers de mogelijkheid gegeven om het gebied dat door de vindplaatsen wordt bezet, af te bakenen.

Reconstructie van het Romeinse Complex

De opeenvolgende fasen van bezetting van het Romeinse complex hebben de archeologische overblijfselen ingrijpend veranderd. Hoewel in de islamitische periode het geheel werd hergebruikt, stond het nog steeds, althans grotendeels overeind. Het was echter in de moderne tijd dat het landschap volledig veranderde. Het Romeinse gebouw was niets meer dan een opeenstapeling van ruïnes die werden hergebruikt om het hotel van de zeventiende eeuw te bouwen. Periode: Romeinse, Ie eeuw na Christus. Deze nieuwe constructies, waarvan een deel nog steeds bewaard is gebleven, gebruikten arduinstenen uit het heiligdom. Om de kosten te verlagen, namen ze het materiaal mee van de plek die het dichtst bij de locatie van het nieuwe gebouw lag; Om deze reden verkeert de rechterkant van het Heiligdom in een slechtere staat van instandhouding.

10.2.3 Kasteeltje van las Peñas

Het kasteeltje van las Peñas is een Iberische nederzetting, daterend tussen de 5e eeuw voor Christus en de 1e eeuw voor Christus, ligt ongeveer 4 kms. ten noordwesten van Fortuna. Het is gelegen op een heuvel in het gebied van "Cortao de las Peñas", en op meer dan 430 m. hoogte boven zeeniveau. Het had een strategische locatie, omdat men vanaf daar de natuurlijke route kon controleren die de vlakte van het huidige Fortuna verbond met het hoogplateau (Jumilla-Yecla).

Kasteeltje van las Peñas
Met dank aan (© fortunaimagen.es)

De huizen kwamen verspringend op de zuidelijke helling voor en werden gebouwd met stenen sokkels en lemen muren; Verder met overblijfselen van vestingwerken en geïmporteerd aardewerk. Met een bron in de buurt zorgde men voor agrarische bevoorrading en irrigatie. Overblijfselen van een metallurgische activiteit zijn gevonden, met de productie van loodcontainers.

Het kasteeltje van las Peñas is de enige Iberische plaats van Fortuna die zijn bestaan verlengt tot de Romeinse tijd (het kasteeltje van de los Baños moest een slechts overblijvende populatie hebben). Afgaand op de materialen moet het een inheemse bevolking zijn geweest, want er zijn geen Romeinse structuren gedocumenteerd. Gezien de strategische positie die de nederzetting inneemt, hield dit een zeer goede relatie met Rome in.

Het vroegere kasteel van de Moren
Met dank aan (© fortunaimagen.es)

10.2.4 Kasteel van de Moren

De oude toren is ook bekend als "Kasteel van de Moren" of "Cabecico del Castillo", het is een militaire vesting daterend rond de XII en XIII eeuw, uit de Islamitische periode die Fortuna had. Gezien het belang en de relevantie van het kasteel op historisch als cultureel gebied, werd het tot een bezit van cultureel belang verklaard in 1985.

De oude toren is een kleine vesting die gebouwd is op een heuvel nabij het stadscentrum en het is ongeveer 15 meter breed en 40 meter lang. Gezien het bestaan van archeologische overblijfselen is het bekend dat het in zijn tijd een muur had die geflankeerd werd door twee torens die de toegang beschermden, vandaar de naam "Oude Toren".

Binnen het militaire gebouw was er een binnenpatio waar twee zijkamers werden geopend. Het wordt aangenomen dat ze als kamers werden gebruikt. De muren waren gemaakt met gesloten bekisting en gevuld met onregelmatig metselwerk. Van deze muren van het interieur van het islamitische gebouw zijn er nog steeds overblijfselen die met het blote oog te zien zijn. De oude toren heeft een nauwe band met het kasteeltje van las Peñas, aangezien beide gebouwen te doen hebben met het Islamitische dorp Fortuna van de XII eeuw.

10.2.5 Kasteeltje van de badhuizen

Het kasteeltje van de badhuizen is een Iberische nederzetting, daterend tussen de 5e eeuw voor Christus en de 1e eeuw na Christus. Het is gelegen op een geïsoleerde heuvel, ongeveer 500 meter ten westen van het badhuis van Fortuna (Baños de Fortuna). De top van de heuvel is afgevlakt met resten van rechthoekige kamers, gemaakt met stenen plinten en aangevuld met verhoogde adobe. Op ongeveer 200 meter is er een verbrandingsnecropolis alwaar bij archeologische opgravingen een groot aantal graven werd gedocumenteerd, met een belangrijke en rijke uitzet en met een grote verscheidenheid aan wapens (zwaarden, speerpunten, enz.).

Het kasteeltje van de badhuizen is bekend dankzij de archeologische opgravingen in de necropolis; Het bevindt zich op een kleine vlakte, op slechts 100 meter van de Romeinse plaats “Baños de Fortuna”. De werken documenteerden een groot aantal graven, met een belangrijke en rijke uitzet; Hierin zie je een verscheidenheid aan wapens (zwaarden, speerpunten, werp lanzen... enz.), objecten die geavan-

ceerde landbouw documenteren, zoals ploegwerken, sikkels en snoeischaren). Talrijke voorbeelden van Iberisch keramiek en verschillende stukken van Attica oorsprong getuigen de nabijheid van dit volk langs de communicatiewegen en de ontvangst van geïmporteerde producten uit het Egeïsche gebied.

Kasteeltje van de badhuizen
Met dank aan (© fortunaimagen.es)

De gevonden wapens zijn de kenmerken van de typische wapenrusting van het zuidoosten; de belangrijkste modellen van aanvalswapens worden weergegeven (zwaarden, lanzen gebruikt met of zonder *regatón* en werp lanzan), maar het benadrukt de afwezigheid van verdedigingselementen zoals kanen of helmen.

Er zijn ten minste vier Iberische locaties gedocumenteerd in de gemeente Fortuna, hoewel slechts twee daarvan belangrijke archeologische overblijfselen hebben bewaard. Deze twee plaatsen zijn Castillejo de los Baños (Kasteeltje van de badhuizen) en Castillico de las Peñas (Kasteeltje van las Peñas).

Deze laatste twee locaties zijn nauw verwant aan twee vindplaatsen, het heiligdom van de waterbronnen van Fortuna en de Zwarte Grot. Van de laatste weten we het gebruik ervan als een plaats van verering in de Romeinse tijd. Dat bevestigen de vele inscripties -in het Latijn ter ere van de goden- die gevonden zijn op de muren. Naar alle waarschijnlijkheid was er een soortgelijke gewoonte in de Iberische tijd. Hoewel tot nu toe geen archeologisch bewijs daarvan gevonden is, mogen we ervan uit gaan dat de Romeinen de gewoonten aannamen van de volkeren die zij hadden onderworpen.

Derhalve de Romeinen die van de badhuizen naar de Zwarte Grot liepen om daar hun dank te betuigen deden niets anders dan het herhalen van een traditie die de inheemse bewoners van de nabijgelegen dorpen al voor lange tijd gewoon waren.

Opgravingen uitgevoerd in de necropolis ontdekten in de jaren 1980, 43 graven, een derde van de graven waren strijders. De ontdekking van verschillende wapens valt op: 12 zwaarden, waarvan 11 *falcatas*, 15 lanzen, 9 speren en 7 schilden, evenals sieraden en bronzen broches, gouden oorbellen, kettingen of riemen met zilveren sieraden, dit alles is meer dan 2500 jaar oud.

10.2.6 Warmwaterbronnen

De gemeente Fortuna staat in het hele nationale gebeuren bekend om haar thermale water dat uit de bodem komt. Op dit moment wordt het Balneario de Leana beschouwd als één van de oudste kuuroorden in Spanje, aangezien de oorsprong ervan teruggaat tot de eerste eeuw na Christus, waarin de Romeinen een *nymphee* badplaats bouwden die heel dicht bij het huidige balneario lag, vanwege de curatieve en thermische aard van de wateren die daar stroomden.

Met het verdwijnen van dit nymphaeum, was het tijdens de Arabische periode dat een nieuwe spa werd gebouwd naast de eerste. Deze

nieuwe spa werd meer dan vijfhonderd jaar gebruikt. Door een aardbeving veranderde de bron van thermaal water van locatie en daarom raakte de Arabische spa in onbruik. Het was al aan het einde van de 19e eeuw toen Juan Cascales Font en zijn vrouw de hete bronnen in de gemeente overnamen en de huidige spa bouwden. Het eerste hotel, het "Hotel Balneario", is het oudste hotel in de regio Murcia. Momenteel is het *Balneario de Leana* de enige in de gemeente die het gebruik heeft van het thermale water.

Archeologische overblijfselen van het Romeinse badhuis
Met dank aan (© fortunaimagen.es)

10.2.7 El Calvario

Golgotha (El Calvario) is een structuur die grotendeels vergeten wordt door de inwoners van Fortuna, maar zonder dit culturele erfstuk wordt de politieke en juridische onafhankelijkheid van de Fortunero-bevolking niet duidelijk.

El Calvario
Met dank aan (© fortunaimagen.es)

El Calvario ligt verborgen naast de weg die Fortuna verbindt met het industrieterrein MU-423, ter hoogte van de gemeentelijke begraafplaats. Wellicht is dit een van de redenen waarom het bestaan ervan onbekend is bij een groot deel van de bevolking. Het ligt achter de werkplaats van autobanden en vóór de bouw van deze werkplaats was het gebouw van de El Calvario het eerste dat men zag als men de stad Fortuna binnenging.

Het gebouw is open met bogen in zijn vier hoeken en in het centrum ziet men vastgenageld een verticale zandsteen. "El Calvario" was de plaats waar het recht werd uitgeoefend in Fortuna. Deze plaats had te maken met terechtstellingen, straffen en de openbare tentoonstellingen van misdadigeres. In het kort gezegd kan men stellen dat de bruikbaarheid ervan lag in een oude galg die op 19 juni 1628 werd geplaatst, waarna dit gebouw de onafhankelijkheid van Fortune kon symboliseren. Sinds 1628 is Fortuna de trotse bezitter van deze

onafhankelijkheid en dit is ook een bewijs dat Fortuna zijn eigen soevereiniteit in gerechtelijke zaken had.

El Calvario met de verticale zandsteen
Met dank aan (© fortunaimagen.es)

De reden waarom het bij de ingang van de stad ligt is heel eenvoudig. Het was het eerste gebouw dat de vreemdeling zag als hij het dorp binnenging en in die tijd gaf het aan dat het dorp een eigen jurisdictie had. Wat de artistieke waarde van dit "gebouw" betreft, kunnen we zeggen dat het een sobere en zeer eenvoudige aedicule is, maar ondanks gebrek aan artistieke waarde heeft het gebouw een zeer belangrijke culturele waarde.

10.2.8 De fontein van het geluk

Er is een fontein die zich momenteel bevindt naast de kapel van San Roque (die werd verplaatst), met de naam van "de fontein van het geluk". In de inscriptie die in dit lettertype voorkomt, kan men de

woorden Reynando Carlos IV onderscheiden, dus de fontein kan zijn van de 18^{e} o 19^{e} eeuw.

De fontein van het geluk naast de kapel
Met dank aan (© Francisco Javier Palazón Bermúdez)

10.3 Gastronomie

Fortuna maakt deel uit van het noordoosten van Murcia, nauw verwant aan de tradities van de hogere gebergten regio's en, rekening houdend met de nabijheid ervan, aan de tradities van de diverse gemeenten in de provincie Alicante. Het feit dat vroeger de inwoners van La Garapacha, net als die van andere dorpen als Fortuna of Abanilla, hun werktijd in Castilië doorbrachten in verband met het oogsten van

granen, was cruciaal omdat op die manier hun culinaire gewoonten rechtstreeks werden beïnvloed door de streek van La Mancha.

De gazpacho-manchego, met wildvlees indien gewenst en de traditionele pannenkoeken van ongezuurde broden, zijn ook recepten die in het dorp Fortuna worden gebruikt, evenals in Abanilla en in Jumilla. Voor de gazpacho is het noodzakelijk om de traditionele rijst met konijn toe te voegen, verspreid door de hele regio Murcia, (met de mogelijkheid om slakken toe te voegen) of de empedrao, waar de bonen worden vergezeld door een sofrito van ui, tomaat, peper en wat specerijen in een eenvoudige stoofpot.

10.3.1 Empedrado

De Empedrado is een traditioneel recept van de dorpen in het hogere gedeelte van de regio Murcia. De eenvoudige voorbereiding en de rijkdom aan voedingsstoffen, met name eiwitten en koolhydraten, maken het een ideaal recept voor atleten en studenten.

De Empedrado wordt nog steeds dagelijks in veel huishoudens bereid, vooral in de winter, maar dit recept heeft niet de populariteit die andere rijstproducten hebben. De Empedrado is een smakelijk gerecht dat alleen plantaardige ingrediënten bevat.

Ingrediënten voor 4 personen
250 g rode bonen
400 g rijst
1 grote rijpe tomaat
1 hele knoflookkop
1 ui
cayenne
1 groene paprika
6 peperkorrels
1 aardappel
laurier

saffraan
Olie en zout

Bereiding
Stap 1: Kook de bonen
De bonen worden gekookt, gedraineerd en gewassen en in een aarden pot gedaan. Men voegt ook de kop van knoflook, saffraan en een laurier toe.

Stap 2: bereid de sofrito
In een koekenpan met olie frituurt men de aardappelen bruin, die gesneden zijn in taquito's of reepjes. Daarna frituurt men de jonge knoflook, ui en groene paprika tot het gefrituurd is. Vervolgens voegt men de gefrituurde tomaat en paprika toe om de saus te maken.

Stap 3: Gekookte rijst
Als de sofrito klaar is en de pot met de bonen kokend water bevat, dan voegt men de rijst toe aan de pot. De verhoudingen van water zijn het dubbele van die van rijst, zoals in de paella. Zout, peper en saffraan worden ook toegevoegd. De inhoud van de pan met de sofrito wordt ook in de pot gegoten.
Men laat alles ongeveer 20 minuten stoven. De rijst en de aardappelen worden geproefd en wanneer ze gestoofd zijn, wordt het vuur gedoofd en laat men het een paar minuten staan.

Het wordt geserveerd in dezelfde aardenpot.

Presentatie en begeleiding
Dit is een rustiek gerecht in zijn bereiding en ook in zijn presentatie. Het wordt rechtstreeks naar de tafel gebracht in de aardenpot waarin het gekookt werd. Om deze reden is het noodzakelijk om het vooraf even te laten staan, zodat het één e ander bezinkt en de aardenpot een beetje afkoelt.

Het eten wordt aangenaam vergezeld door een portie zelfgemaakte olijven en een lokale wijn. De sterke smaak van de olijven contrasteert

met deze stevige stoofpot met een gematigde smaak. De wijn helpt de bonen en rijst verteren.

Empredrado
Met dank aan: www.regmurcia.com

Als we in de andere stad Jumilla de volledige tarwe kunnen proeven in de Heilige Week, dan is zoiets in La Garapacha de gepelde tarwe. En dan is er ook nog een gerecht gemaakt met de vrucht van de tarwe, dat de avond daarvoor in de week wordt gezet. Dat dient voor de bereiding, eenmaal gekookt, en voor de toevoeging aan een pot waarin een klassieke saus van tomaat, ui, knoflook en paprika plus kikkererwten, pompoen, bonen en distels (cardos) aanwezig zullen zijn. De lekkernijen in Fortuna zijn de traditionele in bijna de gehele regio Murcia, *toñas, mantecados, almendrados* en de traditionele Paastaarten of de Kerstamandelkoekjes.

10.4 Festiviteiten

10.4.1 Kalendas Aprilli

Deze activiteit vindt plaats in het weekend na Paaszondag. Het doel is om oude Romeinse tradities te bewaren. De leden van de verschillende sodales en de stad Fortuna in het algemeen, gaan op bedevaart naar de zwarte grot. Daar brengen ze de dag door en dalen af naar Fortuna om 19.00 s'middags vergezeld door het muziekkorps (Charanga). Dit evenement wordt georganiseerd door de federatie van Sodales Ibero-Romanos van Fortuna.

Kalendas Aprilli feesten (© fortunaimagen.es)

Het Aprilli Kalendas-festival is gekoppeld aan de Sodales Ibero-Romanos, omdat ze gebaseerd zijn op de inspanningen van dezelfde Federatie. In feite zijn deze feesten in april voor velen de voorbode naar die van augustus. Maar de waarheid is dat elke keer deze Kalendas festiviteiten meer belangstelling en onafhankelijkheid opeisen.

Met de ontwikkeling van een programma van vaste evenementen van groot belang voor de feestgangers, zoals de benoeming van de nimfen of de uitspraak van de literatuurwedstrijd At Fontes, is de Kalenda Aprilli een aantrekkelijk evenement geworden voor bezoekers. Iedereen die de Heilige Zwarte Grot benadert om zich de oude Romeinse tradities te herinneren, zal hartelijk verwelkomd worden tijdens de Aprilli Kalendas.

10.4.2 Iberisch-Romeinse Sodales-feesten

Deze worden in augustus gevierd en ze organiseren veel activiteiten in verband met het Iberische en Romeinse verleden van Fortuna. Met deze activiteiten zien we als hoogtepunt, de grote optocht van 15 augustus, het Romeinse diner dat gevierd wordt in een bevoorrechte omgeving zoals het Romeinse heiligdom van de Zwarte Grot, en dat alles in de stijl van de Romeinse tijd, en de presentatie van de festiviteiten, waarmee de bewoners van Fortuna de intocht vieren van de Romeinen in de stad, en nog vele andere activiteiten.

Deze festivals werden verklaard van regionaal toeristisch belang te zijn. Meer dan 400 mensen nemen deel aan de bestaande sodales: Apollo, Bacchus, Jupiter, Venus, Thanatos, Goddess Fortuna en Asclepius. Bovendien zijn er twee nieuwe toevoegingen: Yainkoa en Vulcano. De viering ervan beantwoordt aan de wens om de geschiedenis van een gemeente, die ontstond rond het thermale water, te doen herleven en waarin de Romeinen meer dan 2000 jaar geleden besloten hun kwalen te genezen.

Sodales feesten
Met dank aan (© fortunaimagen.es)

Sodales feesten
Met dank aan (© fortunaimagen.es)

10.4.3 Sint Roque feesten

De festiviteiten ter ere van Sint Roque vinden plaats tussen 12 en 17 augustus. Het belangrijkste moment van deze festiviteiten is de processie van de patroonheilige van Fortuna, San Roque. De processie op de 16e is een gebeurtenis waarin alle Fortuneros en Fortuneras (mannen en vrouwen van Fortuna) samenkomen om San Roque te begeleiden bij zijn terugkeer naar zijn kapel, in een massale processie.

Kapel van San Roque
Met dank aan (© **Francisco Javier Palazón Bermúdez)**

10.4.4 De Heilige Week

Er zijn acht broederschappen, met ongeveer twaalf beelden die tijdens processies in de processieperiode van 6 dagen meer dan 800 boetelingen hebben. Deze broederschappen worden begeleid door drie muziekkorps van de stad: San Roque Music Band, Charanga Bocana, de Banda de Cornetas en Tambores Ecce Homo. Fortuna is één en al toewijding en passie in deze dagen waarin men de passie, de dood en de opstanding van Jezus viert. De oudste broederschap van de Heilige Week in Fortuna is die van de Heilige Christus van Vergiffenis, die werd opgericht in 1953. De huidige afbeeldingen zijn een weergave van de beelden die bestonden vóór de burgeroorlog, omdat in die oorlog een groot deel van het werk van Salzillo werd vernietigd.

Processie van stilte
Met dank aan (© fortunaimagen.es)

De processies van Fortuna zijn de moeite waard om te zien. vanaf de "ingang in Jeruzalem" tot de Paaszondag. Alles begint op een dinsdag en woensdag, maar de meest plechtige processie van Fortuna is die van “del silencio”, een processie waarbij alleen de broederschap van de Heilige Christus van de Vergiffenis (Santísimo Cristo del Perdón) door de straten van Fortuna gaat. Tegen middernacht (11 uur) begint deze processie, waarin alleen de straten van Fortuna verlicht worden, het enige licht komt van de boetelingen van deze broederschap en de passage van de Christus van Vergiffenis.

Heilige Week in Fortuna
Met dank aan (© fortunaimagen.es)

De stad Fortuna heeft bijna geen licht meer en wordt nu verlicht door de gekruisigde Christus. Ook de processie op vrijdag zijn het bekijken waard. In de ochtend zien we dan de processie van de ontmoeting, die haar tocht begint om 9 uur in de ochtend en op de helft van processietocht hebben we dan de ontmoeting tussen Onze Vader Jezus Nazarene en de Maagd der Smarten in de derde en laatste val.

Wanneer het donker wordt om 9 uur s'avonds hebben we can de processie van de heilige begrafenis.

10.4.5 Sint Isidro landman feesten

De patroonheilige van de Landmannen, San Isidro, heeft zijn voornaamste dagen in Fortuna in het weekend na 15 mei, de dag van zijn naamdag. Vele activiteiten worden gevierd, zoals een bedevaart, een degustatie van typische gerechten, festivals en een processie.

Sint Isidro Landman feesten
Met dank aan (© fortunaimagen.es)

Vele jaren lang vereerde Fortuna Sint Isidro om een goede oogst te vragen en zelfs om water te vragen. Dat was de reden dat Sint Isidro door de bevolking van Fortuna in processie door het dorp ging.

In de loop van de jaren werd aan deze processie de typische praalwagens toegevoegd. Deze praalwagens werden getrokken door de tractoren van de boeren, die tijdens de processie eten en drinken uitdeelden. Sandwiches, broodjes, droge worst, bloedworst, bier,

frisdrank ... de gastronomische traditie van Murcia en zijn tuin wordt op deze middag weergegeven in de straten van Fortuna. Sommige praalwagens zijn versierd door palmbomen of olijftakken en deze behoren tot de verschillende verenigingen of vriendengroepen van de stad.

De typische Spaanse worstjes mogen niet ontbreken
Met dank aan (© fortunaimagen.es)

Het hoogtepunt van deze parade, ongeacht de generositeit, is gebaseerd op de klederdrachten. De bewoners van Fortuna, en veel bezoekers van deze regio, kleden zich in het typische "Huertano"-kostuum. Dat is het kostuum van de “Huerta Murciana” (Murciaanse tuin) dat in de geschiedenis typerend is voor de streek en zijn landbouw. De typische Andalusische rok (*zarahueles* of *zaragüelles*), het hemd, het vest ... niets ontbreekt in deze parade van praalwagens die een traditioneel Fortuna toont.

11 HET GEHUCHT COBATILLAS

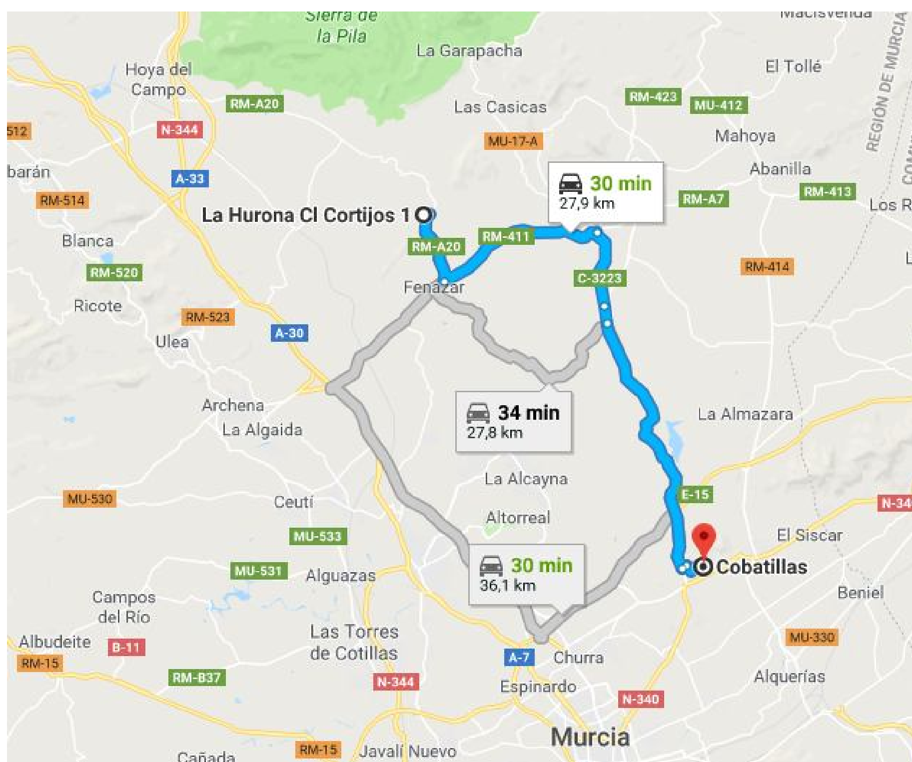
Cobatillas is een gehucht van de gemeente Murcia in de regio Murcia (Spanje), gelegen in het noordoosten van de Huerta de Murcia, ongeveer 6 kilometer van de hoofdstad door middel van de nieuwe North Coast Highway. Het heeft een totale bevolking van 2.461 inwoners (INE 2016). De oppervlakte van deze kleine plaats bedraagt slechts 5,98 km². Cobatillas ligt op een gemiddelde hoogte van 50 meter boven de zeespiegel. Het gehucht heeft de volgende grenzen: naar het noorden en oosten met de gemeente Santomera, naar het westen met het gehucht El Esparragal, en naar het zuiden met de plaatsen Esparragal, Santa Cruz en El Raal. Ondanks het feit dat het niet een zeer uitgestrekt grondgebied is, is het altijd verdeeld gebleven in vijf wijken: San Antonio, La Aurora, Las Peñicas, Cobatillas la Vieja en Azarbe, waar de grote boomgaard van het dorp ligt.

De grote boomgaard van Cobatillas
http://adiezminutosdelcentro.blogspot.com.es

11.1 Snelweg verbindingen

Het gehucht Cobatillas ligt op 16 km van Murcia af. Om daar heen te rijden neemt men vanuit Murcia de N-340 in de richting van Alicante. Daarna neemt men na ongeveer 20 minuten rijden de linker afslag naar Cobatillas toe. Als men vanuit Fenazar komt dan neemt men de weg richting Fortuna. Eenmaal aangekomen in Fortuna dan neemt men bij het kruispunt de weg rechts richting Murcia en vervolgt men deze weg RM-423 totdat men bij de kruizing komt van de snelweg N340 en vervolgens neemt men deze weg links richting Alicante. Na enkele kilometers kom men dan Cobatillas binnen dat links van de weg ligt.

De weg van Fenazar naar Cobatillas

11.2 Geschiedenis

Cobatillas la Vieja, de oudste plaats van het dorp, heeft twee archeologische vindplaatsen van grote waarde die sinds 2009 als B.I.C. (cultureel erfgoed) beschermd zijn door de Heritage Service van de Community van Murcia. Het betreft hier twee nederzettingen op twee verschillende hoogten, die bewoond werden meer dan vierduizend jaar geleden. In dat opzicht dient men te weten dat Cobatillas, de traditionele boomgaard, omgeven is door kleine heuvels waaronder de Cabezo de las Tres Flechas (Heuveltop van de drie pijlen) en waar zich een van de meest opmerkelijke archeologische vindplaatsen van de gemeente bevindt.

Cabezo de las Tres Flechas
Met dank aan http://adiezminutosdelcentro.blogspot.com.es

Enkele heuveltoppen (cabezos) vallen op in het vlakke terrein van de boomgaarden in Cobatillas, alhoewel ze weinig hoogte hebben. Het betreft de Cabezo van Tinaja, de Cabezo Bermejo of van de Raja (312

meter) en Cabezo van de drie pijlen. De tand van de Oude Vrouw (El diente de la vieja) is een grote rots met de kenmerkende tandvorm die opvalt in het silhouet van de cabezos, in de Cabezo Bermejo.

11.2.1 Argaric cultuur

In de westelijke heuvel werd het bestaan van een Argaric-habitat gevonden, op een hoogte van ongeveer 164 meter. Ze vonden daarin grafcysten en een werkplaats van silex, naast overblijfselen van keramiek die te maken hadden met de bronstijd. De Argaric-cultuur vertegenwoordigt een moment van overgang tussen het einde van de samenlevingen die alleen wapens en stenen gebruiksvoorwerpen gebruikten, en het begin van degenen die de instrumenten voor het verkrijgen van metaal begonnen te begrijpen en te gebruiken.

Diente de la Vieja
Met dank aan http://andarpahacerhueco.blogspot.com.es

11.2.2 Iberische nederzetting

De oostelijke heuvel, aan de andere kant, toonde de overblijfselen van een Iberische nederzetting, op een hoogte van ongeveer 146 meter. Studies van deze woonplaats bepaalden dat het al in de tijd door Argaric bewoond werd. Zijn geografische positie, dat een goed deel van de vallei domineerde, vergemakkelijkte het leven aldaar, waardoor het niet werd verlaten. Deze Iberische stad moet zijn gevormd door een gemeenschap van tussen de 200 en 250 personen. De gevonden overblijfselen vertoonden een chronologie die liep van de 9e tot de 3e eeuw voor Christus, en er werden belangrijke monsters van Attisch geïmporteerd aardewerk gevonden. Voorts werden er ook monsters van Campaniaanse keramiek uit de 2e eeuw vóór Christus gevonden.

11.2.3 Hedendaagse geschiedenis

We moeten tot 1785 wachten om in een volkstelling een verwijzing naar Cobatillas te vinden, die het aanduidt als een (realengo) dorp dat rechtstreeks afhing van de koning of koningin en niet behoorde tot de adel of de kerk. Het gehucht had toen een buurtburgemeester.

De relatie tussen Esparragal en Cobatillas zou doorgaan tot de negentiende eeuw, omdat de laatste afhankelijk was van de parochie van de eerste. Cobatillas zou groeien in deze eeuw, economisch en demografisch groeien, maar het had weinig weg van de naburige dorpen El Esparragal en El Raal, die beiden een onafhankelijk stadhuis had gedurende de jaren van het Liberale Triënnium, 1820-1823.

11.3 Bezienswaardigheden

11.3.1 San Roque Kapel (18e eeuw)

Hier worden religieuze diensten gevierd op elke eerste zondag van de maand om 11 uur s'ochtends. Voor andere bezoekuren gelieve men de Parochie van Cobatillas of het gemeentehuis te raadplegen.

Er is niet veel informatie over de bouw van deze hermitage, hoewel het een goed voorbeeld is van de barokke architectuur uit die tijd. Het Latijnse kruisplan en de picturale versiering die het in zijn interieur bewaart, kaderen het in de late barok van de tweede helft van de achttiende eeuw. Dit in verband met de kerkelijke architectuur van de regio Orihuela en de huerta (boomgaarden) van Murcia. Als gevolg van een reeks epidemieën die veel slachtoffers gaven in Cobatillas werd San Roque tot patroon van dit gehucht benoemd.

11.3.2 Parochiekerk van San Roque

In het midden van de negentiende eeuw werd de kerk van Cobatillas beschouwd als verbonden aan de parochie van Nuestra Señora de los Angeles van het dorp El Esparragal. De kerk bevindt zich op *Plaza de la Iglesia.*

Hermitage van San Roque (18e eeuw),
Deze bevindt zich in the Avenida de la Cebada.

Heilig Hart
Het Heilig Hart (Sagrado Corazón) is in privé bezit, maar de toegang wordt getolereerd. Addres: Avda. de los Narcisos, 45

Parochie van Cobatillas
Addres: Avda. de los Narcisos, 17

11.4 Gastronomie

De overvloed aan groenten in de grote moestuin van de gemeente Murcia heeft altijd de hoofdlijnen van de keuken in Cobatillas bepaald, lijnen die zijn gegaan van de eenvoudigste traditie in hun districten naar de huidige geavanceerde cuisine van de meest prestigieuze restaurants.

De stoofschotels kunnen dit kenmerk van het gebruik van groenten niet buiten beschouwing laten, hetzij in hun rijstmaaltijden, zoals rijst en bloemkool, rijst en bonen, de zigeunerpot, of door de grote verscheidenheid aan stoofschotels en gekookte maaltijden, zoals de gekookte artisjokken, in verschillende composities tot gebakken en roerbakken toe.

Typische Murciaanse *Migas* in een bar
Foto (©) Govert Westerveld

Net als in andere regio's op het schiereiland is het varken het dier geweest dat in de herfst en de winter werd geslacht om alle nuttige, hammen en worsten te bereiden en hun vlees te consumeren in typische gerechten zoals de *olleta* of het orgaanvlees, en rijst met ribbenvlees. Men dient in dit opzicht te weten dat de *olleta* een stoofpot is met groenten, peulvruchten, botten en verschillende soorten vlees en worst en in de meeste gevallen rijst. Natuurlijk kan men in het gebied van Cobatillas ook niet de traditionele migas vergeten die erg populair zijn gedurende de tijd van de festiviteiten.

11.5 Festiviteiten

De patroonheilige van dit gehucht is San Roque, dat wordt gevierd op 16 augustus. San Roque is de heilige van de veertiende eeuw, beschermer van de behoeftigen die getroffen werden door de pest. Dan brengen buren en bezoekers een dag op het veld door rondom het dorp. Men heeft dan de gelegenheid van een banket te genieten dat in de loop der jaren een typisch product geworden is van Cobatillas, de “roquitos”.

Roquitos van Cobatillas

De inwoners van Cobatillas beschikken samen met de inwoners van het dorp El Esparragal over een mooie natuurlijke omgeving genaamd *El Coto de los Cuadros.* Dit is een groot bos van iets meer dan 1.500 hectare dat ligt tussen de gemeenten Murcia, Molina de Segura en Santomera. Gedurende de dorpsfeesten geniet men dan in dit park van de streek gerechten alsmede van een special paasbanket genaamd *Mona de pascua.*

Mono de Pascua
Met dank aan: https://www.facebook.com/confiteriacalasanz

Tijdens de festiviteiten van een week lang kunnen de buren genieten van verschillende attracties en evenementen die, onder andere, in het sociale centrum van het dorp worden voorbereid. Er is een kermis met attracties, voor de kinderen en volwassenen, een gala verkiezing van de koninginnen en dames van de feesten, er zijn traditionele spelen en in die dagen rijdt een treintje door de straten om de kinderen te vermaken.

Elke avond wordt er gedansd in de open lucht. Er zijn muziekuitvoeringen of dansen te zien op het kerkplein en maaltijden voor de gemeenschap, vooral reusachtige paella's om gezamenlijk te eten. Er is ook een ambachtelijke markt. Verder komt men tweedehands artikelen en veel antiek tegen. Voorts geniet men van de langverwachte race van de ralley-auto's.

De praalwagens, de prachtige kostuums en flamenco-gala ontbreken niet tijdens dit feest. De laatste feestdag is de pelgrimstocht van de plaatselijke bevolking met de patroonheilige naar zijn kapel op de berg en dan wordt er een mis ter ere van San Roque gevierd en gezongen.

De Kapel van San Roque
Met dank aan (© https://mapio.net

De rest van de vieringen die gevierd worden in Cobatillas zijn de Passionistische vieringen van de Heilige Week, met processies op Goede Vrijdag en Paaszondag en Kerstmis, met de nadruk op de dag van de Koningen op 6 januari, waarin de lekkernij *roscón de reyes* uitgedeeld wordt aan alle buren.

San Roque
Met dank aan: (©) http://manuel-herrero.blogspot.com.es

12 DE STAD SANTOMERA

Santomera is een Spaanse gemeente in de regio Murcia. Het is opgenomen, vanwege de nabijheid van de hoofdstad, in het grootstedelijk gebied van Murcia. In het gemeentelijk gebied vinden we de steden Santomera, El Siscar en La Matanza, waarvan de eerste de hoofdstad is. Deze gemeente werd in 1978 opgericht om zich af te scheiden van Murcia, hoewel het al in de negentiende eeuw onafhankelijk was.

Panorma van Matanza
Met dank aan: https://santomeraviva.wordpress.com

De gemeente Santomera ligt ten zuidoosten van het Iberisch schiereiland, in de regio Murcia, en in de buurt van de provincie Alicante. De stad Santomera ligt op ongeveer 9 km van Murcia af en op 11 km van Orihuela, de twee kernen van de belangrijkste bevolking van dit gebied. De gemeente heeft een oppervlakte van 44,2 km² en ligt ongeveer 35 meter boven de zeespiegel, het hoogste punt in de

“Sierra de Orihuela”, op de heuvel “Quijar de la Vieja”, met een hoogte van ongeveer 534 m.

Het grenst met de volgende gemeenten: Murcia en Fortuna, binnen de regio Murcia; Orihuela, in de provincie Alicante van de regio Valencia. En binnen deze twee regios, met de locaties van: naar het noorden: Fortuna, naar het oosten: La Aparecida district van Orihuela, in het westen: Cobatillas gehucht van Murcia en naar het zuiden: El Raal- een dorp behorende tot de gemeente Murcia.

De stad heeft een bevolking van 15.952 inwoners (INE 2016), met de laatste jaren een opmerkelijke demografische stijging van de inwoners, zowel van de omgeving (die voornamelijk in de hoofdstad werken), burgers van de hoofdstad zelf, voornamelijk jongeren, en van de buitenlanders, vanwege de strategische ligging aan de rand van de stad Murcia.

12.1 Snelwegverbindingen

De stad Santomera ligt op 14 km van Murcia af. Om daar heen te rijden neemt men vanuit Murcia de N-340 in de richting van Alicante. Na ongeveer 25 minuten rijden komt men in deze stad aan. Maar stel dat men uit La Hurona komt, dan is het een afstand van zo’n kleine 40km en afhankelijk van het verkeer duurt zoiets ongeveer 35 minuten. Men zal in de weg tussen Fortuna en Cobatillas wel veel vrachtwagens langskomen, maar het loont de moeite niet deze te passeren want die rijden erg snel. Ik blijf altijd rustig achter ze en kan dan ook nog eens van de schitterende natuur genieten in dit gebied.

12.2 Geschiedenis

Men verkeert nog in grote onzekerheid over de geschiedenis van Santomera. Men weet dat er Argarische (2000 vóór Christus) en Iberische nederzettingen waren in de vindplaatsen van de “Sierra de Balumbar” en “Cabezo de la Mina”. Er bestaat echter een historische leegte tijdens de Romeinse, Visigotische en Islamitische bezettingen.

12.2.1 Sierra de Balumbar

Er zijn overblijfselen van een oude Iberische nederzetting (5e eeuw voor Christus) en nog een Argarische vindplaats uit de laatste bronstijd (11e eeuw v.Chr.). De hoogste top vertoont ook Argarische overblijfselen (15^{e} eeuw v. Chr.).

Links Sierra de Balumba, Iberische nederzetting; rechts, Argarisch
Met dank aan: http://elquijardelavieja.blogspot.com.es

12.2.2 Cabezo de la Mina

Uit deze mijn werden inheems koper en goud gewonnen vanaf de oudheid (Argarische Cultuur, Ancient Rome). Nadat het werd verlaten, werd het opnieuw geëxploiteerd in de 16e eeuw en in de tweede helft van de 20e eeuw, toen zijn activiteit definitief stopte.
In deze vindplaats zijn er overvloedige fragmenten van Argarisch aardewerk, handmolens, lithische industrie en botresten van begravingen gevonden. Vanaf de Romeinse tijd vallen het Sigillata Clara aardewerk en een gemeenschappelijke keramische schotel achtergrond op.

Cabezo de la mina
Met dank aan: Blas Rubio

12.2.3 De Middeleeuwen

De plaatsnaam van Santomera verschijnt voor het eerst in het jaar 1272 als een van de gebieden van de Aljufía irrigatiesloot die koning Alfonso X verdeelde onder de Castiliaansen en, vooral Catalanen, die hem steunden bij de verovering van het Koninkrijk van Murcia.

In deze herbevolking wordt de familie Tornel benadrukt, en daarin Pedro Tornel, die de gebieden Santomera, Casillas en Benimongid wordt toegekend dat later wordt gedeeld als land van de kroon en met gemeentelijke jurisdictie waar dan Beniafiel (Beniel), Real (Raal) en Santomera la Real in thuis horen.

12.2.4 De Nieuwe Tijd

In de 16e eeuw werd de erfenlijke nalatenschap van Beniel gesticht door Lorca Gil Rodríguez de Junterón, die een uitgebreid agrarisch landgoed met sommige bewoners samenbrengt, waaraan het land en de huizen van het gebied van Santomera wordt toegevoegd, hetgeen een groeiend aantal gezinnen met zich meebracht.

De oorsprong en betekenis van Santomera is echter nog onbekend. Bernardo Espinalt geeft aan dat het werd bewoond door de Almoravide stam Homiritas en sommige auteurs denken dat de naam *Feest van de beschermheilige* is.

Anderen doen een beroep op de naam van Abu Omar, jurisconsulto in Quesada, hoewel Santomera ook is gerelateerd aan de betekenis van het Griekse woord Omero: plaats van een vergadering of congres. De meest verspreide theorie is dat, in beide gevallen, de 'Sant' -voorvoegsel van Catalaanse oorsprong- toegevoegd werd na de overgave van de moslims. Espinalt heeft het over de mogelijkheid dat er een nabijgelegen zilverheuvel was: *"De beroemde naburige berg van Cueba met het gehucht van dezelfde naam, dat overblijfselen onhult uit de verre oudheid. Het heeft ondergrondse gangen die met elkaar communiceren en verschillende uitgang en ingang openingen. Of het nu een stimulus van zilver of andere metalen geweest mogen zijn, deze berg heeft te toen met de tijd van Hannibal".*

In de 16^{e} eeuw, dankzij de intensivering van de mijnactiviteit, is er een opmerkelijke groei in Santomera die het tot een van de meest bevolkte in het koninkrijk Murcia maakte.

Toen de rijkdom van de mijnen uitgeput waren in de 18e eeuw, begon de agrarische exploitatie en dat leverden goede oogsten voor de bevolking op en het kreeg zo een prominente plaats in de Murciaanse economie: zijde, olie, peper, groenten ...

De situatie van Santomera, juist op de grens van het koninkrijk van Aragon, bepaalde dat de ontwikkeling van het gehucht traag verliep, zelfs zo langzaam dat het duurde tot het jaar 1785 toen eindelijk een

loco-burgemeester aangesteld werd. 200 jaar geleden had Santomera 500 mensen ingeschreven en hing het af van de kerkelijke jurisdictie van Beniel. In 1794 slaagde de stad erin zichzelf af te scheiden en kreeg het een pastorie met eigen priester.

De grondwet afgekondigd door de Cortes van Cádiz in 1812 bracht de bewoners van Santomera ertoe de droom van vrijheid na te leven en slaagde zij erin om hun eigen gemeenteraad voor slechts één jaar te hebben. Drie andere pogingen waren nodig om dit definitief te bereiken, aangezien het absolutisme van Fernando VII en de moeilijkheden die de stad Murcia veroorzaakte, de inwoners van Santomera dwongen om annulering aan te vragen. Uiteindelijk, op 29 september 1978, werd de droom werkelijkheid.

Gemeentehuis van Santomera
Met dank aan: http://santomera.es

12.3 Bezienswaardigheden

De parochiekerk waar de Maagd van de Rozenkrans (Virgen de Rosario) wordt vereerd is recent (negentiende eeuw). Men begon met de bouw van deze kerk in het jaar 1840, maar het duurde tot aan het jaar 1875 voordat de kerk in gebruik kon worden genomen.

De kerk "Virgen de Rosario" in Santomera
Met dank aan: http://www.regmurcia.com

Voorafgaand aan de huidige kerk was er in Santomera een kleine kapel, die door noodzaak van ruimte uitgebreid werd in 1695, en waar de Maagd van de Rozenkrans reeds werd vereerd, sinds vanaf de XVe eeuw waren de mensen van de plaats al belastingplichtig aan deze maagd.

Dan wordt er ergens in een website vermeld dat de gemeente een aantal noble voorouderlijke huizen heeft waaronder een oud Dominicaans klooster (17e eeuw) opvalt, gelegen in een hortense hoek van grote schoonheid.

Oud huis van de familia Espinosas (Oud Dominicaans klooster)
Met dank aan: http://adiezminutosdelcentro.blogspot.com.es

Helaas kan ik het daar niet mee eens zijn. Dit oude huis heeft niets uit te staan met een zogenaamd Oud Dominicaans klooster. En in dat opzicht verwijs ik naar mijn vroegere collega, de voormalige kroniekschrijver van Santomera, Francisco Cánovas Candel (✞), die een lang artikel daarover schreef[6]. Cánovas Candel laat ons in zijn artikel weten dat hij experten in geheel Spanje benaderd heeft voor meerdere gegevens en dat niemand in staat was te bevestigen dat dit oude huis inderdaad vroeger een Oud Dominicaans klooster zou kunnen zijn geweest. In dit opzicht moet ik mijn vroegere colega gelijk

[6] **CÁNOVAS CANDEL, Francisco** (2015). Nuestra Señora del Rosario, patrona de Santomera (III). In: La Calle, Revista de información local de Santomera, Julio/Agosto, p. 27.

geven, want ikzelf kwam met veel onderzoek ook geen stap verder. Dan zou er volgens dezelfde website ook nog een zogenaamde oude molen van Bendamé, van Arabische oorsprong zijn, in het gehucht Siscar, en 7 kilometer van Santomera af.

De oude molen van Bendamé, van Arabische oorsprong, in Sicar
Met dank aan: (©) Esther Noguera

Iemand dacht dat de molen in kwestie een installatie van Arabische oorsprong was en gaf ook nog eens een Moorse naam "Bendamé" aan deze molen, met het argument dat deze naam is geschreven in een oud eigendombewijs dat de huidige eigenaren Noguera González hebben. Onze vroegere collega Francisco Cánovas Candel (✞) had het eigendomsbewijs gezien dat gedateerd is op 3 april 1856 en schreef in een artikel dat de Moorse molen op een vergissing moet berusten[7]. Deze molen zou gebouwd moeten zijn in 1856 met tussenkomst van de

[7] **CÁNOVAS CANDEL, Francisco** (2015). Nuestra Señora del Rosario, patrona de Santomera (III). In: La Calle, Revista de información local de Santomera, Julio/Agosto, p. 28.

machtige familie Vinader, waarschijnlijk op initiatief van D. Francisco Javier Vinader y Díaz, tweede markies van Torre Octavio. Daarom is het beter deze molen van El Sicar, bekend bij de huidige generatie als "del Tío Noguera" (van Oom Noguera) als werk van de Moren te vergeten.

Nabij de Rambla Salada, ligt het stuwmeer van Santomera, met een capaciteit voor 26 miljoen kubieke meter water.

Het Stuwmeer in Santomera
Met dank aan: https://santomera.es

Het grote Santomera-waterreservoir ligt in de gelijknamige gemeente en behoort tot de Confederación Hidrográfica del Segura. Het werd gebouwd aan het einde van de jaren 1960 om zowel de valse rivier van de Rambla de Santomera (of Rambla Salada) als die van de Chícamo-rivier (of Rambla de Abanilla) te controleren.

Het heeft een oppervlakte van 263,4 hectare en een maximale capaciteit van 26,29 Hm^3. Het werk werd gebouwd door middel van

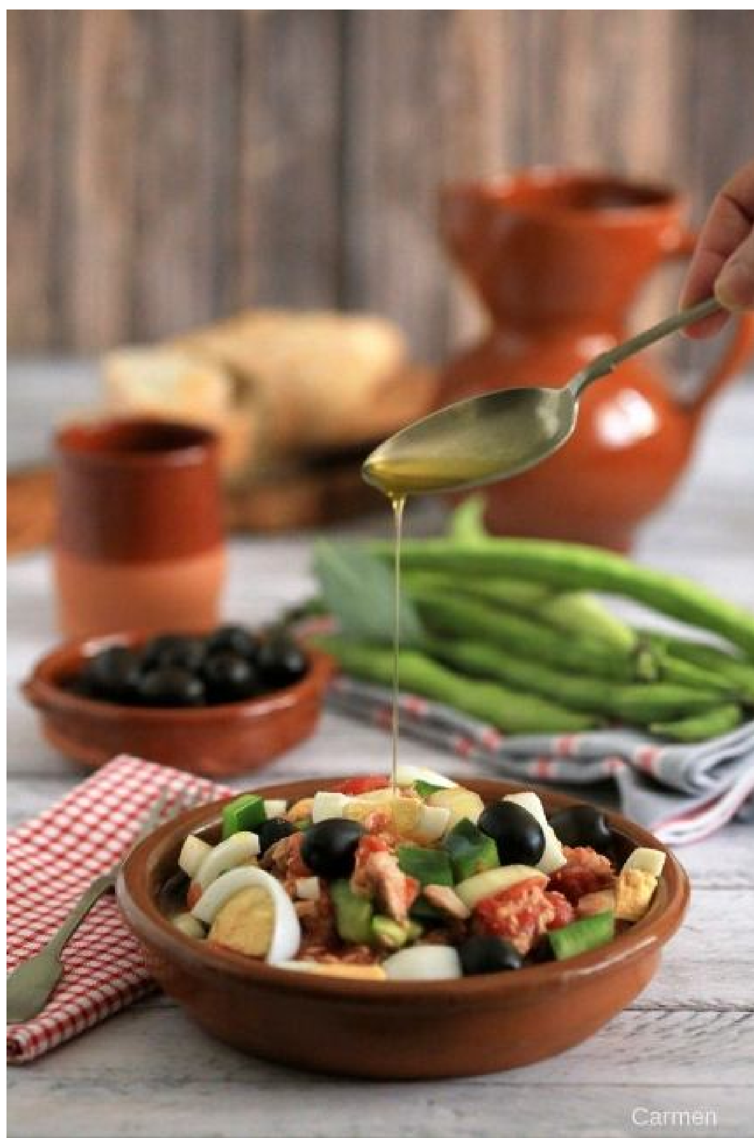
een zwaartekrachtdam in massaconcreet met een hoogte van 37 meter. De Santomera-stuwdam werd bedacht en gebouwd met als hoofddoel de Vega Baja del Segura te verdedigen tegen de catastrofale wateroverlast van de Ramblas de Santomera en Abanilla na veel regen.

12.4 Gastronomie

Zigeunerpot, gurullos (gemaakt van tarwemeel, water en saffraan), tarwe stoverij (guiso de trigo), rin-ran, rijst met groenten, kalkoen met (gehakt)ballen, mojete (Murciaanse salad) en salade met kruiden uit het veld, zijn enkele van de traditionele gerechten van Santomera, zonder de overvloedige Kerstfeest lekkernijen te vergeten, onder de namen van: cordial, amandel, mantecados, enz.

12.4.1 Murciaanse Salad (Mojete)

De murcian salade werd oorspronkelijk bereid in de zomer met natuurlijke tomaten en in de winter met ingeblikte tomaten, maar nu wordt het altijd bereid met ingeblikte tomaten. Het heeft ook gehakte ui, een hard gekookt ei, tonijn of gegrilde kabeljauw, olijven en afhankelijk van wie het bereidt, kan het ook groene paprika en soms zelfs kappertjes.

Bediening van Olijfolie op de Murciaanse Salad
Met dank aan: www.puestoma2tazas.com

Deze salade kan vergezeld gaan met gegrild vlees, tuinbonen, olijven, varkensham en een stuk goed brood. Vaak doopt men het brood in deze salad.

Ingrediënten voor een groot gerecht:
2 eieren
1 blik hele tomaten
2 blikjes tonijn
1 ui of kleine ui
1 kleine of 1/2 middelgrote groene paprika
1 handvol zwarte olijven
Een paar eetlepels olijfolie
zout

Bereiding:
Leg de eieren in een steelpan bedekt met koud water en een beetje zout. Wanneer het water 10 minuten kookt, haal ze dan van het vuur af. Leid ze door het koude water om verder koken te voorkomen. Laat ze afkoelen voordat men ze snijdt voor de salade.

Gebruik de tomaten uit het blik en houdt het sap van het blik gescheiden. Snij de tomaten in stukjes in een kom of waarin men het wil serveren.

Giet de olie uit de blikken van de tonijn en verdeel deze over de tomaten.

Snipper de ui en peper en voeg ze toe aan de salade. Snijd het hardgekookte ei in stukjes en verdeel het over de salade. Voeg de zwarte olijven toe. Giet de olijfolie over de salad en gebruik wat zout. Roer daarna alles goed. Voeg eventueel meeer zout toe indien dat nodig is. Hierna kan men de salad opdienen.

Murciaanse Salad
Met dank aan: www.puestoma2tazas.com

12.4.2 Tarwe stoverij

Het zal we komen door het feit dat ik hier al vele jaren woon, maar ik hou van de Murciaanse keuken met zijn vele smaken. Murcia heeft een grote variëteit aan gerechten en in de meeste daarvan zijn de groenten overvloedig aanwezig. Vele mensen hebben dan ook hier hun eigen moestuin en voor hun is het gemakkelijker om het mediterrane dieet te volgen. Misschien houd ik daarom zoveel van de Arabische en Midden-Oosterse keuken, omdat het veel op groenten is gebaseerd, en vooral op een gezond en gevarieerd dieet.

Ingredientes voor 4 gerechten:
¼ kg tarwe
1 handvol bonen
1 handvol kikkererwten
1 ui
1 rijpe tomaat of een halve pot tomaat klaar om te frituren
(het liefst met ecologische tomaten)
1 bos jonge knoflook
1 handvol gehakte groene bonen
2 of 3 artisjokken
1 bosje distelbladeren
2 bundels snijbiet
1 groot handvol tuinbonen
1 bosje venkel
1 nabicol
Zoete paprika, zout en saffraan

Ingrediënten voor de Tarwe stoverij
Met dank aan: www.puestoma2tazas.com

Bereiding
Het tarwe wordt bewaard in de koelkast vanaf het moment dat het wordt gekocht tot het momet dat het zal worden gebruikt. Het is aan te bevelen deze tarwe af en toe roeren als het in een bak wordt bewaard, vanwege de vochtigheid die het heeft.

Tarwe stoverij
Met dank aan: Met dank aan: www.puestoma2tazas.com

De avond vóór het bereiden van de stoofpot weekt men een handvol bonen naast een handvol kikkererwten die we dan apart weken.

Was de tarwe voor het koken verschillende keren om de huid los te maken, was tot we alleen maar schoon water hebben.

Snijd en was de distelbladeren en laat ze minstens een half uur weken met zout, zodat ze tijdens het koken niet bitter worden.

Maak ook een gefrituurde saus met de gesnipperde ui en de geraspte tomaat.

Frituur ook wat gehakte knoflook scheuten en schone stukjes artisjokken (de artisjokken worden gespleten, schoongemaakt en verspreid in citroensap zodat ze niet zwart worden).

In een aardenpot kookt men de kikkererwten en bonen, de gewassen tarwe, de distelbladeeren, de gehakte snijbiet, de tuinbonen, de sofrito van tomaat en ui, de fijngehakte nabicol, de sperziebonen, een groot handvol venkel in kleine stukjes gesneden, zoete paprika, zout en saffraan.

Als het koken in een snelkookpan gebeurt, dan duurt het ongeveer 10 minuten; als we het doen met een "onbedekte" aardenpot, kan zoiets bijna een uur duren, totdat we zien dat de groenten zacht worden.

Als alles gaar is voegt men knoflook en artisjokken toe en kookt dat gedurende 5 minuten met de onbedekte aardenpot.

De tarwe stoofpot is een typisch gerecht van de vastentijd en de Heilige Week in Murcia. In de meeste huizen is het heel gebruikelijk om het op sommige vrijdagen van de vastentijd te nemen. In die dagen vindt men in de restaurants en afhaalrestaurants een bordje op de deur die zegt: "We hebben tarwe stoofpot”.

Op de markt vinden we vanaf eind februari tot half mei de tender tarwe, venkel en andere ingrediënten om deze maaltijd te bereiden. En als we geen venkel op de markt kunnen vinden, dan namen we gewoon de gedroogde venkel of gebruikt men een ander kruid. Deze stoofpot laat vele variaties toe.

Het recept van deze stoofpot verschilt sterk van het ene gebied naar het andere in de Murciaanse regio. Het hangt ook een beetje af van de groenten die we op de markt kunnen vinden, omdat we de nabicol (of koolraap) kunnen vervangen door pompoen. Voorts kunnen we al of niet aardappelen, sperziebonen en andere groenten toevoegen.

12.5 Festiviteiten

De tuin-zone (zona huertana) van Santomera organiseert tal van activiteiten van 29 september tot 7 oktober. Onder de activiteiten die georganiseerd worden in tenten vindt men: sport, creativiteiten, kookwedstrijden, enz. Het is een ruimte waar zowel oudere als jongere mensen zich kunnen verenigen.

Op 29 september is er de dag van het stadhuis. Op deze dag is er een fietstocht door de stad Santomera waarbij deelnemers worden beloond met snacks en gratis drankjes. Op de zaterdag vóór 7 oktober vindt de paradetocht *El bando de la Huerta* plaats. Het is de meest verwachte dag voor de jongeren van deze stad en voor de inwoners van Murcia, omdat het wordt beschouwd als een regionaal toeristisch belang. Dit feest gaat over een stoet met praalwagens met muziek, en eten dat onder de inwoners van de stad verdeeld wordt. De traditionele kleding van deze dag is het tuin-kostuum (traje de huertano). Op 7 oktober zijn er de feestelijkheden ter ere van Onze Lieve Vrouw van de Rozenkrans.

Dan zijn er ook nog de *Feesten van de Moren en Christenen*, uitgeroepen tot Regionaal Toeristisch Belang, die eind juni worden gevierd. Voorts zien we de Koren en dansen van Santomera van de Francisco Salzillo Regionale vereniging van Murcia.

Wat met de Heilige Week in Santomera te maken heeft, zien we dat traditie, geloof en cultuur samen komen in de dagen die de Heilige Week van Santomera. Zeker 12 broederschappen namen deel aan de processie door het oude gedeelte van deze stad. De Heilige Week houdt in dat we de lentegeur, wierook, traditie en geloof waarnemen die de stad Santomera omarmt. We benadrukken wat betreft alle processies die van Goede Vrijdag, met de titulaire passage van het Heilig Graf, werk uit de XIXe eeuw, beter bekend als "La Cama" en *La Dolorosa*, door Sánchez Lozano.

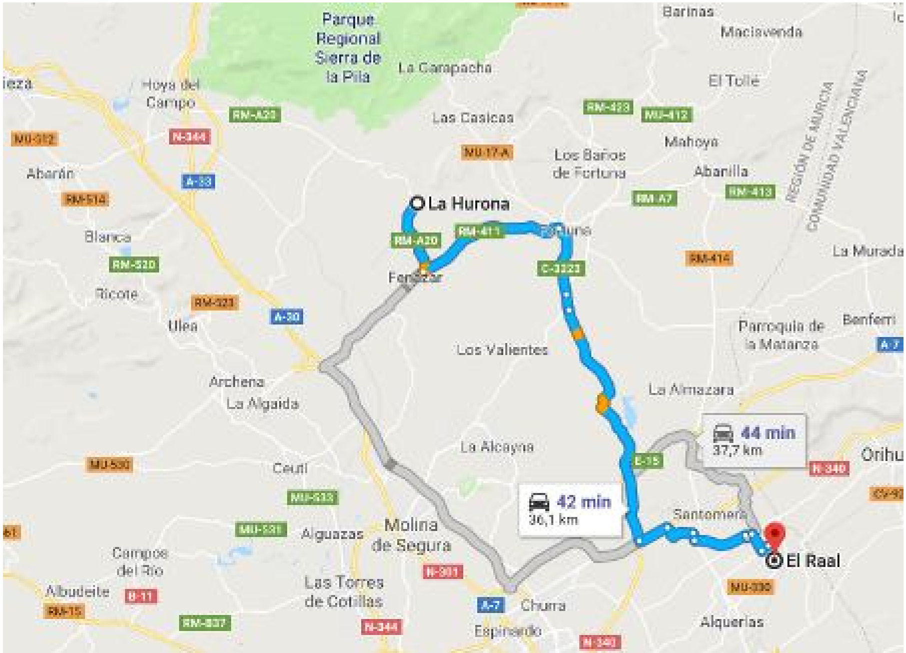
13 HET DORP EL RAAL

Het dorp El Raal is een gehucht van de gemeente Murcia, in de regio Murcia. Het heeft een bevolking van 5314 inwoners (2016) en een gebied van 8.178 km². Het ligt ongeveer 16 km van Murcia af en bevindt zich op een hoogte van 31 meter boven de zeespiegel.

13.1 Snelweg verbindingen

Het dorp El Raal ligt op ongeveer 16 km van Murcia af. Om daar heen te rijden neemt men vanuit Murcia de N-340 in de richting van Alicante. Men neemt na ongeveer 25 minuten rijden, voordat men de stad Santomera inrijdt, de rechter afslag naar El Raal toe via de weg Mu 303. Na 5 minuten komt men bij een kruispunt en men neemt dan de linker weg F-2 om het hele lange dorp in te rijden.

Maar stel dat men uit La Hurona komt, dan is het een afstand van zo'n kleine 40km en afhankelijk van het verkeer duurt zoiets ongeveer 45 minuten. Men zal in de weg tussen Fortuna en Cobatillas wel veel vrachtwagens langskomen, maar het loont de moeite niet deze te passeren want die rijden erg snel. Ik blijf altijd rustig achter ze en kan dan ook nog eens van de schitterende natuur genieten in dit gebied. Eenmaal aangekomen bij een kruispunt ziet men voor ons liggen de stad Santomera -waar we niet heen moeten- en nemen dan de rechterafslag naar Beniel toe. We gaan dan richting El Raal op. Op deze weg kan men niet snel rijden en we zien dan ook behoorlijk meer verkeer en stoplichten. Als we eenmaal bij het tweede stoplicht aangekomen zijn dan zitten we in het dorp El Raal. We kunnen dan bij dit stoplicht de linkerafslag nemen om in dit dorp te komen dat in feite uit een heel lange rechte weg bestaan.

13.2 Geschiedenis

De historische achtergrond van El Raal, zoals aangegeven in zijn eigen naam, gaat terug in de tijd toen de moslims de tuinderijen van Murcia in hun bezit hadden. In het "Boek van landverdeling (Libro del repartimiento de las tierras) dat geschreven werd tussen 1257 en 1271 zien we dat de nieuwe christelijke inwoners de moslims verdreven uit “Raffal Abenayçam”, waaruit de huidige naam El Raal vandaan komt. Pocklingto argumenteert dat deze vorm komt van het Arabische "Rahl Ibn ISAM", dat wil zeggen, de boerderij van Ibn Isam, want het lijkt erop dat dit land zou hebben toebehoord aan de familie van "Abu Ya far, Ibn Isám, "stichter van de Raad van wijzen, die in Orihuela regeerde tussen 1239 en 1266. In diezelfde richting beweegt zich Bernal Segura die opmerkte dat het Arabisch woord "Rahl" (camping, van de ene plaats naar de andere, emigratie) afgeleid is van

"Rahal" (plaats waar men stopt, pension, boerderij, hostel, camping, guesthouse, rustplaats, enz...), een term die vervolgens zou worden aangepast aan de Spaanse taal op verschillende manieren: Rafal, Rafol, Rafales, Rafalet ..... en Raal.

De geschiedenis van El Raal is gekoppeld aan de rivier Segura en de verschillende irrigatiesloten die gebruikt werden om het land te bewateren, zoals de bekende "Acequia de El Raal Viejo", de "Acequia Nueva de El Raal", de "Azarbe Mayor del Norte" en de "Azarbe de Giles".

Vanaf de vijftiende eeuw beginnen de verwijzingen naar dit gehucht of deze plaats, helaas vanwege de relatie met de verwoestende gevolgen van de overstromingen door de rivier Segura. Specifiek in het jaar 1.452, na de vernietiging van de "Contraparada", stemde de Murciaanse raad ermee in voor een belasting van een florijn per huis teneinde de grote landerijen en tuinderijen in haar omgeving te repareren. Het gebied van El Raal, dat altijd permanent overstroomd was, betaalde behoorlijk minder belasting daarvoor.

In het begin van de 16^{e} eeuw werd het merendeel van het land dat tot El Raal behoorde geschonken door de bisschop van het bisdom Cartagena, monseigneur Fernandez de Almeida, aan de Sociëteit van Jezus (aan de ten onrechte genoemde "Theatijnse" monniken). Dat is de reden waarom, gezien de kenmerken van deze landen, de droogwerkzaamheden van hun moerasachtige landerijen gedurende deze tijd toenamen. We hebben dus bewijs dat er in 1590 grote reparaties werden uitgevoerd aan de irrigatiekanalen, vooral in de monding van de rivier de Azarbes en de bekende "Trenque de Don Payo". Dat alles werd gesponsord door de jezuïeten en Don Payo Afán Feliz de Ribera nam ook deel aan deze interventies.

Later, in de zeventiende en achttiende eeuw, en met dezelfde intentie van droog land en voor zover mogelijk de verwoestende gevolgen van overstromingen te voorkomen, werden diverse werken voortgezet. Dat had te maken met de uitvoering van de werken voor de bouw van dijken en rectificaties in de meanderende rivier en, bovenal, in 1711,

een vergroting van nieuwe irrigatiesystemen. Deze vergroting komt tot uiting in een rapport dat in 1739 uitgevoerd werd voor de Gemeenteraad door Pedro Tomas Ruiz, waarin werd weergegeven dat in 22 jaar meer dan 1.000 tahullas in dit deel van de tuinderijen nu waterbevloeing had.

Pando Noria
Met dank aan: Pedro L. Valero Guillén (CC BY-SA 4.0)

Deze toename van bouwland werd de komende jaren gehandhaafd, vooral als gevolg van de ingebruikname van belangrijke waterraderen zoals die van Cobos of die van Pando, evenals reuzenwielen en andere waterraderen van vroegere Syrische afkomst. Al het bovenstaande stond de komst van nieuwe kolonisten toe, wat een toename betekende van de beschikbare tuinderijen. Dat is de reden waarom El Raal in 1785 ter gelegenheid van de Nieuwe Territoriale Divisie van Spanje, gemaakt door de graaf van Floridablanca, zal worden genoemd als een dorp van realengo met een locale burgemeester in dit gebied van de gemeente Murcia. Een korte tijd later, in 1797, heeft dit dorp 243 families en 968 zielen.

Poort in een irrigatiekanaal
Met dank aan: laverdad.es

Eenmaal beland in the 19e eeuw, met de komst van het liberale triënnium, specifiek in het jaar 1821, slaagde El Raal erin om zijn eigen gemeenteraad te krijgen als "Villa Constitucional de El Raal de Teatinos". Dit bleef zo gedurende drie jaar. In 1857 werden er in dit dorp geregistreerd 335 arbeiders en 33 boeren, 115 armen en 54 bedienden, 2 kappers, 11 winkeliers en 2 wevers.

Tenslotte, al in de 20e eeuw XX, is de bevolkingsgroei voelbaar en dan van de 1505 inwoners die in het jaar 1900 geregistreerd staan, zal het aantal personen groeien tot 3367 in het jaar 1940. Daarna zien we 4016 inwoners in het jaar 1950, groeien tot 5171 in het jaar 1963.

Tuinderijen in Raal met de bergen van Orihuela
Met dank aan: http://www.regmurcia.com

Vanaf deze datum begint een periode van afname van het aantal inwoners en in 1972 waren er slechts 3.958 mensen geregistreerd. Vanaf deze datum begint een nieuwe groei van de bevolking in de buurwijken en zo zien we dat in 1996 El Raal het cijfer van 5.122 inwoners zou weten te bereiken. Van de beroepsbevolking is de overgrote meerderheid werkzaam in de fabrieken, gevolgd door landbouw, bouw, handel en horeca en andere diensten. In de afgelopen jaren is in de zogenaamde "Cruce de El Raal" een uitgaansgebied ontstaan waar veel discotheken en pubs te vinden zijn.

13.3 Bezienswaardigheden

De kerk van El Raal heeft dankt zijn oorsprong aan de oude hermitage van El Faro. Het had toen een capaciteit van honderd kerkgangers. Het was gevestigd in de *orilla de la Azarbe,* dat tot de jurisdictie van Santomera behoorde. Deze barak veranderde men in de nieuwe kerk.

De kerk “Nuestra Señora de los Dolores” in El Raal
Met dank aan: http://regmurcia.com

Meerdere gegevens kon ik niet achterhalen, zodat ik me maar in verbinding gezet heb met de officiële kroniekschrijfster van dat dorp, mijn collega Mercedes Barranco Sánchez en toen kreeg ik volledige data binnen. Ze liet me weten dat er geen preziese datum bekend is sinds wanneer de nieuwe kerk definitief gebouwd werd. Derhalve neem ik maar de verschillende datums door die ze mij toespeelde. Het is niet met zekerheid bekend, maar men weet dat de bouw van de parochiekerk de eerste taak was van de priester die de pastorie van El Raal leidde, toen het in 1910 van Beniel gescheiden werd. De geschiedenis van de tempel is de geschiedenis van zijn voortdurende kunstwerken. uitbreidingen en reparaties. Verder moet men rekening houden met de vele overstromingen die deze streek teisteren. Bisschop Miguel de los Santos verordende uiteindelijk op 31 mei 1941 om de parochie van El Raal te vestigen. In 1949 werden de werken van het transept, het hoofdaltaar en de koepel voltooid. Het beeld van Nuestra Señora de los Dolores, die het hoofdaltaar overheerst, arriveerde in 1940 in de parochie. In 1990 begon de wederopbouw van deze tempel, met behoud van de oorspronkelijke structuur, twee jaar later, in 1992, de bisschop van het bisdom Cartagena, monseigeur Azagra, zegende de tempel en wijdde die aan Onze-Lieve-Vrouw van Smarten.

13.4 Gastronomie

El Raal werd altijd gekenmerkt door een keuken waarin groenten de basis van recepten zijn geweest, met een uitgebreid repertoire van producten die seizoensgebonden waren en tegenwoordig bijna het hele jaar door worden gegeten, zoals courgettes, bonen, paprika's, tomaten, aubergines, snijbiet, en anderen.

Schotels:
Rijst en bloemkool, gekookte artisjokken en eieren, gefrituurde tomaat met kabeljauw, zigeunerpot en zarangollo zijn voorbeelden van het permanente gebruik van groenten en fruit in Murciaanse gerechten, die traditioneel vaker tijdens het vastenseizoen werden geproefd.

13.4.1 Gekookte artisjokken

In de Murciaanse keuken zijn er veel groenten en fruitproducten die veel worden gebruikt in verschillende recepten, waarvan sommige zo eenvoudig zijn als de gekookte artisjokken, en die altijd een goede starter kunnen zijn. De plantaardige ingrediënten maken dit recept tot een typisch voorbeeld van de beste waarden van de mediterrane keuken en dieet, dat voedingskwaliteiten, gezondheidsmogelijkheden en heerlijke smaken combineert. Deze worden bepaald door de kwaliteit van de grondstof en de toewijding bij de uitvoering van de gerechten.

Ingrediënten
- Artisjokken
- Sperziebonen
- Ui
- Zout
- olie dressing, azijn, enz.

Toevoeging van citroensap (http://www.regmurcia.com)

Bereiding:
Artisjokken moeten worden schoongemaakt door de buitenste bladeren van de bloem af te trekken; dat zijn de de hardste en minst eetbare bladeren. Na het grondig reinigen worden ze in tweeën gesneden en in het citroensap gedoopt om te voorkomen dat ze donker worden door snelle oxidatie. Men gaat op dezelfde manier verder met de sperziebonen en verwijdert de bovenste toppen, waarna ze gewassen worden. Het is alleen nodig om wat ui te snijden om dat toe te voegen, samen met de sperziebonen en artisjokken aan een braadpan met water.

Daarna worden olie en zout toegevoegd en kookt men alles tot het gaar is om te serveren. Soms kan aan dit gekookte type groenten eieren worden toegevoegd, eventueel gepocheerd of gekookt en daarna gehakt.

Gekookte artisjokken en sperziebonen (http://www.regmurcia.com)

Samen met het konijnenvlees, dat één van de meest geconsumeerde rijstgerechten is, hebben we ook nog andere gerechten zoals konijn met knoflook type cabañil. Cabañil-knoflook is een geëmulgeerde saus die wordt gemaakt door een paar koppen knoflook in een vijzel te malen en deze te vermengen met azijn, water en zout. Het is een zeer populaire saus in de keuken van Murcia. Maar we hebben ook konijn type ajillo. Hier is ajillo een woord dat wordt gebruikt in de locution tot knoflook, wat aangeeft dat een voedsel wordt bereid of gekruid met een saus gemaakt met knoflook gebakken in olie waaraan soms Spaanse peper wordt toegevoegd. Verder is lamsvlees van oudsher de tweede meest geconsumeerde in Murcia, vandaar dat de lamskoteletten en gegrilde ribbengrills een typisch gerecht blijven, vooral tijdens familiefeesten.

Geroosterde zoete aardappels (http://www.regmurcia.com)

Dessert

Arrope en pompoen, zijn zoete lekkernijen typisch voor de herfst samen met zoete aardappels, geroosterd of als suikergoed. Verder paparajotes, welke typisch van de tuin zijn en we het hele jaar door hebben, samen met anijsrolletjes, de oliebollen, de gebakken broodtaart en een groot aantal recepten die we zowel als dessert of als snack kunnen serveren na het middageten, maar vóor het avondeten. Voorts hebben ze zelfs iets als de Haute cuisine door een wijze presentatie van gefrituurde melk. Tenslotte de bekendste suikergoed is bij uitstek de cake van El Secano.

Tortas del secano de El Raal
Gentileza: Panadería los Pepes de El Raal

13.5 Festiviteiten

13.5.1 Lokale Feesten

Er zijn verschillende lokale festivals in het dorp El Raal, maar het belangrijkste is wel die gewijd is aan de patroonheilige, Onze Lieve Vrouw van Smarten (Nuestra Señora de los dolores), die ooit een beeld was van Salzillo dat de beeldhouwer Sánchez Lozano terugwon voor het dorp in het midden van de twintigste eeuw, door een kopie te maken van de Salzillo afbeelding. De feestelijkheden beginnen

meestal vanaf 15 september en vallen vaak samen met de culturele en spelevenementen. Het sociale centrum bemoeit zich met schildertentoonstellingen, terwijl ook voetbalkampioenschappen worden georganiseerd.

Open terrein voor de feesten van El Raal
Met dank aan: www.regmurcia.com

Op het terrein en open ruimte die speciaal voor deze vieringen in orde zijn gemaakt, vinden dan plaats: lunches, diners tussen buren, dansen, muzikale optredens en traditionele spelen, enkele daarvan speciaal ontworpen voor de kleine kinderen.

De parochie bereidt de noveen aan de patroonheilige voor en op de grote dag van het feest wordt er een gezongen mis gegeven en is er een bloemenoffer. De daaropvolgende processie met het beeld van de patroonheilige wordt door de straten van de stad begeleid door buren, overheden en een muziekband.

13.5.2 Maagd van de Gezondheid

Ook aan het einde van september worden de vieringen ter ere van de Maagd van de Gezondheid (Virgen de la Salud) gevierd, een belangrijke devotie voor de buren van El Raal, die vroeger deze feesten vierden aan het einde van de oogsttijd. Deze plechtigheid begon in El Raal sinds 1734, toen het nog te doen had met de oude toren en de kapel van de teatinos, die later in 1954 gesloopt werd. Verder, in de plaats die vandaag bekend staat als “Orilla del Azarbe, was een arme kleine hermitage gelegen tijdens de negentiende eeuw die niet groter was als een barak. Deze hermitage die onder de jurisdictie van Santomera viel, diende de parochianen tot 1925.

Kapel van Gezondheid
Met dank aan: www.regmurcia.com

Dit zijn dan kleine feestjes waarin de buren een gigantische paella delen. Er wordt dan gedansd en hun Maagd van de Gezondheid wordt geëerd met een mis in de buurt van de Kapel van de Gezondheid.

13.5.3 San Isidro

In mei vinden de vieringen plaats die gewijd zijn aan San Isidro, wiens kleine kapel in het gelijknamige veld de buren dient om een dag op het veld door te brengen. Dat gaat dan samen met bedevaarten en eten in de gemeenschap.

Kapel San Isidro dichtbij de rivier Segura
Met dank aan: www.regmurcia.com

13.5.4 Andere feestdagen

El Raal viert Pasen met speciale toewijding op Goede Vrijdag, waarin de patroonheilige opnieuw in processie gaat voor het genot van de gelovigen. Tijdens Kerstmis kan de optocht van de driekoningen niet vergeten worden. Deze wordt sinds 1997 gehouden en betekent een geweldige ontvangst door kinderen en volwassenen.

Bovendien wordt de dag van San José op een speciale manier gevierd

in de buurtwijk van San Jose Obrero met zijn eigen kleine festiviteiten: verkiezing van de koningin van het feest, lintrace, bedevaart, optocht van praalwagens, maaltijden en nachtfeesten.

Sevillaanse dans tijdens de april feesten in El Raal

13.5.5 Bedevaart van de Maagd van Rocio

El Rocío van het dorp El Raal wordt elk jaar belangrijker. De typische tijdelijke huisjes in de oude rivierbedding, nu omgebouwd door de *Confederación Hidrográfica del Segura* in een grote tuin, zijn een echt rocieraparty geworden. Dit feest vangt aan in de derde week van april en duurt zeker 10 dagen. Dit alles wordt door de groep Rociera georganiseert, waarbij de ruiters, paarden, het rocieros koor en Sevillaanse dansen beslist niet mogen ontbreken.

13.5.6 Een levende kerststal

In de *Secano* van El Raal, creëren de buren elk jaar, en nu zijn er 18, een levende kerststal gekenmerkt door personages uit de stad Murcia die de gewoonlijke taferelen in de tuin uitvoeren. En hoewel het in principe niet veel met gastronomie te maken heeft, doen ze in veel van deze scènes waarbij koken, bakken en braden van bijzonder belang is. Sommige koeherdersmeisjes houden zich dan bezig met het bereiden van de gebakken broodkruimels, wat een typisch Murciaans gerecht is en veel gegeten wordt waneer het regent.

De oude vrouwen van de plaats, bakken brood in een klei-oven zoals dat traditioneel werd gedaan. De jongere handen maken toetjes bekend als *rollitos,* en anderen houden zich bezig met het roosteren van kastanjes. De broodjes met suiker en kaneel, daarna bewaterd door een zoete mistela of het verse brood gekruid met een kleine scheut van koud geperste olijfolie mogen er ook beslist zijn.

Dit alles vermengd met andere scènes uit het dagelijkse leven zoals het wassen van kleren in de sloot, of dorsen in het tijdperk. Of handgemaakte esparto vlechtwerk levert ook bewondering op. Onnodig te zeggen dat alles wat ze deden, ze aan de bezoekers geven om het één en ander te proeven en uit te proberen.

Het bakken van broodkruimels, een heerlijk gerecht bij koud weer
Foto: http://www.chefchof.es

Het roosteren van kastanjes, een typisch Murciaans gerecht bij koud weer
Foto: http://www.chefchof.es

Het vlechten van esparto mandjes
Foto: http://www.chefchof.es

14 HET DORP ZENETA

Zeneta is een dorp wiens grondgebied verdeeld wordt tussen de gemeenten Murcia en Beniel, in de regio Murcia (Spanje). Het heeft een totale bevolking van 1786 inwoners (INE 2016) en een gebied van 8.425 km². Het ligt op 13 km van de hoofdstad af op een gemiddelde hoogte van 50 meter boven de zeespiegel. Het dorp wordt begrensd in het oosten door de gemeenten Orihuela (Provincie van Alicante), in het noorden door de dorpen Alquerías en Beniel, in het westen door het dorp Alquerías en in het zuiden door de plaatsen Los Ramos en Cañadas de San Pedro. Ik vermeld dit dorp, want het ligt heel dicht bij Alquerías en in dat dorp heb ik jarenlang hun gerechten gegegeten, want ik was tussen de jaren 1978 – 1989 één van de mede-eigenaren van dit chemisch complex dat in 1989 opgekocht werd door de Catalaanse firma Ferrer. Dit bedrijf werd getroffen door een explosie op 27 maart, 2015 die veel economische schade veroorzaakte.

De firma Ferrer Healthtech tijdens een brand in 2015
Met dank aan de krant https://www.laverdad.es

14.1 Snelweg verbindingen

De kortste wegroute van Murcia naar Zeneta heeft een afstand van 16 Km en de geschatte duur van de reis is 27 minuten. Vanuit Murcia neemt men de weg naar Beniaján toe en vervolgens rijdt men langs de dorpen Torreaguëra en Los Ramos. Eenmaal voorbij Los Ramos blijft men rechtdoor rijden en neemt niet de linker afslag naar Alquería toe. Vervolgens na ongeveer 500 meter verlaat men de weg MU-300 en neemt men de linker afslag en de weg RM-F16 naar Zeneta toe.

Maar stel dat men uit La Hurona komt, dan is het een afstand van zo'n kleine 50km en afhankelijk van het verkeer duurt zoiets ongeveer 50 minuten. Eenmaal aangekomen bij een kruispunt ziet men voor ons liggen de stad Santomera -waar we niet heen moeten- en nemen dan de rechterafslag naar Beniel toe. We gaan dan richting El Raal op. Op deze weg kan men niet snel rijden en we zien dan ook behoorlijk meer verkeer en stoplichten. Als we eenmaal bij het tweede stoplicht aangekomen zijn dan zitten we in het dorp El Raal. We passeren dan de weg van Alquerías en volgen dan de verkeersborden naar Zeneta toe.

14.2 Geschiedenis

De oorsprong van dit dorp gaat terug tot de negende eeuw, gekoppeld aan de nederzetting in het gebied van Berbers die bekend stonden onder de naam van zenetes. De naam veranderde in die van Azeneta in de vijftiende eeuw tot die van Ceneta in de negentiende eeuw. Deze stam bouwde een eerste defensieve nederzetting op de berg van Tabala, waar al in de elfde eeuw een belangrijke versterkte omheining zou zijn om de weg tussen de Vega del Segura en de kust van de Mar Menor te beheersen.

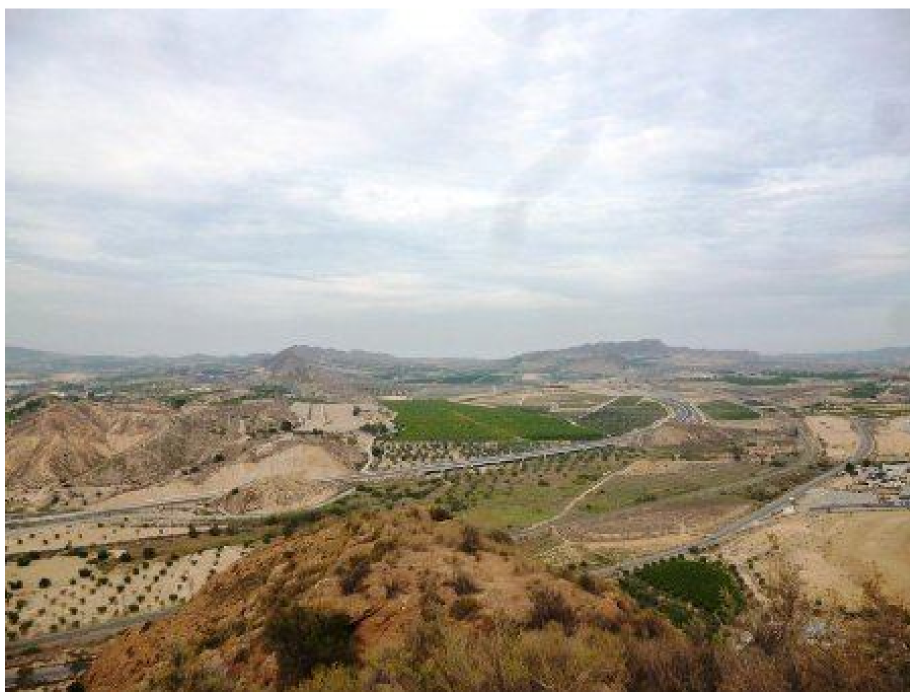

Overblijfselen van het kasteel Tabala (Castellar) in Zeneta
Met dank aan: Franzapa

Om de overblijfselen van het kasteel Tabala te vinden moeten we ons verplaatsen aan het einde van het dorp Los Ramos. We gaan dan richting Alquerías op en vinden direct rechts van de weg een berg van

zeker 250m hoog, genaamd Sierra del Miravite, en daar bevindt zich op de top het kasteel Tabala, ook we El Castelar genoemd of het kasteel van Alquerías.

Het archeologisch rapport en de studie van sommige historici beschrijven dit kasteel als het meest geografisch geavanceerd in het gebied van de stad Orihuela en het oude koninkrijk Todmir (Murcia). Wat de constructie van het kasteel aangaat, wordt er gesproken over de gebruikelijke constructieve technieken die zijn geërfd van het Romeinse rijk.

Panorama vanuit het kasteel Tabala richting snelweg San Javier
Met dank aan: Franzapa

De constructie van het kasteel zou geplaatst moeten worden tussen de tweede helft van de 11e eeuw en de eerste helft van de 12e eeuw. Dus min of meer in de jaren waarin de constructie of reconstructie van

verschillende verdedigingspunten plaatsvindt in het koninkrijk Todmir. In die tijd werd het moslim koninkrijk van Murcia lastig gevallen door Noord-Afrikaanse indringers, interne onlusten en de christelijke machten die Todmir veroveren wilden.

Door de opname van het koninkrijk Todmir in de kroon van Castilië, in 1243, ging het kasteel het afwisselende netwerk van verdedigingspunten versterken. Door de ligging van het kasteel kon men de belangrijkste communicatieroutes controleren en tijdig ingrijpen. De middeleeuwse documentatie demonstreert het gebruik van het kasteel van Tabala tijdens de XIV en XV eeuw als een versterkt gebied en uitkijktoren tijdens conflictueuze periodes. De volgende eeuw zou de militaire waarde ervan geleidelijk afnemen tot de definitieve stopzetting er van.

Na het Verdrag van Torrellas (1304) en het volgende jaar dat van Elche, ligt de scheiding tussen de koninkrijken Murcia en Valencia dicht bij Zeneta, dat uiteindelijk op het grondgebied van Murcia blijft. Sindsdien en tot vandaag heeft het een sterke territoriale band ontwikkeld met zowel de Vega Baja en het markiesdom van Beniel (*marquesado de Beniel*), als met de zogenaamde Cordillera Sur, een bergachtig gebied geïntegreerd in de *Huerta de Murcia (*Tuin van Murcia). In 1875 wordt Zeneta een dorp dat direkt afhankelijk is van de koning (*Realengo*) en kreeg het een lokale burgemeester, wat veronderstelt dat de plaats niet gebonden zou zijn aan geen heer of adellijke familie. De jaren zeventig van de twintigste eeuw gaf een zorgwekkende demografische stagnatie in het dorp te zien. Sinds de jaren negentig heeft Zeneta echter een enorme groei doorgemaakt vanwege het belang van zijn landbouwsector, de toename van de dienstensector en de komst van belangrijke chemische industrieën.

14.2.1 De vulkaan van Zeneta

El *Cabezo Negro* van Zeneta is een klein vulkanisch gebergte dat bijna aan de grens van Alicante ligt. Het wordt beschouwd als een belangrijke plaats met mineralogisch en petrologisch belang. Een paar jaar geleden was een steengroeve gepland voor de exploitatie van de vulkaan, maar de milieu organizaties waren erop tegen. UNESCO beschouwde deze vulkaan als een van de grootste natuurlijke monumenten in Spanje; dus wordt het als verboden beschouwd om daar een steengroeve te maken. Helaas is dat wel het geval zonder dat de verantwoordelijke instanties daar iets tegen doen.

Cabezo Negro van Zeneta vanuit het noorden

14.3 Bezienswaardigheden

14.3.1 Parochiekerk

Parochiekerk van Onze Lieve Vrouw van de Rozenkrans (Nuestra Señora del Rosario). Deze kerk vinden we in het centrum van de stad alsmede een klein tuinplein welke lantaarnpalen de voorgevel van de kerk verlichten. Vanaf de oorsprong tot het begin van de 20e eeuw was het een kerk die aan de Torreagüera-parochie was verbonden. De constructiedatum is niet bekend, maar men houdt het op de laatste jaren van de 19e eeuw.

Parochiekerk in Zeneta
Met dank aan: www.regmurcia.com)

14.4 Gastronomie

Alle dorpen en steden in Murcia hebben een speciale keuken die vooral gebaseerd is op de rijkdom van haar tuinen en de traditionele gerechten die zijn bereid met de producten uit deze tuin. De tomaat, bijvoorbeeld, heeft de gefrituurde recepten tot leven gebracht die in de vastentijd zijn vergezeld van kabeljauw en in de gewone tijd begeleid zijn met konijn, misschien wel het meest geconsumeerde vlees in Murcia, samen met het varken. Ook mogen de pepers en aubergines niet vergeten worden tijdens de gefrituurde processen. Derhalve heeft het dorp vele gerechten en één daarvan zullen we hier uitgebreid weergeven.

14.4.1 Rijst met slakken en konijn

Rijst (*paella*) met slakken en konijn is een van de typische Zeneta-gerechten. Omdat slakken pas na de regen tevoorschijn komen, is het normaal om slechts een of twee keer per maand dit voedsel te eten. Men ziet dan dat de mensen uit Zeneta op zoek zijn naar slakken in de weilanden en in de tuinen om ze aldaar te verzamelen. Slakken in de gastronomie worden zowel geliefd als gehaat Voor velen is het een voortreffelijke delicatesse en voor anderen in Spanje vinden het eenvoudigweg afstotelijk. Slakken zijn niet weg te denken in de Murciaanse keuken en er bestaat geen twijfel dat ze deel uitmaken van de cultuur en de mediterrane keuken, vooral de Spaanse en Franse (de beroemde escargot).

Ingrediënten
500 g schone slakken (2 dozijn ongeveer)
1 konijn
100 g tomaat (2 tomaten)
600 g pomprijst La Fallera
1/2 pakket saffraanstrengen (20 g)
2 laurierblaadjes, tijm, rozemarijn
1 groene paprika
2 teentjes knoflook, 2 grote Ñoras (gedroogde ronde paprika bells)

8 eetlepels extra vierge olijfolie
Zout en gemalen zwarte peper (naar smaak)
water

Bereiding van de slakken

Men legt de slakken in een rieten mand of in een bak met gaten. Men heeft ze daar dan een paar dagen. In de mand of container zet men aan de ene kant een beetje water en aan de andere kant een beetje bloem en een beetje rozemarijn of tijm. Op deze manier kunnen de slakken worden gehydrateerd met water en kunnen ze dikker en gereinigd worden met bloem en aromatische kruiden, waardoor het vlees een speciale smaak krijgt. Velen hebben daar geen tijd voor en gaan als volgt verder:

Allereerst moeten de slakken schoongemaakt worden en dat doen we door ze te wassen met veel water, wat zout en azijn, zodat de aarde en andere veront-reinigheden loskomen en verwijderd worden. (Voor degenen die niet willen schoonmaken, zijn er slakken te koop in blik. Die zijn al gereinigd en voorgekookt en die hebben slechts een kleine kook in de saus nodig). Daarna worden de slakken gekookt in een pan met water. Het water moet de slakken volledig bedekken en tijdens het koken vormt zich dan een schuim dat we verwijderen moeten met een schuimspaan. We voegen 2 laurierblaadjes toe en een handjevol zout. Als het water er te vuil uitziet dan doen we de slakken in een vergiet, voegen zout naar wens toe en gebruiken een andere pan met heet water en koken dat dan gedurende 15 of 20 minuten. Daarna verwijderen we het water en doen de slakken in een vergiet en reserveren we deze voor de rijst (*paela*).

Slakken na het wassen

We verwarmen een pan met water en voegen tijm en rozemarijn toe. Op die manier bereiden we een infusie voor met deze kruiden om de rijst te aromatiseren, (zonder dat we dan deze kruiden aantreffen in ons bord). Ongeveer 15 minuten kooktijd is genoeg daarvoor. De ñoras voegen we in de laatste 5 minuten van het koken toe en we zullen het gebruiken om het rijstwater een beetje te kleuren. Daarna gebruiken we een vergiet voor het water en gebruiken dit water voor het einde van dit recept. De ñoras gebruiken we zonder schil straks om deze toe te voegen aan de rijsttafel.

Bereiding van de rijst met konijn en slakken:

Men pelt de teentjes knoflook en men hakt dat zo goed mogelijk in heel kleine stukjes. We reserveren dat dan. Hak vervolgens de groene paprika ook heel dun, zodat hij smelt tijdens het koken. Het is belangrijk om de textuur ervan niet op te merken, maar wel de smaak die het geeft aan de rijst.

Men snijdt het konijn in kleine, regelmatige stukken (goed gehakt) en brengt het op smaak met zout en peper. Daarna voegt men de zeer fijngehakte knoflookteentjes en een beetje tijm toe (het beste is om het konijn ongeveer 2 uur te laten macereren voordat men het bereidt om de smaken te combineren). Men voegt de olie toe aan de paella koekenpan. Daarna voegt men het konijn toe en bakt tot het vlees goudbruin is (ongeveer 10-15 minuten op gemiddelde temperatuur).

Vervolgens voegt men toe: de paprika, tomaten zonder schil, de ñoras zonder schil en men bakt dat samen met het konijn. Dit proces duurt ongeveer 5 minuten op matig vuur waarbij met het één en ander constant beweegt.

Als het konijn goed bruin is en de groenten goed gepocheerd zijn dan voegt men de gekookte slakken toe en roert alles met een lepel en krijgt men een combinatie van allerlei smaken. Op dit punt ruikt het al zo goed dat men het zonder rijst zou willen eten.
Vervolgens introduceert men de rijst in de koekenpan en roert alles zachtjes zodat het goed doordrenkt is en de smaak absorbeert. Dat alles koken we voor 5 minuten op middelhoog vuur. Voor wat betreft de pomprijst de exacte metingen zijn 2,5 deel water voor elke 1 deel pomprijst. De rijst, eenmaal goed verdeeld over de *paella,* beweegt men zo min mogelijk. Anders geeft het het zetmeel vrij en krijgen we geen losse korrels.

Ondertussen mengen we de saffraan in het geparfumeerde rozemarijn- en tijm water. Zodra de rijst de smaak van de stoofpot geabsorbeerd heeft, voegen we het water in de koekenpan toe (in dit geval 600 g rijst waaraan we toevoegen 1,5 liter water).

Rijst met konijn en slakken

Vervolgens geven we een maximum temperatuur aan de koekenpan totdat het water begint te koken. Daarna verlagen we de temperatuur tot de helft en daarna gaan we rustig aan verder met het koken (dit proces duurt 15 tot 20 minuten, allemaal afhankelijk van het vuur, gewoonlijk 15 minuten voor risotto, en tot 18 minuten voor een droge rijst). Op de helft van de kooktijd proeven we de bouillon en corrigeren het zoutgehalte. Na vijftien minuten moet het water zijn verbruikt en moet de rijst nog een beetje hard zijn om daarna de beroemde *socarrat* te vormen.

Rijst met konijn en slakken
Met dank aan https://ruralmur.com

Een ander typisch gerecht in de keuken van Zeneta is die van rijst met bloemkool, waarin ook sperziebonen in voorkomen. Uiteraard mag in zoiets de knoflook scheuten niet vergeten worden.

Gekookte bloemkool, gekookte tuinbonen met eenvoudige specerijen, gebakken aubergines, gekookte sperziebonen en groene kidneybonen vergezeld van een gepureerd ei zijn voorbeelden van de Murciaanse gastronomie die men ook in Zeneta aantreft.

Knoflook scheuten (ajos tiernos)
Met dank aan: Foto: http://www.puestoma2tazas.com

Wat betreft het dessert kan in deze streek vol met zitroenbomen de beroemde *paparajote* niet ontbreken. Ook komen we dan dessert-ijs tegen dat opgediend wordt in een uitgeholde bevroren zitroen of sinaasappel.

Tegen de tijd dat kerstfeest in aantocht is heeft men ook verschillende lekkernijen, zoals een geweldig assortiment van typische zoetigheden: zandkoekjes, paaskoekjes, *cordiales,* anijsrolletjes, *orejas de fraile*, delicatessen, zoete aardappelkoekjes of sinaasappelkoekjes. Het is ook de moeite waard om met een flesje Mistela in aanraking te komen vanwege zijn heerlijk zoete smaak.

Zoete sinaasappelkoekjes
Foto: http://www.puestoma2tazas.com

14.5 Festiviteiten

De verschillende festiviteiten die dit dorp het hele jaar door viert, benadrukken het carnavalsfeest in de winter vanwege zijn typische vermomming kostuums: *"Los Cherros"*. De *Cherros* zijn buren van het dorp, vermomd met kostuums die gemaakt zijn van zakken, doeken of lompen. Verder zijn de kleren van de buren bedekt met lawaaierige koebellen en hun gezichten met een blauwe kleur. De *Cherros* zijn met een touw aan elkaar geknoopt en lopen strategisch alle straten door met de bedoeling iedereen blauw te verven die ze tegenkomen. Van oorsprong was dit personage gecreëerd om geld in te zamelen voor de broederschappen, omdat de enige manier om ervan af te komen en niet met krijt blauw geverfd te worden, was het betalen van geld. Volgens de inwoners berust dit feest op een heel oude traditie van vele generaties terug.

Tijdens de lente en de Heilige Week kunnen de bewoners de kleine kruisweg (Via Crucis) volgen die begint bij de kerk. Daarna beklimt men de heuvel van het bovenste deel van het dorp en herinnert men de eenvoudige en oude kruiswegstaties totdat ze hun stene Christus bereiken.

Tijdens de festiviteiten van de beschermheilige kunnen de buren genieten van evenementen die geprogrammeerd worden door de verschillende buurtinstellingen. Tentoonstellingen, dagen van samen zijn, spelletjes voor kinderen en religieuze en liturgische evenementen. Bij het laatste valt een pelgrimstocht op die de beschermheilige in processie door de boomgaardpaden voert en die vergezeld wordt door alle inwoners van het dorp.

De typische dorpsdans, La Jota

De buurtinstelling Huertana El Hocete

De inwoners van Zeneta geven de voorkeur aan het behoud van de tradities van de tuin; Ze zijn niet voor niets tuinders! Dus onder het geluid van gitaren, bandurrias, inserts en tamboerijnen verwelkomen zij de Paasfeesten met veel illusie. Ze bereiden Pasen voor door enkele dansen met de rondalla en het koor van de buurtinstelling *Peña Huertana El Hocete* uit Zeneta. Een andere buurtinstelling in Zeneta is *Coro en Rondalla Virgen del Rosario.*

Het feest van de Onbevlekte Ontvangenis, is een groot feest voor de dochters en dienaren van Maria (Hijas y Siervas de María) die verantwoordelijk zijn voor de organisatie ervan. Het dateert uit 8 december 1973. Deze broederschap verzamelt geld voor het feest.

De patroonheilige van Zeneta is Onze Lieve Vrouw de Maagd van de Rozenkrans en haar broederschap Coro en Rondalla Virgen del Rosario zingt gewoonlijk rond 7 oktober de plechtige mis als de dag van de beschermheilige. Een dag als deze wordt om 8.00 uur geopend met vuurwerk. Om 9.00 trekken de koningen van het feest de straten door, vergezeld van het muziekkorps. Om 12.00 uur wordt een plechtige mis gezongen door de broederschap "El Hocete" en opgedragen door zijn pastoor, ter ere van Onze Lieve Vrouw de Maagd van de Rozenkrans. Tenslotte om 20.00 uur zien we een plechtige processie met het beeld van Onze Lieve Vrouw de Maagd van de Rozenkrans. Bij aankomst in de parochie zien we dan het traditionele vuurwerkkasteel en vervolgens het binnendragen van het beeld in de parochiekerk van Zeneta. Dat is dan het moment waarop de lofzang gezongen wordt ter ere van Onze Lieve Vrouw de Maagd van de Rozenkrans en waarna de festiviteiten dan voltooid zijn.

15 HET DORP ALQUERÍAS

Alquerías is één van de 11 armste dorpen in Spanje dat tot de gemeente Murcia behoort. Het heeft een bevolking van zo'n 6.000 inwoners en een oppervlakte van 7,87 km². Het is in het laatste deel van de Vega Media, dicht bij de Gemeenschap Valencia. Het dorp wordt begrensd in het oosten door de gemeente Beniel, in het noorden door het dorp El Raal, in het westen door het dorp Santa Cruz en in het zuiden door de dorpen Los Ramos en Zeneta. Los Ramos behoort ook tot één van de 11 armste dorpen in Spanje.

De dorpen Alquerías y Zeneta, rechts onderaan

15.1 Snelweg verbindingen

De wegroute van Murcia naar Alquerías heeft een afstand van 13 Km en de geschatte duur van de reis is ongeveer 20 minuten. Vanuit Murcia neemt men de weg naar Beniaján toe en vervolgens rijdt men langs de dorpen Torreaguëra en Los Ramos. Eenmaal voorbij Los Ramos verlaat men de weg MU-300 en neemt men de linker afslag en de weg naar Alquerías toe.

15.2 Geschiedenis

De geschiedenis van het dorp heeft het over de "Cinco Alquerías" (vijf huizen). De naam van het dorp is afkomstig van de vijf huizen die gebouwd werden ten westen van het oude Romeinse dorp. Door de islamitische invasie, werd Alquerías een lange tijd bezet en de Arabische invloeden zijn nog steeds voelbaar in de taal, de gewoonten en namen in het gebied.

Het centrum van het dorp Alquerías
Foto (©) Govert Westerveld

Tijdens de Herverovering, met name in de dertiende eeuw, de Kastiliaanse koning, Alfonso X de Wijze, verdeelde de tuinen onder de

veldheren die hem hulp verleend hadden. De meesten daarvan kwamen uit het koninkrijk van Aragon . Deze omstandigheid zou leiden tot enorme discussies omtrent de grenzen tussen Kastilië en Aragon, hetgeen uiteindelijk beslecht werd ver in de vijftiende eeuw. Ten eerste zou Alquerías aan de bisschop gegeven worden en ten tweede zou het dan achtereenvolgens overgedragen worden aan de Kastiliaanse families Zúñiga, Vázquez en Molina.

15.3 Bezienswaardigheden

Sedert de Herverovering werd Alquerías gekenmerkt door een kapel die gewijd was aan Santa Maria, waar de bevolking de Maagd van de olijven kon aanbidden en vereren.

De Kapel Onze Vrouw van de Olijven
Met dank aan: www.regmurcia.com

15.4 Gastronomie

De lijst is te lang om de vele recepten op te sommen die zowel in Alquerías als in andere dorpen, die tot de gemeente Murcia behoren, kunnen worden geproefd. Enkelen daarvan zijn aubergines, paprika's, tomaten, sperziebonen, pompoen of aardappelen, en de typische salade van veel groenten. Velen daarvan maken deel uit van de vele recepten. Deze gevarieerde recepten zijn bijvoorbeeld de pisto's, de Murciaanse salade, de *zarangollo*, de geroosterde pepersalade, de gedroogde paprika bells met kabeljauw, de gekookte artisjokken, de pijnboompitten, de zigeunerpot, de tuinbonen met specerijen (Michirones), enz. Hierna geven we de bereiding van dit Michirones en Pisto weer.

Typische salade van verschillende groenten in Murcia
Foto (©) Govert Westerveld

15.4.1 Michirones

Hier een recept dat heel goed aanvoelt op koude dagen; Murciaanse tuinbonen met specerijen. De Michirones zijn een typisch gerecht uit de Murciaanse gastronomie. Ze worden meestal bereid met gedroogde bonen, ham, *chorizo* en paprika en worden in de winter als tapa in vele bars het hele jaar door geconsumeerd.

De tuinbonen worden in Murcia rauwe vorm gegeten met een stuk kabeljauw, met worst en ook met gebakken uien. De tuinbonen worden aan veel stoofpotten toegevoegd. De meeste mensen pellen de bonen maar ikzelf eet ze met schil en al op.   Het is namelijk in Murcia heel normaal deze rauwe bonen bij de maaltijd te eten. Maar hier zal ik het nu over gedroogde tuinbonen hebben.

De waarheid is dat droge tuinbonen allesbehalve aantrekkelijk zijn om de mensen aan te moedigen ze te kopen en iets rijks met ze te koken, maar wanneer men dit gerecht probeert, zal men zeker van gedachten veranderen. De bonen zijn erg mals en het is een erg smakelijk gerecht voor de winter.

Er zijn mensen die aardappelen toevoegen en dan is het dus een uniek gerecht, heel compleet. En wie chili peper toevoegt krijgt dan een gerecht met een hete smaak.

Zoals men kan zien, heeft de keuken van Murcia heerlijke gerechten die niet bekend zijn maar die het waard zijn om te proberen, zoals Murciaanse tuinbonen met specerijen (michirones), rijst en bonen (arroz y alubias), tarwe stoverij, Ratatouille (Murciaanse pisto), zigeunerpot (olla gitana), oliebol met citroenblad (paparajotes), mojete (Murciaanse salad), ...

Bereiding van Michirones
Met dank aan: http://www.puestoma2tazas.com

Ingrediënten voor 4 - 6 personen:
500 g gedroogde bonen
1 ham
1 stuk spek met vlees
2 chorizos
3 hele gepelde knoflookteentjes
2 laurierblaadjes
1 theelepel zoete paprika
een beetje hete paprika (naar smaak)
zout

Bereiding
Als de bonen droog zijn, week ze dan 24-36 uur, verander het water om de 12 uur. Als ze vers zijn, is dat niet nodig. Doe alle ingrediënten in de pot en bedek alles met water, het water is ongeveer 2 vingers boven de ingrediënten. Kook tussen 50 minuten en een uur als men het

in een traditionele pot doet, 12-15 minuten in een super snelkookpan en ongeveer 30 minuten in de normale snelkookpan. Alles hangt dus af van de snelheid van het koken van de betreffende pot of pan. ventueel gebruikt men meer meer zout of meer paprikapoeder, afhankelijk van de gewenste smaak. Serveer dit gerecht warm

Het is een gerecht dat erg goed bevriest

Aanbevelingen
Dit gerecht wordt meestal gemaakt met gedroogde tuinbonen. Men kan ook rauwe of verse tuinbonen gebruiken, zoals ze dat hier zeggen, bonen die te dik en te hard zijn. Man kan ook de bevroren tuinbonen nemen. In dit geval hoeft men de tuinbonen niet in de week te zetten.

15.4.2 Pisto

De Murciaanse Pisto is een origineel gerecht uit Vega del Segura, waarvan men referenties heeft sinds de aanwezigheid van moslims in Spanje. Zowel in de Arabische, Joodse keuken als in de Spaanse geografie zijn er vergelijkbare gerechten op basis van gebakken groenten met een gebakken tomatenbasis: Manchego ratatouille, alboronía, sashukka.

Misschien is het meer bekend als de Manchego ratatouille, en het grote verschil met deze is dat de Murciaanse ratatouille meestal ook courgette heeft. Natuurlijk gebeurt er met dit recept zoals bij bijna alle traditionele recepten, dat het in elk gebied en in elk huis een beetje anders is. De ratatouille kan men alleen eten, of vergezeld van een goed sneetje brood, of gegarneerd met andere soorten gerechten. Somigen geven de voorkeur het te eten bij gegrilde vis. Het voordeel van deze ratatouille is dat men dan groenten eet die men normaal gesproken niet lekker vindt zoals de aubergines en groene peper.

De bereiding is heel eenvoudig en het is een gerecht dat goed vriest. Men bereidt meestal veel voor en men bevriest dan porties om het als bijgerecht klaar te hebben voor de dagen dat men haast heeft met eten.

Murciaanse Pisto
Foto: http://www.puestoma2tazas.com

Ingrediënten:
1 grote ui
1 groene paprika
1 rode peper
1 aubergine
1 courgette
1 blik tomaten frito om te frituren of 1 kg gepelde rijpe natuurlijke tomaten
Olijfolie, suiker en zout

Bereiding:
Als men de ratatouille maakt met tomaten die klaar staan om te bakken met olijfolie, dan bakt men apart de groenten die gesneden zijn in middelgrote stukjes, of men bakt alles allemaal bij elkaar.

Het is belangrijk om de aubergine in het begin te hakken en deze ongeveer 10 minuten in water te laten staan met een handjevol zout voordat men het gaat uitlekken en bakken. Op die manier voorkomt men de bitterheid van deze groente.

Als men besluit alle groenten samen te bakken, begint men met het bruin bakken van de gehakte ui; voorts voegt men de stukjes groene paprika en rode paprika toe.

Wanneer deze ongeveer 4-5 minuten in de pan liggen, voegt men de stukjes aubergine toe en na 4-5 minuten de courgette.

Liever bakt men elke groente apart, omdat elke groente zijn eigen tijd nodig heeft om lekker te smaken. Het voordeel daarvan is dat men straks minder olie nodig heeft om alles gezamenlijk te bakken.

Vervolgens plaatst men de gebakken groenten in een afdruipzeef terwijl men de tomatensaus maakt. Op die manier verwijdert men de overtollige olie.

De tomaat bakt men met een beetje van de gebruikte olie en men voegt een theelepel suiker toe, om de zuurgraad van de tomaat te verwijderen; en daarna wat zout naar eigen smaak.

Wanneer het ongeveer 15 minuten op een laag vuurtje suddert, voegt men de gefrituurde groenten toe en laat alles nog 5 minuten sudderen om smaak te krijgen. Als het eenmaal is afgekoeld, kan het worden bevroren. Serveren doet men wanneer het gerecht nog warm is. Ook smaakt alles voortreffelijk met een stokbrood erbij.

Op de een of andere manier is het een eenvoudig gerecht, heerlijk en

typisch voor onze mediterrane dieet. Het is een goede manier voor kinderen die meer terughoudend zijn om groenten gecamoufleerd te eten.

Rijst is altijd al een essentieel element geweest in de keuken van Murcia, voorts het varken olleta, rijst met bloemkool, rijst en konijn, rijst met ribben, rijst en bonen. Of het nu met groenten of met vlees is, de rijstschotel is gewoonlijk een fetish recept van welke familie dan ook of van een feestelijke bijeenkomst in Murcia.

De snoepjes en desserts in dit dorp veroorzaken waardevolle recepten zoals de *paparajotes* of oliebollen, alleen of gevuld. Deze recepten zijn even origineel als die recepten die opnieuw gebruik maken van een product uit de tuin, zoals gebakken pompoenkoekjes, zoete aardappelkoekjes, lekkernijen van de zoete aardappel of de druivensiroop.

De vleespastei, paaskoekjes, amandelkoekjes, lekkernijen, ronde wijnkoekjes of sinaasappelkoekjes zijn andere lekkernijen. Kortom, al deze koekjes en lekkernijen geven een eigen naam aan de Murciaanse keuken.

15.5 Festiviteiten

Alquerías heeft twee beschermheiligen. Één daarvan is San Juan Bautista en de andere is la Virgen de la Oliva.

Het beeld van de Virgen de la Oliva is oud, de pleitbezorging is alom bekend in de 16e eeuw. Het houtsnijwerk van de Maagd dateert uit de 15e eeuw, terwijl het kind dat op haar linkerarm rust ouder is, misschien uit de 14e eeuw. In ieder geval is het één van de oudste aanspraken van het volk van de Murciaanse tuin, met documentatie van de vijftiende eeuw die al een reparatie beschrijft in een kerk op het pad van Tabala, misschien de plaats van de huidige hermitage.

De dag 2 februari is een belangrijke dag voor de inwoners van Alquerías, want dan wordt het feest van *La Candelaria* gevierd ter ere

van haar patroon Virgen de la Oliva. De mis wordt dan gezongen door de Tuna-Rondalla van Alquerías in de kapel Virgen de la Oliva in Tabala. Volgens heel oude gewoonte wordt dan de patroonheilige Virgen de la Oliva gedragen door een kar met Murciaanse koeien daarvoor. De pelgrimstocht gaat dan in die dag via verschillende wegen: Vereda de Tabala, Brazal de la Mota Carril de los Cristóbal en de weg naar Beniel toe.

Virgen de la Oliva
Met dank aan laverdad.es

In de kapel had de patroon gedurende een week verbleven, een week gewijd aan haar noveen en kleine vieringen ter ere van haar, hoewel tenslotte de dag van de bedevaart de grote dag is. Dat is dan een dag op het veld voor alle gelovigen en pelgrims die genieten van een paella, georganizeerd door het broederschap van de Virgen de la Oliva, welke dan ook de inwoners van het dorp en omgeving uitnodigt om een hapje mee te eten. Later in de middag wordt dan de patroonheilige weer terug naar de kerk in Alquerrías gebracht en hebben we een viering van de heilige mis in de parochie.

De festiviteiten van het dorp zijn ook ter ere van San Juan Bautista. Deze beginnen een paar weken voor 24 juni, want dit is de dag van San Juan Bautista, de dag waarop de festiviteiten eindigen. Het is heel gebruikelijk om op deze data verschillende activiteiten voor alle leeftijden te doen, zoals een zaalvoetbalkampioenschap, de populaire snack, de dag van het kind, en het lopen op palen. Voorts hebben ze ook de jaarlijkse de stoet van praalwagens getrokken door trekkers, waarin deelnemers en bezoekers de traditionele klederdrachten dragen. Sinds een paar jaar tijdens de festiviteiten worden vreugdevuren gevierd en in het bijzonder het verbranden van de heks, een feest waarbij een lappenpop wordt verbrand in een vreugdevuur op een openbaar plein.

Het verbranden van de heks
Met dank aan Juan Vicente Larrosa

Naast dit feest heeft de wijk nog andere festiviteiten:
De dag van de lichtmis (2 februari).
De feesten van Barrio del Carmen (16 juli).
De feesten van de Barrio del Pilar (12 oktober).

Alquerías tiene por patronos a San Juan Bautista y a la Virgen de la Oliva, y en honor de ambos, los vecinos disfrutan de sus fiestas patronales y de una romería a la Ermita de la patrona, peregrinación que recorre en febrero las huertas que circundan la población

De kerk van de gemeente Alquerías
Foto (©) Govert Westerveld

16 DE CITRUSBOOMGAARD IN ALQUERÍAS

En nu kom ik weer terug op de zaak van deze twee Nederlanders wat betreft het dorp Alquerías. De politie was er vrijwel zeker van dat het de twee lichamen van deze twee Nederlanders betrof, maar dat kon slechts door lijkschouwing vastgesteld worden. Er was iemand in Valencia gearresteerd en de politie wist al dat men verder moest zoeken in een citroenboomgaard in het dorp Alquerías. De politie wist veel meer dan wat men wilde kwijtraken. De groep Delincuencia Especializada y Violenta (UDEV) van het hoofdkantoor te Murcia, in samenwerking met agenten afkomstig van de centrale gerechtelijke politie brigades uit Madrid werkte al met een domineerde moordhypothese en verdwijning van de lichamen.

De citrusboomgaard in het dorp Alquerías
Met dank aan: Nacho García/AGM - La Verdad, 27 mei, 2013

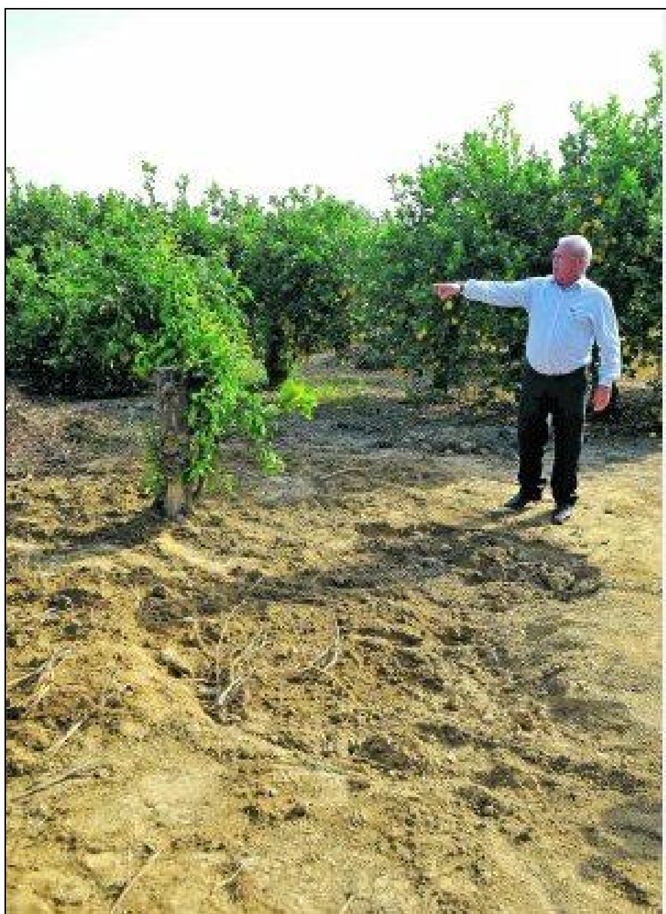
De notatie veroorzaakte grote consternatie bevestigde de woordvoerster van de familie. Het was nu afwachten op de bevestiging door het forenseninstituut "Instituto de Medicina Legal de Murcia". Iemand, al twintig jaar vriend van de familie en inwoner van Denia, was verbijsterd na het horen van dit nieuws en zei dat niemand zoiets verwacht had. Hij herinnerde zich dat ze buren waren in Amsterdam en dat hij later zakenman werd en geen contakt meer met ze had sinds 2004.

De citrusboomgaard in het dorp Alquerías
Nacho García/AGM - La Verdad, 27 mei, 2013

De burgemeester van Alquería bezocht al vroeg in de morgen de citroenboomgaard in Alquerías, waar men uren eerder de levenloze lichamen van de twee Nederlandrs aangetroffen had. De burgemeester

verborg niet zijn afschuw niet en vond het vreselijke dat deze zaak nu juist in zijn gemeente had moeten plaats vinden.

De burgemeester van Alquerías.
Met dank aan: Nacho García/AGM - La Verdad, 27 mei, 2013

Hij merkte op dat de plaats waar de lichamen begraven waren ontoegankelijk was en dat men daar niet met een auto kon komen, want het pad was niet meer dan 30 of 40 cm breed. Derhalve de vermoedelijke daders moesten de levenloze lichamen zelf gedragen hebben. De lichamen waren niet erg diep begraven en hij was van

mening dat er meerdere personen bij betrokken waren, want iemand alleen kon al dat werk niet doen en bovendien waren er heel veel voetsporen te zien.

Het bewuste huis in Alquerías

Verschillende keren heb ik die citrusboomgaard in Alquerías bezocht. De eerste keer wilde ik het op een middag zelf maar even snel uitvinden waar precies deze plaats lag. Ik had al een idee waar dat ongeveer zijn kon, maar zat precies aan de verkeerde kant van de spoorlijn. De weinige mensen met wie ik sprak konden me niet precies vertellen waar het huis lag. Derhalve besloot ik maar om op een vroege morgen terug te keren om verschillende fotos te maken. Het was nodig om met verscheidende mensen te spreken, want niet iedereen was bereid om mede te werken aan dergelijke informatie. Men wist hier dan zogenaamd niets van of men kon niet de juiste plaats geven. Het was duidelijk dat de mensen daar geen tijd voor hadden, maar in feite niemand wilde zich in een deze zaak mengen.

Vooral de oudere mannen willen niets kwijt en de meeste oudere vrouwen waren niet goed op de hoogte.

De achterkant van het bewuste huis in Alquerías
Foto: (©) Govert Westerveld

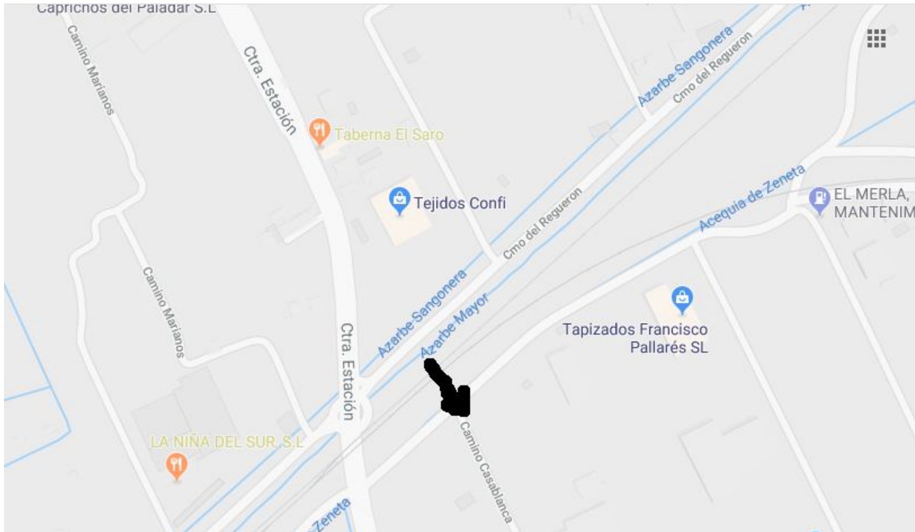
Maar tenslotte had ik beet bij een pompstation. De bediende van het pompstation had al meerdere verslaggevers op bezoek gehad en wist me precies te vertellen waar ik heen moest rijden. Het lag precies aan de andere kant van de spoorlijn waar ik al eerder geweest was. Toen ik op zijn aanwijzingen daar éénmaal aangekomen was kwam ik wel tot de conclusie dat dit een verre afgelegen plek was die alleen insiders zouden kunnen weten. Met andere woorden, men kan niet aan de indruk ontlopen dat alles al van te voren grondig voorbereid was of dat iemand dat terrein op zijn duimpjes kende.

Het viaduct van de weg Alquerías – Los Ramos
Foto (©) Govert Westerveld

Het betreffende huis kan men zien als men over het viaduct rijdt. Dit is namelijk de weg die van Alquerías naar Los Ramos gaat, maar we zitten dan wel aan het eind van het dorp Alquerías. Om daar te komen nemen we vanuit Alquerías de Carretera de la Estación (RM 303) en slaan vrijwel onmiddellijk linksaf om op de weg te komen die heet *Camino Casablanca.* Aan het eind van deze weg zien we het huis liggen en op het huis zien we een bord met de naam van de weg, *Calle Serafin de Alba.*

We zijn dan wel genoodzaakt om de wagen in de Camino Casablanca te laten, want de weg van Calle Serafin de Alba zit vol met slechte stenen en is niet bepaal een weg geschikt voor de autos, wel voor de diverse landbouwwerktuigen.

Bord op het huis met aanduiding van de weg Serafin de Alba
Foto (©) Govert Westerveld

Laat in de avond op zondag 26 mei waren de lichamen gevonden door de politie. Het was in feite geïmproviseerd sepultuurwerk in een afgelegen citroenboomgaard, op een geïsoleerde plek dichtbij het dorp Alquerías. Een kleine groep van huizen wachtte een grote verrassing. José Harriedo kon nauwelijks zijn verbazing verbergen dat de lichamen van het Nederlandse koppel, waarvan hij de verdwijning gedurende dagen had gevolgd, zo dicht bij zijn huis gevonden waren; slechts enkele meters van zijn huis af. «Ik heb helemaal geen lawaai gehoord en was ook niet op de hoogte dat de politie daar verschenen was», verklaarde hij aan de journalistieke media die plotseling van overal was komen opdagen. «Is het echt waar dat de Nederlanders gevonden zijn? Ik kan het niet geloven dat ze hier lagen».

Een slechte landweg naar het huis toe
Foto (©) Govert Westerveld

Als die begraafplek inderdaad slechts enkele meters van dat huis van José Harriedo aflag dan is men daar ten voet heengegaan zonder

lawaai te maken. Daar moeten dan meerdere mensen betrokken zijn geweest.

Een zandachtig landweggetje aan de andere kant van het huis
Foto (©) Govert Westerveld

En dat op een plek waar alleen maar enkele bedrijven en sommige huizen te vinden zijn, velen daarvan alleen maar bewoond in het weekend. Het is daar één en al natuur met citrusboomgaarden die hun water uit de irrigatiesloot langs de weg halen. Op deze plaats bevindt zich een huis met twee verdiepingen bij een land dat een zekere oppervlakte van citroenbomen heeft tegenover de veranda. De boomgaard is blijkbaar eigendom van een bekende zakenman in dat dorp. Het is een plek waar volgens de bronnen eéén van de drie gearresteerden wegens hun vermeende betrokkenheid bij de misdaad bekende dat de lichamen van de twee vermiste Nederlanders daar te vinden waren.

De citrusboomgaard bij het huis
Foto (©) Govert Westerveld

De nationale politie hoefde alleen maar een beetje de grond te verwijderen van een gemarkeerde plek tussen de citroenen en nauwelijks op enige meters afstand van een klein pad om de lichamen te kunnen ontdekken. De politie vond de stoffelijke overschotten in een gat van niet meer dan een halve meter of een meter diep. «Ik heb niets gehoord of iets vreemd gezien», merkte Jose Manuel op, een buurman van één van de huizen op die plaats. «Ik hoorde het vanmorgen en ik daar heel verrast over». Net als alle andere inwoners van deze plaats, die verzekerden het nieuws gehoord te hebben dankzij de media. De meeste inwoners lagen al te bed toen daar de nationale politie s'avonds aankwam om het speurwerk aldaar te verrichten.

**Agenten van de gerechtelijke- en wetenschappelijke politiedienst.
Met dank aan ISRAEL SÁNCHEZ/AGM – La Verdad.**

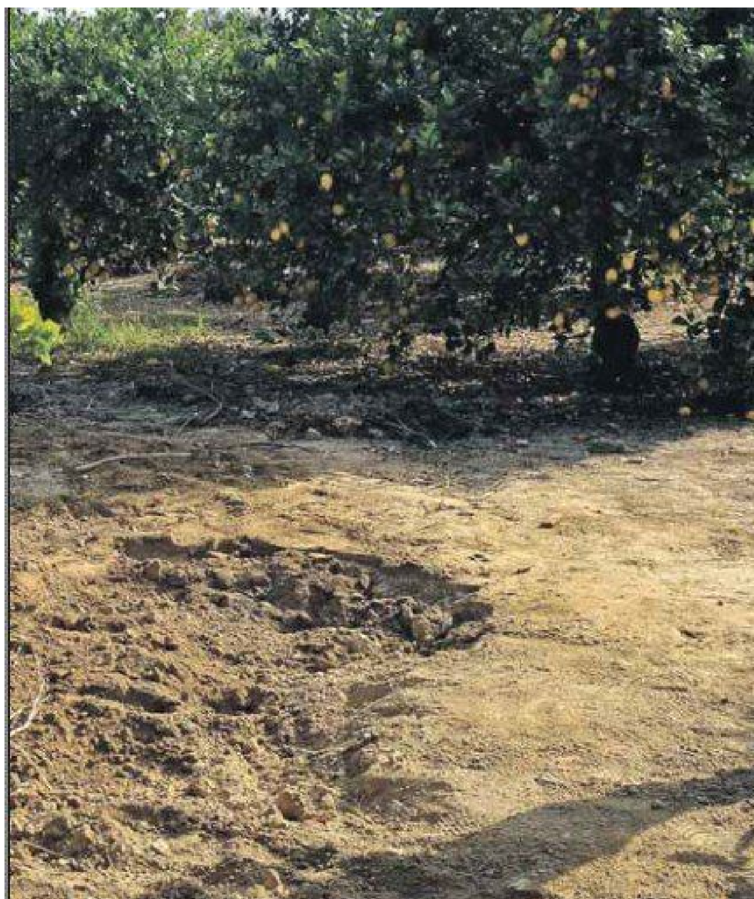
«Ik heb iets daarover gehoord vanochtend op school maar ik had daar geen flauw begrip van», erkende Daisy Miriam, een vrouwelijke inwoner gedurende vele tientallen jaren in Alquerías. «Dit is een rustige omgeving en we lopen vaak lopen door dit gebied, maar precies in deze dagen zijn we daar niet geweest».

Agenten van de gerechtelijke- en wetenschappelijke politiedienst.
Met dank aan La Verdad.

De eigenaar van het huis naast de plek, waarin de lichamen van het Nederlandse koppel gevonden waren, was een buurman die goed bekend is in het gebied. Hij was een gedwongen toeschouwer bij het opgraven van de stoffelijke resten. Hij werd al ondervraagd door de politie en werd daarna zonder aanklacht vrijgelaten. Een andere gedwongen toeschouwer was een advocaat, wiens identiteit niet bekend werd gemaakt. De recherche wilde hem ook verhoren, want een tijdje terug had hij de belangen van één van de Nederlandrs behartigd in een rechtszaak. Tegelijkertijd, en dat was wel een grote toevalligheid, verdedigde hij één van de vermoedelijke daders van de moordzaak. Bovendien kon de politie constateren dat dagen vóór de reis naar Murcia, één van de Nederlanders hem een email gestuurd had, waarin ze hem informeerde over de aankomende reis naar Murcia toe en hem voor een onderhoud verzocht. Ook de advokaat werd daarna zonder aanklacht vrijgelaten.

De politie in dat opzicht was niet bepaald dom, want vele telefoon-gesprekken kunnen in Spanje gedurende een bepaalde tijd afgeluisterd worden met toestemming van de rechtbank. ¿Zou deze eigenaar en advokaat hun telefoons of mobielen weer gaan gebruiken?

De citroenboomgaard in Alquerías.
Met dank aan NACHO GARCÍA/AGM – La Verdad.

De bewoners lieten weten dat de eigenaar regelmatig in het weekend naar deze plek komt, samen met zijn vrouw en kinderen. «Hij komt hier vaak en werkt dan in zijn citroenboomgaard», verklaarde Mari Carmen Belmonte, die verzekerde dat de familie zich in het huis bevond, ook dit weekend. «Zaterdag zag ik zijn vrouw de was ophangen op het balkon. Het zijn gewone mensen». José Manuel gaf toe dat door dit voorval men een verkeerde indruk zou kunnen krijgen van de buurtbewoners. «Hier weet niemand van iets af». Maar José Manuel zou zich daarin flink vergissen zoals weken daarna zou blijken.

De bewoners van deze zone toonden zich allen zeer verrast, want hier wordt juist vaak gepatrouilleerd vanwege de diefstallen. Hier wordt veel gestolen zei Julián Harriero en daarom patrouilleert de Guardia Civil vaak in deze zone.

Maanden lang stond de deelstaat Murcia in een kwaad daglicht door dit misdrijf dat te toen had met mensen die niet uit Murcia kwamen, doch uit Valencië en het buitenland. Ik had me daar niet in vergist, maar toch zit er een vreemde kant aan deze zaak doordat één van de getuige vanwege grote belastingschuld met de noorderzon vertrokken is en men al jarenlang niets meer van hem gehoord heeft.

Over deze hele zaak heb ik al een boek geschreven, maar dat wil ik nog niet uitgeven want ik acht daar de tijd nog veel te kort voor. Misschien wel na een jaar of vijf. Tot slot een mooi gedicht als eer aan deze twee Nederlanders.

Een oleandertwijg en een gedicht op de aarde.
Met dank aan J. F. MORENO/EFE – La Verdad

Wanneer je leven mooi was
je omkijkt naar een rijk bestaan
wanneer je tijd gekomen is
om van hier weg te gaan
wanneer je laatste glimlach
ons nog steeds verwarmt
weet dan dat juist jij
in liefde wordt omarmd

Tatoeëring met beginletters op
de rechterarm van de vriendin Suus Luttikhuis
Met dank aan de krant La Verdad

17 BIJLAGE

Hierna geven we de teksten weer die over de Morisco Ricote handelen en komen uit het boek:

De vernuftige jonkheer Don Quijote van de Mancha door Miguel Servantes de Saavedra. Uit het Spaansch vertaald door Mr. C. Schuller tot Peursum. Leiden, D. Noothoven van Goor, 1877.

17.1 Gedeelte van hoofdstuk 54

Hetwelk handelt over zaken betreffende deze geschiedenis en geen andere.

Bladzijde 626
Het gebeurde nu, dat, als hij zich nog niet ver verwijderd had van het eiland van zijn gouverneursambt (maar bij heeft nooit gezet onderzocht, of het een eiland, stad, vlek of dorp was, wat hij bestuurde), hij op den weg,dien hij bereisde, zes pelgrims zag aankomen met hunne staven, van die vreemdelingen, welke al zingende om eene aalmoes vragen; en als zij bij hem kwamen, plaatsten zij zich op eene rij en begonnen allen, gezamenlijk hunne stemmen verheffende, in hunne taal te zingen wat Sancho niet kon verstáan, behalve een woord, dat duidelijk *aalmoes* werd uitgesproken, waaruit hij begreep, dat het eene aalmoes was, die zij, in hun gezang vroegen: en daar hij, naar Cide Hamete zegt, boven matig liefdadig was, kreeg hij uit zijn knapzak het halve brood en de halve kaas, waarvan hij voorzien was, en gaf het hun, hun door teekens beduidende, dat hij niets anders had om hun te geven. Zij nemen het met veel genoegen aan en spraken: *geld, geld!“*

“Ik versta u niet,” antwoordde Sancho, “wat vraagt gij mij. Goede lieden?”
Toen kreeg een hunner eene beurs uit zijne borst en toonde haar aan Sancho, waardoor deze begreep, dat zij hem om geld vroegen, en zijn duim in zijne keel stekende en zijne hand bovenwaarts uitstrekkende, gaf hij hun te kennen, dat hij geen spoor van geld bij zich had, en het grauwtje de sporen gevende, reed hij door hen heen. Maar bij het voorbijrijden was er een van hen, die, hem met veel opmerkzaamheid aan gezien hebbende, hem aanvatte, zijne armen om zijn midden slaande, en met luider stemme in zeer goed Castiliaansch uitriep: “God helpe

Bladzijde 627

mij, wat zie ik? is het mogelijk, dat ik in mijne armen sluite mijn lieven vriend. mijn goeden buurman Sancho Panza? Dat doe ik zonder twijfel, want ik slaap niet en ik ben thans niet dronken.”
Sancho verwonderde zich van zich bij zijn naam te hooren noemen en zich te zien omhelzen door den vreemden pelgrim, en nadat hij hem had aangekeken, zonder een woord te spreken en met veel opmerkzaamheid, kon hij hem toch niet herkennen; maar zijne verwondering ziende, sprak de pelgrim tot hem: »hoe! is het mogelijk, broeder Sancho Panza, gat gij uwen buurman Ricote, den Moorisk, niet kent, winkelier in uw dorp?”
Toen keek Sancho hem met meer opmerkzaamheid aan en begon zich zijn gezicht te herinneren, en eindelijk herkende hij hem in alle opzichten, en zonder van zijn ezel af te stijgen sloeg hij z'jne armen om zijn hals en sprak tot hem: »wie duivel zou u kennen, Ricote, in dat maskeradepak, dat gij aanhebt? Zeg mij, wie heeft u een Franschman gemaakt en hoe hebt gij het durven wagen in Spanje terug te keeren, waar, zoo men u krijgt en herkent, het zeer slecht met u zal afloopen?”
»Als gij mij niet herkent, Sancho” antwoordde de pelgrim, »ben ik zeker, dat er niemand wezen zal, die mij in deze kleederdracht kent. Maar laat ons van den weg zijwaarts afgaan naar dat populierbosch, dat zich daar vertoont, alwaar mijne medgezellen willen spijzen en uitrusten, en daar zult gij met hen eten, want het zijn zeer vreedzame lieden; ik zal dan gelegenheid hebben u te verhalen wat mij overkomen is, sinds ik uit ons dorp vertrok om aan den banbrief van

Zijne Majesteit te gehoorzamen, die met zoo veel strengheid de ongelukkigen mijner natie bedreigde, gelijk gij hoordet."
Sancho deed zulks, en als Ricote tot de overige pelgrims gesproken had, gingen zij zijwaarts naar het populierbosch, dat zich vertoonde, wel verwijderd van den koninklijken weg. Zij wierpen de pelgrimstaven weg, deden de *pélerines* of pelgrimsmanteltjes af en bleven in hunne wambuizen: allen waren jong en zeer fatsoenlijk van uiterlijk,behalve Ricote, die reeds een man van gevorderden leeftijd was. Allen hadden knapzakken bij zich en allen waren, naar het scheen, wel voorzien, ten minste van prikkelende zaken en die den dorst van twee mijlen ver roepen. Zij legerden zich op den grond, en het gras tot tafellaken makende, plaatsten zij er op brood, zout, messen, noten, stukken kaas, afgekloven hambeenen, die, als zij zich niet lieten kauwen, niet verhinderden te worden uitgezogen. Zij zetten ook eene zwarte spijs op, die men zegt, dat kaviaar heet en gemaakt wordt van kuit van visch, een grooten opwekker van den wijntrek: er ontbraken geene olijven, schoon droog en zonder eenige toebereiding, maar smakelijk en onderhoudend; maar wat het meest schitterde op het slagveld dezes gastmaals waren zes wijnzakken, daar ieder den zijnen uit zijn knapzak haalde; tot de goede Ricote toe, die zich van een Moorisk vervormd had tot een Duitscher of een Germaan, kreeg den zijne, die in grootte kon wedijveren met de vijf anderen. Men begon met zeer veel smaak te eten en zeer op zijn gemak. met aandacht elke bete proevende, die zij namen met de punt van het mes en zeer weinig van elke zaak; en daarop

Bladzijde 628
hieven allen te gelijk op een oogenblik hunne armen en hunne wijnzakken in de hoogte, plaatsten de wijnzakken voor hunne monden, vestigden de oogen ten hemel, niet anders dan alsof zij daarop mikten, en op deze wijze. hunne hoofden herwaarts en derwaarts bewegende, teekenen. Die het genot bevestigden, dat zij smaakten. verbleven zij eene goede poos, in hunne magen de ingewanden overgietende van de lederzakken. Dat alles zag Sancho aan en niets hinderde hem; integendeel,om het spreekwoord na te leven, dat hij zeer goed kende' als gij te Rome zijt, ,doe zoo als gij ziet doen! vroeg hij Ricote om zijn wijnzak en nam zijn mikpunt gelijk de overigen en met niet minder

genot dan zij. Viermalen gaven de wijnzakken gelegenheid om opgeheven te worden, maar de vijfde was het niet mogelijk, want zij waren nu droger en dorder dan eene bies, iets dat de vroolijkheid, welke zij tot dusverre beloond hadden, in droefheid veranderde. Van tijd tot tijd lag er een zijne rechter hand in die van Sancho en zeide: »Spaansch en Duisch, allein goet compagnon!” en Sancho antwoordde: »goet compagnon, zweer Gott !” en barstte uit in een gelach, dat een uur duurde, zonder op dat oogenblik aan iets te denken van hetgeen hem in zijn gouvernenrschap overkomen was, want als men buiten maat en tijd eet en drinkt, plegen de zorgen weinig gezag uit te oefenen. Eindelijk was het eindigen van den wijn voor hen de aanvang van een slaap, dien hij allen schonk, blijvende zij slapen op de tafel zelve en het tatellaken; alleen Ricote en Sanchobleven wakker, omdat zij meer gegeten en minder gedronken hadden, en als Ricote Sancho op zijde genomen had. gingen zij zitten aan den voet van een beukenboom, de pelgrims verzonken latende in een zoeten slaap, en Ricote, zonder eenigszins te vervallen in zijne Mouriskentaal, hield in de zuivere Castiliaansche de volgende redenen tot hem:
“Gij weet wel, o Sancho Panza, mijn vriend en buurman, hoe de openbare banbrief, dien Zijne Majesteit gebood af te kondigen tegen die van mijne natie, schrik en vrees bracht in op allen: ten minste in mij bracht hij die dermate, dat het mij voorkomt, dat ik, vóór den tijd, die ons werd toegestaan om ons uit Spanje te verwijderen, reeds de strengheid der straf uitgevoerd voelde op mijn persoon en die mijnerkinderen. Ik besloot dan, mijns bedunkens als een voorzichtig man (wel als iemand, die weet, dat men hem tegen dien en dien tijd het huis zal afnemen, waarin hij woont, en die zich voorziet van een ander, om in te verhuizien), ik besloot, zeg ik, alleen zonder mijn huisgezin uit mijn dorp weg te gaan en eene plaats op te gaan zoeken, waar ik mijn gezin met gemak heen kon brengen en zonder de haast, waarmede de overigen weggingen; want ik zag wel en alle onze oudsten zagen het ook, dat die afkondigingen niet alleen bedreigingen waren, gelijk eenigen zeiden, maar wezenlijke wetten, die ten uitvoer zouden gelegd worden op haar bepaalden tijd; en mij dwong om deze waarheid te gelooven, dat ik de slechte en buitensporige voornemens kende, welke de onzen koesterden en wel zoodanig. dat het mij voorkomt eene goddelijke ingeving geweest te zijn, welke Zijne

Majesteit bewoog. om zulk een kloekmoedig besluit te bewerkstelligen: niet dat wij allen te beschuldigen waren, want er waren eenige standvastige en ware Christenen onder, maar zij waren zoo weinigen. dat zij niet konden vergeleken worden met die het niet waren; en het was niet goed, de slang in den boezem te voeden, door de vijanden binnenshuis te houden. Kortom, naar recht en reden werden wij gekastijd met de straf der verbanning, liefelijk en aangenaam naar het sommigen voorkwam, maar voor ons de vreeselijkste, die men ons

Bladzijde 629

kon opleggen. Waar wij ook zijn, schreien wij om Spanje, want wij werden er dan toch in geboren en het is ons eigen vaderland; nergens vinden wij de ontvangst, die ons ongeluk verlangt, en in Barbarije en in al de doelen van Afrika. waar wij hoopten te worden ontvangen, opgenomen en onthaald, daar is het, waar men ons het meest beleedigt en mishandelt. Wij hebben het goede niet gekend voordat wij het verloren hebben, en het verlangen is zoo groot, dat wij bijna allen hebben om naar Spanje terug te keeren, dat de meesten van hen, en zij zijn velen, die de taal verstaan zoo als ik, er weder heengaan en ginds hunne vrouwen en hunne kinderen onbeschermd achterlaten: zoo groot is de liefde, die zij het toedragen, en thans ken en ondervind ik wat men pleegt te zeggen, dat de liefde tot het vaderland zoet is. Ik vertrok. gelijk ik zeg, uit ons dorp, kwam in Frankrijk, en ofschoon men ons daar goed ontving, wilde ik alles zien. Ik toog over naar Italië, kwam in Duitschland en daar dunkte het mij. dat men in grootere vrijheid kon leven, dewijl zijne inwoners niet letten op veel kieskeurigheden: iedereen leeft zoo als hij wil, want in zijn grootste gedeelte leeft men in vrijheid van geweten. Ik nam een huis in een dorp dicht bij Augst, vereenigde mij met deze pelgrims, die de gewoonte hebben van telken jare in grooten getale naar Spanje te komen. ten einde zijne heilige plaat een te bezoeken, die zij houden voor hun Indië en voor eene zeer zekere winst en erkend voordeel. Zij doorreizen het schier geheel, en er is geen dorp, dat zij niet verlaten gespijsd en gedrenkt, zoo als men pleegt te zeggen, en met eene reaal, voor het minst, aan geld, en aan het einde hunner reize vertrekken zij met meer dan honderd schilden over, die zij, in goud gewisseld, of in de holte hunner pelgrimstaven.

Of tusschen de lappen hunner *pélerines*, of met welk eene vinding zij kunnen, uit het koninkrijk brengen en naar hun land uitvoeren, in spijt van de wachten der posten en havens, waar zij opgeschreven worden. Nu is mijn voornemen, Sancho, om den schat weg te halen, dien ik begraven achterliet, hetgeen ik zonder gevaar zal kunnen doen, daar ik buiten het dorp ben, en dan te schrijven of over te varen uit Valencia naar mijne dochter en mijne vrouw, die ik weet. dat te Algiers zijn, en overleggen. hoe haar naar eenige haven van Frankrijk te krijgen en van daar haar naar Duitscliland te brengen, waar wij zullen afwachten wat God met ons zal willen doen; want in één woord, Sancho, ik weet zeker, dat Ricota, mijne dochter, en Francisca Ricota, mijne vrouw, katholieke Christinnen zijn, en ofschoon ik het niet zoo zeer ben, zoo heb ik toch meer van een Christen dan van een Moor en ik bid God steeds, mij de oogen dos verstands te openen en mij te kennen te geven, hoe ik Hem moet dienen. Wat mij echter verwondert is, dat ik niet weet, waarom mijne vrouw met mijne dochter liever naar Barbarijeis gegaan dan naar Frankrijk, waar zij kon leven als eene Christin.” Waarop Sancho antwoordde: "zie, Ricote, dat zal zij niet in hare hand gehad hebben, want Joan Tiopieyo, de broeder van uw vrouw, nam haar mede, en daar hij een fijne Moor moet wezen, ging hij naar het best geschikte land; en ik kan u nog iets zeggen, dat ik geloof, dat gij te vergeefs opzoeken gaat wat gij weggeborgen achterliet, want wij vornamen, dat men uwen zwager en uwe vrouw vele paarlen en veel goud geld had afgenomen, dat zij bij zich hadden om het aan te geven.” »Dat kan wel wezen,” hervatte Ricote, »maar ik weet, Sancho, dat zij niet raakten aan mijn verborgen schat, want ik ontdekte hun niet, waar hij was, uit vreeze voor eenig onheil; en dus, Sancho, als gij met

Bladzijde 630

mij mede wilt gaan en mij helpen om hem weg te halen en te verbergen, zal ik u tweehonderd schilden geven, waarmede gij uwe nooddruft kunt verbeteren: gij weet toch wel, dat ik weet, dat die groot is.” »Ik zou het wel doen,” antwoordde Sancho, »maar ik ben volstrekt niet hebzuchtig: als ik het geweest was..... ik liet dezen morgen een ambt uit mijne handen, waarmede ik de wanden van mijn huis had kunnen maken van goud en eten binnen zes maanden van zilveren

schotels; en dus zoo wel hierom als omdat het mij toeschijnt, dat ik verraad zou plegen jegens mijn koning met zijne vijanden te begunstigen,ging ik niet met u mede, al ware het, dat gij, gelijk gij mij tweehonderd schilden belooft, ‘er mij hier in klinkende munt vierhonderd gaaft.”

R»En wat voor een ambt is het, dat gij verlaten hebt, Sancho ?” vroeg Ricote.

»Ik heb opgehouden gouverneur te wezen van een eiland,” antwoordde Sancho, »en zoo, dat ik u mijn woord geef, dat men er geen tweede zoo als dat vindt in drie rukken.”

»En waar ligt dat eiland?” vroeg Ricote.

»Waar?” antwoordde Sancho: »twee mijlen van hier, en het heet het eiland Goedkoopenburg.”

»Zwijg, Sancho,” sprak Ricote: »de eilanden liggen ginds middenin de zee, en er zijn geene eilanden op het vaste land.”

»Hoe? niet?” hervatte Sancho: »ik zeg u, Ricote, dat ik er dezen morgen uit vertrok en gisteren was ik er regeerende naar mijn welgevallen als een boogschutter, maar met dat al heb ik het verlaten, omdat het mij een gevaarlijk ambt voorkomt, dat der gouverneurs.“

»En wat hebt gij gewonnen in het gouverneurschap?” vroeg Ricote.

»Ik heb gewonnen,” antwoordde Sancho, nadat ik heb leeren kennen, dat ik niet goed ben om iets anders te regeeren dan eene kudde vee, en dat de schatten, die men wint in die gouverneurschappen, zijn ten kosten van het verlies van zijne rust en zijn slaap, en zelfs zijn voedsel, want op de eilanden moeten de gouverneurs weinig eten, hij zonder als zij geneesheeren hebben, die op hunne gezondheid passen.” »Ik begrijp u niet, Sancho,” sprak Ricote: »maar mij dunkt, dat al wat gij zegt, gekheid is: want wie zou u eilanden geven om te regeeren? ontbraken er mannen in de wereld, bekwamer voor gouverneurs dan gij zijt? Zwijg, Sancho, en keer tot u zelven en zie, of gij met mij mede wilt gaan, zoo als ik u gezegd heb, ten einde mij te helpen om den schat te halen, dien ik verborgen liet, want in waarheid, het is zooveel, dat het een schat kan heeten, en ik zal u geven om van te leven, gelijk ik u gezegd heb.”

»lk heb u reeds gezegd, Ricote,” hernam Sancho, »dat ik niet wil: wees tevreden, dat gij door mij niet zult ontdekt worden, vervolg voorspoedig uwen weg en laat mij den mijne voortzetten, want ik

weet, dat alle gewonnen goed te loor gaat, en het slecht gewonnen zoowel zelf als zijn meester.”

»lk wil niet aanhouden, Sancho,” sprak Ricote; »maar zeg mij, bevondt gij u in ons dorp, toen mijne vrouw er uit vertrok niet mijne dochter en mijn zwager?”

»Ja wel,” antwoordde Sancho, »en ik weet u te zeggen, dat uw dochter bij haar vertrek zoo schoon was, dat allen, die zich in het dorp bevonden, uitkwamen om haar te zien, en allen zeiden, dat zij het schoonste schepsel der wereld was. Zij liep schreien en omhelsde al hare vriendinnen en bekenden en allen, die haar kwamen zien, en allen

Bladzijde 631

verzocht zij, haar aan te bevelen aan God en aan onze lieve Vrouw, Zijne moeder: en dat met zooveel gevoel, dat zij mij aan het schreien maakte, die niet zeer schreíerig pleeg te wezen: en ik verzeker u, dat velen den wensch koesterden van haar te verbergen en uit te trekken om haar onderweg te schaken, maar de vrees van het gebod des konings tegen te staan hield hen terug. Voornamelijk betoonde zich het hartstochtelijkste Don Pieter Gregorio. die jonge rijke erfheer, dien gij kent, en dien men zegt, dat haar zeer beminde, en sints zij vertrokken is, heeft hij zich nooit meer in ons dorp vertoond, en allen denken wij, dat hij haar achterna reisde om haar weg te voeren; maar tot nog toe heeft men er niets van vernomen.“

»Altijd wantrouwde ik,” zeide Rícote, “dat die heer mijne dochter beminde; maar vertrouwende op de deugd mijner Ricota, baarde mij het bewustzijn, dat hij haar liefhad, nimmer zorg, want gij zult wel hebben hooren zeggen, Sancho, dat de Mooriskenvrouwen zelden of nooit zich in liefdehandelingen mengen met de oud’Christenen, en mijne dochter, die, naar ik geloof, oppaste om meer Christin dan verliefd te zijn, zal zich wel niet bekommerd hebben om de oplettendheden van dien erfheer.” »God geve het!” hervatte Sancho, »want het zou hun beiden slecht passen; en laat mij nu van hier vertrekken, vriend Ricote, want ik wilde dezen avond nog aankomen waar mijnheer Don Quichote is.”

»God geleide u, broeder Sancho! Reeds bewegen zich mijne medgezellen en het is ook tijd, dat wij onzen weg vervolgen.” En

daarop omhelsden zij malkander en Sancho besteeg zijn grauwtje, en Ricote, leunende op zijn pelgrimstaf, verwijderde zich van zijn kant.

17.2 Gedeelte van hoofdstuk 55

Van zaken, aan Sancho onderweg overomen, en andere, zoo mooi, als men maar zien kan.

Bladzijde 631
Dat Sancho zich met Ricote had opgehouden onthield hem de gelegenheid, om op dien dag het kasteel des hertogs te bereiken, schoon hij op eene halve mijl afstands er van aankwam, waar hem de nacht overviel, eenigszins schemerachtig en donker, maar daar het zomer was, bekommerde hij er zich niet veel om; en zoo verwijderde hij zich van den weg met voornemen om den morgen af te wachten.

17.3 Gedeelte van hoofdstuk 63

Van de ramp, die Sancho Panza overkwam bij het bezoek der galeien, met het nieuwe avontuur der schoone Mooriske

Bladzijde 678
Aanstonds naderden de drie andere galeien tot de hoofdgalei, om te weten, wat haar bevolen werd. De generaal gebood, dat twee in zee zouden steken, en hij zou met de vierde langs het land stevenen, opdat alzoo het schip hun niet ontsnapte. De galeislaven vatteden de riemen en dreven de galeien met zooveel woede voort, dat zij schenen te vliegen. Zij, die in zee gingen, ontwaarden op omtrent twee mijlen afstand

Bladzijde 679
een schip, dat zij op het gezicht af op omstreeks veertien of vijftien banken schatteden, en zoo was de waarheid: en dit schip, als het de galeien ontwaarde, ging op de vlucht met het voornemen en de hoop van te ontsnappen door zijne lichtheid: dit liep echter slecht voor hem af, want de hoofdgalei was een van de lichtste vaartuigen, die de zee bevoeren, en zij won zoo op hem, dat die van den brigantijn duidelijk merkten, dat zij niet konden ontsnappen, en dus wilde de Moorsche scheepsvoogd, dat zij de riemen lieten liggen en zich overgeven, ten einde den oversten gezagvoerder over onze galeien niet te tergen tot toorn; maar het lot, dat het eene andere richting gaf, beschikte, dat, als de hoofdgalei reeds zoo nabij was gekomen, dat die van het schip de stemmen konden hooren, die van haar tot hen riepen, dat zij zich zouden overgeven, twee dronken Turken, die zich op den brigantijn bevonden met nog wel een twaalftal anderen, twee zinkroers afschoten, waardoor zij twee soldaten doodden, die op ons verdek stonden. Als de generaal dit zag, zwoer hij, niemand in het leven te zullen laten van al degenen, die hij in het schip kreeg, doch terwijl hij het in alle woede ging aantasten, ontsnapte het hem onder de riemen weg. De galei liep een goed eind voort; die van het schip zagen, dat zij verloren waren; zij zetten alle zeilen bij, terwijl de galei wendde, en gingen van nieuws met zeilen en roeien op de vlucht; maar hun deed

hun ijver niet zoo veel voordeel als hunne vermetelheid hen benadeelde, want de hoofdgalei bereikte hen op weinig meer dan eene halve mijl, legde de riemen over hen heen en ving hen allen levend. Inmiddels kwamen de twee andere galeien, en alle vier keerden met den prijs naar de reede terug, waar eene tallooze menigte hen stond te wachten, verlangende om te zien wat zij aanbrachten. De generaal wierp het anker nabij het land en ontwaarde, dat de onderkoning der stad op het strand stond. llij gebood de sloep uit te zetten om hem te halen en gebood de roede van het Latijnzeil te strijken, ten einde op staanden voet den Moorschen scheepsvoogd op te hangen met de overige Turken, die hij in het schip gevangen had, en die wel zes-en-dertig man bedroegen, allen knappe kerels en meestal Turksche zinkroerschutters. De generaal vroeg wie de kapitein was van den brigantijn en hem werd door een der gevangenen in de Castiliaansche taal geantwoord (later bleek hij een Spaansche renegaat te zijn): “die jonkman, mijnheer, dien gij daar ziet, is onze kapitein:”—en bij wees hem een der schoonste en welgemaaktste jongelingen, die de menschelijke verbeelding zou kunnen schilderen. Zijn leeftijd bereikte, naar het scheen, geen twintig jaren. De generaal vroeg hem: “zeg mij, onberaden hond! wie bewoog u om mijne soldaten te dooden, daar gij zaagt, dat het onmogelijk was te ontsnappen? Heeft men zoo weinig ontzag voor hoofdgaleien? Weet gij niet, dat vermetelheid geene dapperheid is? Twijfelachtige hoop moet de menschen onverschrokken maken, maar niet vermetel.” De Moorsche kapitein wilde antwoorden, maar de generaal kon voor het oogenblik niet naar het antwoord hooren, daar hij heenliep om den onderkoning te ontvangen, die juist op de galei stapte, en met hem betraden haar eenige zijner dienaren en eenige personen uit de stad. “De jacht is goed geweest, mijnheer de generaal,” sprak de onderkoning.

“Zoo goed,” antwoorddé de generaal, “als uwe excellentie haar [hem] straks aan de roede van dat zeil zult zien hangen.”

“Hoe zoo ?” hernam de onderkoning.

»Omdat men mij,” antwoordde de generaal, »tegen alle wet en tegen

Bladzijde 680

alle reden en krijgsgebruik aan, twee soldaten gedood heeft van de besten, die zich op deze galeien bevonden, en ik heb gezworen allen op te zullen hangen, die ik gevangen heb, vooral dezen jonkman, die de kapitein is van den brigantijn:" —en hij wees hem, die reeds met gebonden handen en het touw om den hals den dood stond afte wachten. De onderkoning zag naar hem en hem zoo schoon, en zoo welgemaakt, en zoo nederig ziende, terwijl hem op dat oogenblik zijne schoonheid ten aanbevelingsbrief verstrekte, kreeg hij lust om zijn dood te verschoonen, en zoo vroeg hij hem, »zeg mij, kapitein, zijt gij een Turk van natie, of een Moor, of een renegaat?" Waarop de jonkman, mede in de Castiliaansche taal, antwoordde:

»ik ben noch een Turk van natie, noch een Moor, noch een renegaat."

»Wat zijt gij dan?" hernam de onderkoning.

»Eene Christenvrouw," antwoordde de jongeling.

»Eene Christenvrouw, en in zulk eene kleeding? en in zulke omstandigheden? dit is eene meer verwondering' dan geloofwaardige zaak."

»Schort. mijne heeren," sprak de jongeling, »de uitvoering van mijn doodvonnis op: er zal niet veel verloren worden met het zoo lang uit stellen uwer wraakneming, dat ik u mijn leven vertel." Welk hart ware zoo hardvochtig, dat het door deze redenen niet week wierd, of ten minste in zoo verre, dat men die redenen hoorde, welke de bedroefde en nedergeslagen jongeling zeggen wilde? De generaal zeide hem, dat hij zeggen mocht wat hij wilde, maar dat hij niet moest hopen vergiffenis te erlangen voor zijne erkende schuld. Met dit verlof begon de jongeling in dezer voege te spreken: »uit die meer en gelukkige dan voorzichtige natie, waarover dezer dagen een zee van rampen is uitgestort, werd ik geboren, een kind van Moorisken ouders. In den loop hares onheils werd ik door twee ooms van mij naar Barbarije gevoerd, zonder dat het mij baatte, dat ik zeide, eene Christin te zijn, gelijk ik het inderdaad ben en niet van de voorgewende of schijnbare, maar van de waarachtige en katholieke. Het hielp mij niets bij hen, die belast waren met onze ellendige uitbanning, dat ik deze waarheid uitsprak, en evenmin wilden mijne ooms haar gelooven, maar hielden haar veeleer voor een leugen en voor een vond, om in het land te kunnen blijven, waarin ik geboren was; en zoo namen zij mij, meer

met geweld, dan met mijne toestemming, met zich mede. Ik had eene Christenmoeder en een verstandigen vader, die evenzeer een Christen is; ik zoog het katholieke geloof in met de moedermelk; ik werd in goede manieren opgebracht; noch met den mond, noch metterdaad, gaf ik immer, mijns bedunkens, blijken van eene Mooriske te zijn. Met gelijken tred als deze deugden, want dat geloof ik, dat het zijn, groeide mijne schoonheid aan, indien ik er eenige heb, en ofschoon mijne ingetogenhcid en mijne huiszittendheid groot waren, moeten zij niet zoo groot geweest zijn, of er werd gelegenheid gevonden om mij te zien door een jong heer, genaamd Don Kasper Gregorio, den zoon en erfgenaam van een heer, die nevens ons dorp er een heeft ‘van zijn eigen. Hoe hij mij zag, hoe wij ons spraken, hoe hij zijne rust verloor door mij en hoe ik er niet veel won door hem, zou te lang zijn om te verhalen, vooral op een tijdstip, waarop ik vrees, dat dwars tusschen mijne tong en mijn keel door, het strenge touw zal getrokken worden, dat mij bedreigt; en zoo zal ik alleen zeggen, dat Don Gregorio mij in onze ballingschap wilde vergezellen. Hij mengde zich onder de Moorisken, die van andere dorpen

Bladzijde 681

uittogen, dewijl hij de taal zeer goed kende, en op reis maakte hij zich bevriend met mijne beide ooms, die mij met zich voerden: mijn vader toch, voorzichtig en beraden, had, zoodra hij het eerste bevel onzer uit banning vernam, het dorp verlaten en was in de vreemde koninkrijken eene wijkplaats gaan opzoeken, die ons zoude opnemen. Hij liet op eene plek, waarvan ik alleen kennis draag, een aantal paarlen en steenen van groote waarde verborgen en begraven achter met eenig geldin gouden cruzado’a en dubloenen. Hij gelastte mij, den schat, dien hij achterliet, volstrekt niet aan te roeren, indien men ons soms uitbande voor dat hij was teruggekeerd. Ik deed zoo, en met mijne ooms, gelijk ik gezegd heb, en andere bloedverwanten en nabestaanden staken wij over naar Barbarije, en de plaats, waar wij ons vestigden, was Algiers, alsof wij het deden in de het zelve. De koning kreeg bericht van mijne schoonheid en de faam gaf het hem van mijne rijkdommen, wat gedeeltelijk mijn geluk was‘ Hij riep mij voor zich, vroeg mij, uit welk gedeelte van Spanje ik was en welk geld en juweelen ik bij mij had?

Ik noemde hem het dorp, en dat de juweelen en het geld aldaar begraven lagen, maar dat men ze met gemak kon krijgen, indien ik er zelve om terug ging. Dit alles zeide ik hem, hopende, dat hem niet mijne schoonheid mocht verblinden, maar zijne inhaligheid. Terwijl hij met mij deze gesprekken hield, kwam men hem zeggen, dat een van de wel gemaaktste en schoonste jongelingen, die men zich kon voorstellen, met mij mede was gekomen. Aanstonds begreep ik, dat zij van Don Kasper Gregorio spraken, wiens schoonheid de grootste achter zich laat, welke men kan opvijzelen. Ik ontroerde, het gevaar bedenkende, dat Don Gregorio liep; want onder die barbaarsche Turken wordt een schoone knaap of jongeling hooger geacht en gewaardeerd dan eene vrouw, hoe schoon zij ook wezen moge. De koning gebood aanstonds, dat men hem daar ter plaatse zoude brengen, ten einde hem te zien, en vroeg mij,of het waar was, wat men hem van dien knaap zeide? Toen zeide ik, als het ware bij ingeving des Hemels, tot hem, dat het zoo was; maar dat ik hem deed weten, dat het geen man was, maar eene vrouw, zoo als ik, en dat ik hem smeekte, mij te laten gaan om haar te kleeden in hare natuurlijke dracht, opdat zij volkomen hare schoonheid mocht vertoonen en met minder verlegenheid in zijne tegenwoordigheid verschijnen. Hij zeide mij, dat ik in vredes naam mijn gang kon gaan en dat wij des anderen daags zouden praten over de wijze, hoe het in te richten, dat ik naar Spanje terugkeerde om den verborgen schat te halen.

Ik sprak met Don Kasper; ik verhaalde hem het gevaar, dat hij liep met te toonen een man te zijn: ik kleedde hem als eene Moorin en dienzelf den avond bracht ik hem in de tegenwoordigheid des konings, die, hem ziende, verbaasd stond en het besluit nam, haar te bewaren, om er een geschenk van te maken aan den Grooten Heer; en ten einde het gevaar te voorkomen, dat zij in het serail zijner vrouwen loopen en van hemzelven vreezen kon, gelastte hij haar te plaatsen ten huize van eenige aanzienlijke Moorinnen, die haar moesten bewaren en dienen; waarheen men hem dan ook aanstonds bracht. Wat wij beiden gevoelden (want ik kan niet ontkennen, dat ik hem bemin) laat ik aan het nadenken over van hen, die scheiden als zij malkander liefhebben. De koning maakte dadelijk schikking, dat ik naar Spanje keerde met dezen brigantijn en dat mij twee echte Turken vergezelden, die het waren, die uwe soldaten doodden. Ook ging deze Spaansche renegaat

met mij mede (wijzende op hem, die het eerst gesproken had), van wien ik zeer wel

Bladzijde 682

weet, dat hij een bedekt Christen is en dat hij met meer lust komt om in Spanje te blijven, dan om naar Barbarije terug te keeren; de overige roeiers van den brigantijn zijn Mooren en Turken, die tot niets dienen dan om met de riemen te roeien. De twee inhalige en onbeschofte Turken hebben, zonder den last na te komen, dien wij hadden, van mij en dezen renegaat op de eerste kust van Spanje de beste, in Christen-kleeding, waarvan wij voorzien waren, aan wal te zetten, eerst deze kust willen schoonvegen en eenigen prijs maken indien zij konden, vreezende, dat, als zij ons eerst aan land zetteden, wij, door eenig toeval, dat ons beiden kon overkomen, mochten openbaren, dat de brigantijn in zee was en dat, als er soms galeien op deze kust waren, zij hen zouden nemen.
Dezen avond ontwaarden wij dit strand, en zonder kennis te dragen van deze vier galeien, werden wij ontdekt, en ons is overkomen wat gij gezien hebt. Om kort te gaan, Don Gregorio zit in vrouwendracht onder vrouwen in blijkbaar gevaar van verloren te gaan, en ik zie mij met gebonden handen, wachtende, of om beter te zeggen, vreezende, dat ik het leven zal verliezen, dat ik reeds moede ben. Dit, mijne heeren, is het einde mijner jammerlijke geschiedenis, even waarachtig als rampzalig; wat ik u verzoek is, dat gij mii laat sterven als eene Christin, daar ik, zoo als ik reeds gezegd heb, in geenerlei opzicht schuldig sta aan de schuld, waarin die mijner natie vervallen zijn.” En hierop zweeg zij, de oogen gezwollen van teedere tranen, die vergezeld werden van velen dergenen, die aanwezig waren. De onderkoning, weekhartig en medelijdend, trad, zonder een woord te spreken, naar haar toe en deed haar met eigen handen het touw af, dat de schoone handen der Moorin bond. Middelerwijl nu, dat de Christen-Mooriske hare vreemde geschiedenis vertelde, hield een oude pelgrim de oogen op haar gevestigd, die de galei betreden had, toen haar de onderkoning betrad, en nauwelijks had de Mooriske hare rede geèindigd, of hij wierp zich aan hare voeten en die kussende, terwijl zijne woorden afgebroken werden door duizend snikken en zuchten, sprak hij haar toe: »o Anna Felix, mijne ongelukkige dochter, ik ben

uw vader Ricote, die terug kwam om u op te zoeken, daar ik niet kon leven zonder u, die mijne ziel zijt."

Op deze woorden opende Sancho zijne oogen en lichtte zijn hoofd op, dat hij gebogen hield, peinzende over het ongeval zijner wandeling, en den pelgrim aanziende herkende hij hem voor denzelfden Ricote, dien hij ontmoet had op den dag, dat hij zijn gouverneurschap verliet, en hij werd overtuigd, dat deze zijne dochter was, die, reeds osgemaakt, haren vader omhelsde, hare tranen met de zijne vermengende. Deze sprak tot den generaal en den onderkoning: »deze, mijne heeren, is mijne dochter, ongelukkiger in hare lotgevallen dan in haar naam. Anna Felix heet zij, zij met den toenaam van Ricote, vermaard zoo om hare schoonheid als om mijn rijkdom; ik verliet mijn vaderland, om in vreemde koninkrijken eene plaats op te zoeken, die ons herbergde en opnam, en die gevonden hebbende in Duitschland, kwam ik terug in dit pelgrimsgewaad, in gezelschap met andere Duitschers, om mijne dochter op te zoeken en om vele rijkdommen op te graven. die ik verborgen had achtergelaten. Ik vond mijne dochter niet; ik vond wel den schat, dien ik bij mij draag; thans echter heb ik door den zeldzamen omweg, dien gij ontwaard hebt, den schat gevonden, die mij het rijkste maakt, namelijk mijne geliefde dochter. Als onze weinige schuld en hare tranen en de mijne in de onschendbaarheid uwer rechtvaardigheid eene deur kunnen

Bladzijde 683

openen voor de barmhartigheid, wendt die aan jegens ons, die nimmer eene gedachte hadden om u te beleedigen en in geenen deele overeen stemmen met de denkwijze der onzen, die met recht zijn verbannen geworden."

Toen sprak Sancho: »ik ken Ricote heel goed, en ik weet, dat het waar is wat hij zegt, voor zooveel betreft, dat Anna Felix zijne dochter is: want in die andere nesterijen van gaan en komen, goede of kwade bedoelingen hebben, steek ik mij niet." '

Terwijl alle de aanwezigen verbaasd stonden over het vreemde geval, sprak de generaal: »uwe tranen alleen zouden mij niet toelaten mijn eed te houden: leef, schoone Anna Felix, de levensjaren, die de Hemel u heeft afgebakend, en laat de straf hunner schuld gedragen worden door de onbeschoften en vermetelen, die haar begingen:" —en

aanstonds gebood hij aan de roede van het Latijnzeil de twee Turken op te hangen, die zijne twee soldaten gedood hadden: maar de onderkoning bad hem met aandrang hen niet op te hangen, daar zij meer dwaasheid beloond hadden dan dapperheid. De generaal deed wat de onderkoning hem verzocht, want wraakoefeningen worden niet wel genomen bij bekoeld bloed; zij trachtten dadelijk een middel te vinden om Don Kasper Gregorio te verlossen uit het gevaar, waarin hij verkeerde; Ricote bood hiertoe meer dan tweeduizend ducaten aan, die hij aan paarlen en juweelen bij zich had; men wierp vele middelen op, maar geen was zoo goed als hetgeen de Spaansche renegaat aangaf, van wien gesproken is, en die zich aan bood om naar Algiers terug te gaan in een klein vaartuig, van omstreeks zes roeihanken, bemand met Christenroeiers, want hij wist, waar, hoe en wanneer men kon en moest aan land komen en hij was ook wel bekend met het huis, waar Don Kasper verwijlde. De generaal en de onderkoning aarzelden op den renegaat te vertrouwen en hem de Christenen toe te vertrouwen, die het scheepje zouden roeien; maar Anna Felix stelde zich borg voor hem en Ricote, haar vader, zeide, dat hij de Christenen zou gaan lossen, indien zij somtijds in het ongeluk kwamen. Als zij het dus over dit plan eens waren geworden, ging de onderkoning weder aan wal en Don Antonie Moreno nam de Mooriske en haar vader met zich terwijl de onderkoning hem aanbeval, hen te onthalen en hun genoegen te doen, zooveel hem mogelijk was, terwijl hij hem van zijne zijde aanbood wat er in zijn huis mocht zijn, tot hun onthaal: zoo groot was de welwillendheid en genegenheid, welke de schoonheid van Anna Felix hem inboezemde.

17.4 Gedeelte van hoofdstuk 64

Dat het avontuur behandelt, hetwelk het meeste leed aan Don Quichote deed van allen, die hem to dusverre overkomen waren.

Bladzijde 683
De vrouw van Don Antonie Moreno, verhaalt de geschiedenis, dat hoogst ingenomen was met Anna Felix te harent te zien. Zij ontving haar met veel voorkomendheid, evenzeer verrukt door hare schoonheid als door haar verstand, want in het eene en in het andere muntte de

Bladzijde 684
Mooriske uit, en al de lieden van de stad kwamen, als op klokgelui, haar zien. Don Quichote zeide tegen Don Antonie, dat het plan, dat men gemaakt had nopens de bevrijding van Don Gregorio niet goed was, want dat het meer gevaarvol was dan geschikt, en dat het beter ware hemzelven in Barbarije neder te zetten met zijne wapenen en paard, en dat hij hem dan zou weghalen in spijt van het geheele Moorendom, evenals Don Gayféros gedaan had met zijne huis vrouw Melisendra.

»Uwe genade bedenke,” sprak Sancho, als hij dit hoorde, »dat mijn heer Don Gayféros zijne vrouw haalde van het vaste land en haar naar Frankrijk voerde over het vaste land; maar hier hebben wij, als wij soms Don Gregorio krijgen, niets om hem naar Spanje over te brengen, daar de zee tusschen beiden ligt.”

»Voor alles is redding, behalve voor den dood,” antwoordde Don Quichote, »want als het schip aan de kust komt, zullen wij er ons in kunnen inschepen, al verhindert het de heele wereld.”

»Uwe genade schildert het heel mooi en gemakkelijk,” zeide Sancho: »maar tusschen zeggen en handelen ligt een verre weg te bewandelen, en ik houd mij aan den renegaat, die mij een heel braaf man toeschijnt en van een zeer goeden inborst.”

Don Antonie zeide, dat als de renegaat niet goed van de zaak afkwam, men het hulpmiddel zon aanwenden, dat de groote Don Quichote over voer naar Barbarije.

Twee dagen daarna vertrok de renegaat met een licht vaartuig van zes riemen aan weerszijde, bemand met zeer knappe roeiers, en nog twee dagen later vertrokken de galeien naar de Levant, nadat de generaal den onderkoning verzocht had, wel zoo goed te willen zijn van hem te berichten hoe het afliep met de bevrijding van Don Gregorio en met het geval van Anna Felix. De onderkoning beloofde te zullen doen wat hij van hem verlangde.

17.5 Gedeelte van hoofdstuk 65

Waarin te kennen wordt gegeven wie die van de Blanke Maan was, met de bevrijding van Don Gregorio, en andere voorvallen.

Bladzijde 688
Op dit punt waren zij, toen Don Antonie binnentrad en met blijken van zeer groote opgeruimdheid zeide: »goed nieuws, mijnheer Don Quichote! Don Gregorio en de renegaat' die om hem weg geweest is, zijn op de reede: wat zeg ik? op de reede? zij zijn reeds in het huis des onderkonings en zullen op het oogenblik hier zijn.” Don Quichote verblijdde zich tamelijk en zeide: »in waarheid, ik ben op het punt van te zeggen, dat het mij genoegen zoude gedaan hebben,

Bladzijde 689
indien het juist andersom ware al‘geloopen, want dan zou ik mij verhonden hebben om naar Barbarije over te steken, waarik met de kracht mijns arms de vrijheid zou geschonken hebben, niet alleen aan Don Gregorio, maar aan alle Christengevangenen, die er in Barbarije zijn. Maar wat zeg ik ellendige? ben ik niet de overwonnene? ben ik niet de verslagene? ben ik niet degeen, die geene wapenen mag dragen een jaar lang? Wat beloot ik dan? waarop beroem ik mij, daar het mij veeleer past het spinrokken te hanteeren dan het zwaard!”
»Laat dat blijven, mijnheer!” sprak Sancho: »leve de hen, al heeft zij de pip! want heden voor u en morgen voor mij: en om die dingen van ontmoetingen en knuppelslagen moet men niets geven: wie toch heden valt kan morgen opstaan, tenzij hij te hed wil blijven liggen: ik wil zeggen, dat hij zich laat nederslaan, zonder nieuwen moed te scheppen "oor nieuwe strijden: en dat uwe genade nu opsta, ten einde Don Gregorio te ontvangen, want mij dunkt ik hoor de menschen in drukte en hij moet reeds in huis wezen,”.
En zoo was het inderdaad, want, nadat Don Gregorio en de renegaat den onderkoning bericht hadden gegeven van hun gaan en komen, kwam Don Gregorio, verlangende om Anna Felix te zien, met den renegaat ten huize van Don Antonie, en ofschoon Don Gregorio, toen men hem uit Algiers haalde. in vrouwenkleederen was, verwisselde hij ze in het schip met die van een gevangene, die met hen medeging;

maar in welke kleeding hij ook verscheen, had hij getoond een persoon te zijn om te begeeren, te dienen en hoog te waardeeren, want hij was bovenmate schoon en zijn leeftijd, naar het scheen, van zeventien of achttien jaren. Ricote en zijne dochter gingen hem ontvangen, de vader met tranen en de dochter met eerbaarheid. Zij omhelsden malkander niet, want waar veel liefde is pleegt geene buitengemeene ongedwongenheid te wezen. De twee vereenig de schoonheden van Don Gregorio en Anna Felix brachten ieder in het bijzonder en allen te gader in verbazing, die aanwezig waren. Het stil zwijgen was het daar, dat sprak voor de twee minnenden, en hunne oogen waren de longen, die hunne blijmoedige en eerbare gedachten openbaarden. De renegaat verhaalde het kunstmiddel, dat hij had aangewend, om Don Gregorio te krijgen. Don Gregorio verhaalde de gevaren en benauwdheden, waarin hij zich bevonden had met de vrouwen, bij welke hij verwijld had, niet met breede redenen, maar in korte woorden, waardoor hij toonde, dat zijn verstand zijne jaren ,overtrof. Ten slotte betaalde en voldeed Ricote mildelijk zoowel den renegaat, als die het scheepje geroeid hadden, De renegaat liet zich weder inlijven en terugbrengen tot de Kerk en van een verrot lid werd hij rein en genezen door boete en berouw. Twee dagen daarna overlegde de onderkoning met Don Antonie, welken weg zij zouden inslaan, opdat Anna Felix en haar vader in Spanje zouden blijven. daar het hun volstrekt geene zwarigheid dacht, dat zulk eene Christehjke dochter en zulk een blijkbaar welgezinde vader daar bleven. Don Antonie bood aan naar de hofstad te gaan om er over te handelen, waar hij toch noodzakelijk wezen moest voor andere zaken, terwijl hij te verstaan gaf, dat daar, door middel van gunst en van geschenken, vele moeielijke zaken alloopen.

»Neen,” sprak Ricote (die tegenwoordig was bij dit gesprek): »er is niets te wachten van gunst noch van geschenken, want bij den grooten Don Bernardijn van Velasco, graaf van Salazar, wien Zijne Majesteit met onze uitdrijving belast heeft, "ermogen geene gebeden, noch beloften, noch geschenken, noch klachten, want schoon het waar is, dat hij de

Bladzijde 690
barmhartigheid vereenigt met de rechtvaardigheid, bezigt hij, daar hij ziet, dat het geheele lichaam onzer natie bezoedeld en verrot is, jegens haar veeleer het gloeiende ijzer, dat brandt, dan de zalf, die verzacht, en zoo heeft hij met voorzichtigheid, met scherpzinnigheid, met ijver en met de vrees, die hij inboezemt, het gewicht van dit groote gewrocht op zijne sterke schouders tot behoorlijke uitvoering gebracht, zonder dat onze kunstgrepen, listen, overleggingen en bedriegerijen zijn Argusoogen heb hen kunnen verblinden, waarmede hij steeds wacht houdt, opdat nieteen der onzen achterblijve en zich verschuile, die, als een verborgen wortel, met der tijd later gaat uitbotten en giftige vruchten voortbrengen in Spanje, dat nu zuiver is, en ontlast van de vrees, waarin onze menigte het hield. Heldhafiig besluit des grooten Philips den Derden en ongehoorde voorzienigheid van het te hebben opgedragen aan een Don Bernardijn van Velasco!”
»Desniettemin zal ik toch, als ik daar ben, alle mogelijke moeite aan wenden, en dan doe de Hemel wat Hem het meeste behaagt,” sprak Don Antonie: »Don Gregorio zal met mij gaan om troost aan te brengen in het verdriet, dat zijne ouders moeten hebben over zijne afwezigheid; Anna Felix zal bij mijne vrouw in mijn huis blijven of in een klooster, en ik weet, dat mijnheer de onderkoning met genoegen zal zien, dat Ricote ten zijnent blijve totdat de uitkomst mijner onderhandeling gezien wordt.”
De onderkoning stemde toe in het gansche voorstel; maar toen Don Gregorio vernam wat er voorviel, zeide hij, dat hij in geen geval Donna Anna Felix kon noch wilde verlaten: evenwel, daar hij het voornemen had van zijne ouders te gaan zien en een plan te beramen, ten einde haar te komen halen, trad hij tot de overeengekomen afspraak toe. Anna Felix bleef bij de vrouw van Don Antonie en Ricote ten huize des onderkonings. De dag kwam van het vertrek van Don Antonie en ook die van dat van Don Quichote en Sancho, dat nog twee dagen later was: want zijn val liet niet toe, dat hij zich spoediger op reis begaf. Er werden tranen gestort, er hadden zuchten en flauwten en snikken plaats bij het afscheid nemen van Don Gregorio en Anna Felix. Ricote bood Don Gregorio duizend schilden aan, indien hij ze verlangde; maar hij nam niets, dan slechts vijf, die hem Don Antonie leende, terwijl hij hunne terugbetaling beloofde in de hofstad.

Hiermede vertrokken zij beide, en Don Quichote met Sancho later, zoo als gezegd is: Don Quichote ongewapend en in burgerkleeding; Sancho te voet, daar het grauwtje met de wapenen beladen was.

BIBLIOGRAFIE

CÁNOVAS CANDEL, Francisco (2015). Nuestra Señora del Rosario, patrona de Santomera (III). In: La Calle, Revista de información local de Santomera, Julio/Agosto, p. 27.

CÁNOVAS CANDEL, Francisco (2015). Nuestra Señora del Rosario, patrona de Santomera (III). In: La Calle, Revista de información local de Santomera, Julio/Agosto, p. 28.

MAYER, Marc (1996). La cueva negra de Fortuna (Murcia) *TITVLI PICTI.* In: El balneario romano y la Cueva Negra. In: Antig. Crist. (Murcia) XIII, pp. 407-422.

VARIOS AUTORES (1987). La Cueva Negra de Fortuna (Murcia) y sus Titvli Picti. Un santuario de época Romana. In: Antigüedad y Cristianismo. Monografías históricas sobre la antiguedad tardía. IV. Universidad de Murcia. Area de historia antígua.

VELÁZQUEZ, Isabel & ESPIGARES, Antonio (1996). Traducción al castellano de los textos de la Cueva Negra. In: El balneario romano y la Cueva Negra Antig. Crist. (Murcia) XIII, pp. 453-475.

WESTERVELD, Govert (1997). Historia de Blanca, lugar más islamizado de la región murciana, años 711-1700". ISBN 84-923151-0-5 - 900 bladzijden. Voorwoord van Prof. Juan Torres Fontes – Universiteit van Murcia.

WESTERVELD, Govert (2001). Blanca, "El Ricote" de Don Quijote: expulsión y regreso de los moriscos del último enclave islámico más grande de España, años 1613-1654". ISBN 84-923151-1-3. 1004 Bladzijden. Voorwoord van Prof. Dr. Francisco Márquez Villanueva – Harvard University – USA.

WESTERVELD, Govert (2007). Miguel de Cervantes Saavedra, Ana Felix y el morisco Ricote del Valle de Ricote en "Don Quijote II" del año 1615 (capítulos 54, 55, 63, 64 y 65. Gewijd aan Prof.Francisco Márquez Villanueva van de Harvard University. 384 bladzijden. ISBN: 10:84-923151-5-6

WESTERVELD, Govert (2011). Un ejemplo para España: José Manzano Aldeguer, Alcalde de Beniel (Murcia) 1983-2001. 470 bladzijden. ISBN: 978-84-614-9221-3

Boeken geschreven door Govert Westerveld

Velen van mijn boeken, geschreven in Engels, Spaans en Nederlands, zijn te vinden in de Koninklijke Bibliotheek te Den Haag.

Nº	Year	Title	ISBN
01	1990 2014	Las Damas: ciencia sobre un tablero I Las Damas: ciencia sobre un tablero I. 132 pages. Lulu Editors.	84-7665-697-1 None
02	1992 2014	Damas españolas: 100 golpes de apertura coronando dama. 116 pages. Lulu Editors. Damas españolas: 100 golpes de apertura coronando dama. 116 pages. Lulu Editors.	84-604-3888-0 None
03	1992 2014	Damas españolas: 100 problemas propios con solamente peones. Damas españolas: 100 problemas propios con solamente peones. 108 pages. Lulu Editors.	84-604-3887-2 None
04	1992 2014	Las Damas: ciencia sobre un tablero, II Las Damas: ciencia sobre un tablero, II. 124 pages. Lulu Editors.	84-604-3886-4 None
05	1992 2014	Las Damas: ciencia sobre un tablero, III Las Damas: ciencia sobre un tablero, III. 124 pages. Lulu Editors.	84-604-4043-5 None
06	1992	Libro llamado Ingenio...juego de marro de punta: hecho por Juan de Timoneda. (Now not edited).	84-604-4042-7
07	1993 2014	Pedro Ruiz Montero: Libro del juego de las damas vulgarmente nombrado el marro. Pedro Ruiz Montero: Libro del juego de las damas vulgarmente nombrado el marro. 108 pages. Lulu Editors.	84-604-5021-X None
08	1997	De invloed van de Spaanse koningin Isabel la Católica op de nieuwe sterke dame in de oorsprong van het dam- en moderne schaakspel. Spaanse literatuur, jaren 1283-1700. In collaboration with Rob Jansen. 329 pages. (Now not edited)	84-605-6372-3

09	1997 2014 2014	Historia de Blanca, lugar más islamizado de la región murciana, año 711-1700. Foreword: Prof. Dr. Juan Torres Fontes, University of Murcia. 900 pages. Historia de Blanca, lugar más islamizado de la región murciana, año 711-1700. Volume I. 672 pages. Lulu Editors. Historia de Blanca, lugar más islamizado de la región murciana, año 711-1700. Volume I. 364 pages. Lulu Editors.	84-923151-0-5 978-1-291-80895-7 978-1-29-80974-9
10	2001 2014 2014	Blanca, "El Ricote" de Don Quijote: expulsión y regreso de los moriscos del último enclave islámico más grande de España, años 1613-1654. Foreword of Prof. Dr. Francisco Márquez Villanueva – University of Harvard – USA. 1004 pages. Blanca, "El Ricote" de Don Quijote: expulsión y regreso de los moriscos del último enclave islámico más grande de España, años 1613-1654. 552 pages. Lulu Editors. Blanca, "El Ricote" de Don Quijote: expulsión y regreso de los moriscos del último enclave islámico más grande de España, años 1613-1654. 568 pages. Lulu Editors.	84-923151-1-3 978-1-291-80122-4 978-1-291-80311-2
11	2004	Inspiraciones	Without publising
12	2004	La reina Isabel la Católica: su reflejo en la dama poderosa de Valencia, cuña del ajedrez moderno y origen del juego de damas. In collaboration with José Antonio Garzón Roger. Foreword: Dr. Ricardo Calvo. Generalidad Valeciana. Consellería de Cultura, Educació i Esport. Secretaría Autonómica de Cultura. 426 pages.	84-482-3718-8
13	2006 2009	Los tres autores de La Celestina. Volume I. Foreword: Prof. Ángel Alcalá – University of New York. 441 pages. (bubok.com) Los tres autores de La Celestina. Volume I. 441 pages (bubok.com)	10:84-923151-4-8 None
14	2007 2014	Miguel de Cervantes Saavedra, Ana Felix y el morisco Ricote del Valle de Ricote en "Don Quijote II" del año 1615 (capítulos 54, 55, 63, 64 y 65. Dedicated to Prof.Francisco Márquez Villanueva of the University of Harvard. 384 pages. El Morisco Ricote del Valle de Ricote.	10:84-923151-5-6 978-1-326-09629-8

	2014	Volume I. 306 pages. Lulu Editors El Morisco Ricote del Valle de Ricote. Volume II. 318 pages. Lulu Editors.	978-1-326-09679-3
15	2008	Damas Españolas: El contragolpe. 112 pages. Lulu Editors.	10:84-923151-9-2
16	2008 2015	Biografía de Doña Blanca de Borbón (1336-1361). El pontificado y el pueblo en defensa de la reina de Castilla. 142 pages. Biografía de doña Blanca de Borbón (1336-1361). 306 pages. Lulu Editors	10:84-923151-7-2 978-1-326-47703-5
17	2008	Biografía de Don Fadrique, Maestre de la Orden de Santiago (1342-1352). 122 pages. Biografía de Don Fadique, Maestre de la Orden de Santiago. 228 pages. Lulu Editors.	10:84-923151-6-4 978-1-326-47359-4
18	2008 2009	Los tres autores de La Celestina. Volume II. 142 pages. (Now not edited) Los tres autores de La Celestina. Volume II. 142 pages. Ebook (bubok.com)	10:978-84-612-604-0-9 None
19	2008 2015	El reino de Murcia en tiempos del rey Don Pedro, el Cruel (1350-1369). 176 pages El reino de Murcia en el tiempo del rey Don Pedro I el Cruel (1350-1369). 336 pages. Lulu Editors	13:978-84-612-6037-9 978-1-326-47531-4
20	2008 2015	Los comendadores del Valle de Ricote. Siglos XIII-XIV. Volume I. 178 pages Los Comendadores del Valle de Ricote. Siglox XIII-XIV. 316 pages. Lulu Editors.	13:978-84-612-6038-6 978-1-326-47485-0
21	2009 2015 2015	Doña Blanca y Don Fadrique (1333-1361) y el cambio de Negra (Murcia) a Blanca. 511 pages. De Negra a Blanca. Tomo I. 520 pages. De Negra a Blanca Tomo II. 608 pages Lulu Editors	13:978-84-612-6039-3 978-1-326-47805-6 978-1-326-47872-8
22	2009 2015	Los tres autores de La Celestina. Volume III. 351 pages. (Godofredo Valle de Ricote). Los tres autores de La Celestina. Volume III. 424 pages. (bubok.com)	13:978-84-613-2191-9 None
23	2009 2015	Los tres autores de La Celestina. Volume IV. 261 pages. (Godofredo Valle de Ricote). Tres autores de La Celestina. Volumen IV. 312 pages. Ebook (bubok.com)	13:978-84-613-2189-6 None
24	2010	El monumento del Morisco Ricote y Miguel de Cervantes Saavedra. 80 pages.	13:978-84-613-2549-8
25	2011	Un ejemplo para España, José Manzano	978-84-614-9221-3

	2012	Aldeguer, alcalde de Beniel (Murcia), 1983-2001. 470 pages. Foreword: Ramón Luis Valcárcel Sisa. (Now not edited) Un ejemplo para España, José Manzano Aldeguer, alcalde de Beniel (Murcia), 1983-2001. 470 pages. Ebook (bubok.com)	None
26	2012	The History of Checkers of William Shelley Branch. 182 pages. (Now not edited).	None
27	2013	Biografía de Juan Ramírez de Lucena. (Embajador de los Reyes Católicos y padre del ajedrecista Lucena). 240 pages. Lulu Editors.	978-1-291-66911-4
28	2016	El tratado contra la carta del Prothonotario de Lucena. 182 pages. (Now not edited)	None
29	2012	La obra de Lucena: "Repetición de amores". 83 pages. (Now not edited)	None
30	2012	El libro perdido de Lucena: "Tractado sobre la muerte de Don Diego de Azevedo". 217 pages. (bubok.com)	None
31	2012	De Vita Beata de Juan de Lucena. 86 pages. (Ebook – bubok.com)	None
32	2013	Biografía de Maurice Raichenbach, campeón mundial de las damas entre 1933-1938. Volume I. 357 pages. Lulu Editors.	978-1-291-68772-9
33	2013	Biografía de Maurice Raichenbac, campeón mundial de las damas entre 1933-1938. Volume II. 300 pages. Lulu Editors.	978-1-291-68769-9
34	2013	Biografía de Amadou Kandié, jugador fenomenal senegal´s de las Damas entre 1894-1895. 246 pages. Lulu Editors.	978-1-291-68450-6
35	2013	The History of Alquerque-12. Spain and France. Volume I. 388 pages. Lulu Editors	978-1-291-66267-2
36	2013	Het slechtse damboek ter wereld ooit geschreven. 454 pages. Lulu Editors.	978-1-291-68724-8
37	2013	Biografía de Woldouby. 239 pages. Lulu Editors.	978-1-291-68122-2
38	2013	Juan del Encina (alias Lucena), autor de Repetición de amores. 96 pages. Lulu Editors	978-1-291-63347-4
39	2013	Juan del Encina (alias Francisco Delicado). Retrato de la Lozana Andaluza. 352 pages. Lulu Editors.	978-1-291-63782-3
40	2013	Juan del Encina (alias Bartolomé Torres Naharro). Propalladia. 128 pages. Lulu Editors	978-1-291-63527-0

41	2013	Juan del Encina, autor de las comedias Thebayda, Ypolita y Serafina. 92 pages. Lulu Editors	978-1-291-63719-9
42	2013	Juan del Encina, autor de la Carajicomedia. 128 pages. Lulu Editors	978-1-291-63377-1
43	2013	El Palmerín de Olivia y Juan del Encina. 104 pages. Lulu Editors	978-1-291-62963-7
44	2013	El Primaleón y Juan del Encina. 104 pages. Lulu Editors.	978-1-291-61480-7
45	2013	Hernando del Castillo seudónimo de Juan del Encina. 96 pages. Lulu Editors	978-1-291-63313-9
46	2013	Amadis de Gaula. Juan del Encina y Alonso de Cardona. 84 pages. Lulu Editors	978-1-291-63990-2
47	2013	Sergas de Esplandián y Juan del Encina. 82 pages. Lulu Editors	978-1-291-64130-1
48	2013	History of Checkers (Draughts). 180 pages. Lulu Editors.	978-1-291-66732-5
49	2013	Mis años jóvenes al lado de Ton Sijbrands and Harm Wiersma, futuros campeones mundiales. 84 pages. Lulu Editors.	978-1-291-68365-3
50	2013	De Spaanse oorsprong van het Dam- en moderne Schaakspel. Volume I. 382 pages. Lulu Editors.	978-1-291-66611-3
51	2013	Alonso de Cardona, el autor de la Questión de amor. 88 pages. Lulu Editors.	978-1-291-65625-1
52	2013	Alonso de Cardona. El autor de la Celestina de Palacio, Ms. 1520. 96 pages. Lulu Editors.	978-1-291-67505-4
53	2013	Biografía de Alonso de Cardona. 120 pages. Lulu Editors.	978-1-291-68494-0
54	2014	Tres autores de La Celestina: Alonso de Cardona, Juan del Encina y Alonso de Proaza. 168 pages. Lulu Editors.	978-1-291-86205-8
55	2014	Blanca, una página de su historia: Expulsión de los moriscos. (With Ángel Ríos Martínez). 280 pages. Lulu Editors.	None
56	2014	Ibn Sab'in of the Ricote Valley, the first and last Islamic place in Spain. 288 pages. Lulu Editors.	978-1-326-15044-0
57	2015	El complot para el golpe de Franco. 224 pages. Lulu Editors.	978-1-326-16812-4
58	2015	De uitdaging. Van damsport tot topproduct. Hoe de damsport mij hielp voedingsproducten van wereldklasse te creëren. 312 pages. Lulu Editors.	978-1-326-15470-7

59	2015	The History of Alquerque-12. Remaining countries. Volume II. 436 pages. Lulu Editors.	978-1-326-17935-9
60	2015	Your visit to Blanca, a village in the famous Ricote Valley. 252 pages. Lulu Editors.	978-1-326-23882-7
61	2015	The Birth of a new Bishop in Chess. 172 pages. Lulu Editors.	978-1-326-37044-2
62	2015	The Poem Scachs d'amor (1475). First Text of Modern Chess. 144 pages. Lulu Editors.	978-1-326-37491-4
63	2015	The Ambassador Juan Ramírez de Lucena, the father of the chessbook writer Lucena. 226 pages. Lulu Editors.	978-1-326-37728-1
64	2015	Nuestro ídolo en Holanda: El senegalés Baba Sy campeón mundial del juego de las damas (1963-1964). 272 pages. (bubok.com).	None
65	2015	Baba Sy, the World Champion of 1963-1964 of 10x10 Draughts. Volume I. 264 pages. Lulu Editors.	978-1-326-39729-6
66	2015	The Training of Isabella I of Castile as the Virgin Mary by Churchman Martin de Cordoba. 172 pages. Lulu Editors.	978-1-326-40364-5
67	2015	El Ingenio ó Juego de Marro, de Punta ó Damas de Antonio de Torquemada. 228 pages. Lulu Editors.	978-1-326-40451-2
68	2015	Baba Sy, the World Champion of 1963-1964 of 10x10 Draughts. Volume II. 204 pages. Lulu Editors.	978-1-326-43862-3
69	2016	The Origin of the Checker and Modern Chess Game. Volume I. 316 pages. Lulu Editors.	978-1-326-60212-3
70	2015	The Spanish Origin of the Checker and Modern Chess Game. Volume III. 312 pages. Lulu Editors.	978-1-326-60244-4
71	2015	Woldouby's Biography, Extraordinary Senegalese checkers player during his stay in France 1910-1911. 236 pages. Lulu Editors.	978-1-326-47291-7
72	2015	La Inquisión en el Valle de Ricote. (Blanca, 1562). 264 pages. Lulu Editors.	978-1-326-49126-0
73	2015	History of the Holy Week Traditions in the Ricote Valley. (With Ángel Ríos Martínez). 140 pages. Lulu Editors.	978-1-326-57094-1
74	2016	Revelaciones sobre Blanca. 632 pages. Lulu Editores.	978-1-326-59512-8
75	2016	Muslim history of the Región of Murcia (715-1080). Volume I. 308 pages. Lulu Editors.	978-1-326-79278-7
76	2016	Researches on the mysterious Aragonese	978-1-326-81331-4

		author o La Celestina. 288 pages. Lulu Editors.	
77	2016	The life of Ludovico Vicentino degli Arrighi between 1504 and 1534. 264 pages. Lulu Editors	978-1-326-81393-2
78	2016	The life of Francisco Delicado in Rome: 1508-1527. 272 pages. Lulu Editors.	978-1-326-81436-6
79	2016	Following the Footsteps of Spanish Chess Master Lucena in Italy. 284 pages. Lulu Editors.	978-1-326-81682-7
80	2016	Historia de Granja de Rocamora: La Expulsión en 1609-1614. 124 pages. Lulu Editors.	978-1-326-85145-3
81	2013	De Spaanse oorsprong van het Dam- en Moderne Schaakspel. Deel II. 384 pages. Lulu Editors.	978-1-291-69195-5
82	2015	The Spanish Origin of the Checkers and Modern Chess Game. Volume III. 312 pages. Lulu Editores.	978-1-326-45243-8
83	2014	El juego de las Damas Universales (100 casillas). 100 golpes de al menos siete peones. 120 pages.	13-978-84-604-3888-0
84	2009	Siglo XVI, siglo de contrastes. (With Ángel Ríos Martínez). 153 pages. (bubok.com). Authors: Ángel Rios Martínez & Govert Westerveld	978-84-613-3868-9
85	2010	Blanca, una página de su historia: Último enclave morisco más grande de España. 146 pages. (bubok.com). Authors: Ángel Rios Martínez & Govert Westerveld	None
86	2017	Ibn Sab'in del Valle de Ricote; El último lugar islámico en España. 292 pages. Lulu Editors.	978-1-326-99819-6
87	2017	Blanca y sus hierbas medicinales de antaño. 120 pages. Lulu Editors.	978-0244-01462-9
88	2017	The Origin of the Checkers and Modern Chess Game. Volume II. 300 pages. Lulu Editors	978-0-244-04257-8
89	2017	Muslim History of the Region of Murcia (1080-1228). Volume II. 308 pages. Lulu Editors	978-0-244-64947-0
90	2018	History of Alquerque-12. Volume III	978-0-244-07274-2
91	2015	La Celestina: Lucena y Juan del Encina. Volume I. 456 pages. Lulu Editores.	978-1-326-47888-9
92	2015	La Celestina: Lucena y Juan del Encina. Volume II. 232 pages. Lulu Editores	978-1-326-47949-7

93	2018	La Celestina: Lucena y Juan del Encina. Volume III. 520 pages. Lulu Editors.	978-0-244-65938-7
94	2018	La Celestina: Lucena y Juan del Encina. Volume IV. 248 pages. Lulu Editors.	978-0-244-36089-4
95	2018	La Celestina: Lucena y Juan del Encina. Volume V. (In press)	978-0-244-07274-2
96	2018	Draughts and La Celestina's creator Francesch Vicent (Lucena), author of: Peregrino y Ginebra, signed by Hernando Diaz. 412 pages. Lulu Editors.	978-0-244-05324-6
97	2018	Draughts and La Celestina's creator Francesch Vicent (Lucena) in Ferrara. 316 pages. Lulu Editors.	978-0-244-95324-9
98	2018	Propaladia Lucena	In Press
99	2018	Question de Amor Lucena	In Press
100	2018	My Young Years by the side of Harm Wiersma and Ton Sijbrands, Future World Champions – 315 pages. Lulu Editors.	978-0-244-66661-3
101	2018	The Berber Hamlet Aldarache in the 11th-13th centuries. The origin of the Puerto de la Losilla, the Cabezo de la Cobertera and the village Negra (Blanca) in the Ricote Valley	978-0-244-37324-5
102	2018	La gloriosa historia española del Juego de las Damas – Tomo I. 172 pages. Lulu Editors.	978-0-244-38353-4
103	2018	La gloriosa historia española del Juego de las Damas – Tomo II. 148 pages. Lulu Editors.	978-0-244-08237-6
104	2018	La gloriosa historia española del Juego de las Damas – Tomo III. 176 pages. Lulu Editors.	978-0-244-98564-6
105	2018	La fabricación artesanal de papel en Negra (Blanca) Murcia. (Siglo XIII)	In Press
106	2018	La aldea bereber Aldarache en los siglos XI-XIII. El origen del Puerto de la Losilla, el Cabezo de la Cobertera y el pueblo Negra (Blanca) en el Valle de Ricote.	In Press
107	2018	Analysis of the Comedy and Tragicomedy of Calisto and Melibea	978-0-244-41677-5
108	2018	Diego de San Pedro and Juan de Flores: the pseudonyms of Lucena, the son of doctor Juan Ramírez de Lucena. Lulu Editors. 428 pages. Lulu Editors.	978-0-244-72298-2
109	2018	Dismantling the anonymous authors of the books attributed to the brothers Alfonso and Juan de Valdés. 239 pages. KDP Amazon Editors.	978-1-790-96099 KDP Amazon

110	2018	Revelation of the true authors behind Villalon's books and manuscripts. 429 pages. KDP Amazon Editors.	978-1-791-30458-4 KDP Amazon
111	2018	Doubt about the authorship of the work Asno de oro published in Seville around 1513. 225 pages. KDP Amazon Editors.	978-1-792-03946-1 KDP Amazon
112	2018	Damas Españolas: Reglas y estrategia. Tomo I. 138 pages. KDP Amazon Editors.	978-1-792-11849-4 KDP Amazon
113	2019	El Lazarillo, initiated by Lucena and finished by Bernardo de Quirós. 282 pages. KDP Amazon Editors.	978-1-793-28591-1
114	2019	Damas Españolas: Direcciones para jugar bien. Tomo II. 150 pages. KDP Amazon Editors.	978-1-793-37764-7
115	2019	Damas Españolas: Principios elementales y Golpes. Tomo III. 142 Pages. KDP Amazon Editors	978-1-794-04933-8
116	2019	Damas Españolas: Damas Españolas: Concepto combinativo y Juego posicional. Tomo IV. 117 Pages. KDP Amazon Editors	978-1-794-40304-8